

ARBITRAGEHOF

VERSLAG 2003

redactiecommissie :

Paul MARTENS

Erik DERYCKE

Claude COURTOY

Met medewerking van Roger MOERENHOUT

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	9
I. VERDELING VAN DE BEVOEGDHEDEN TUSSEN DE STAAT, DE GEMEENSCHAPPEN EN DE GEWESTEN ..	13
1. De impliciete bevoegdheden. De oprichting van rechtscolleges (arrest nr. 49/2003) en de vaststelling van hun bevoegdheden (arresten nrs. 58/2003 en 126/2003).	13
A. De oprichting van administratieve rechtscolleges door de gemeenschappen en de gewesten	13
B. De vaststelling van de territoriale bevoegdheid van de gewone rechtscolleges	16
2. De bevoegdheidverdelende regels. De Waalse Huisvestingscode en de burgerrechtelijke regels betreffende de huurovereenkomsten (arrest nr. 67/2003).	18
3. De gevolgen van de bevoegdheidsverdeling voor de opschorting van schulden ten aanzien van openbare schuldeisers, georganiseerd bij de wet van 1 augustus 1985. De rechtsopvolging van de Staat door de gemeenschappen en de gewesten (arrest nr. 119/2003). ..	19
4. De bevoegdheidverdelende regels en de jeugdbescherming. De bevoegdheid van de federale overheid voor de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd (arrest nr. 166/2003).	23
5. De respectieve bevoegdheden van de Staat en de gewesten inzake de bescherming van het privé-leven (artikel 22 van de Grondwet). De geluidshinder veroorzaakt door vliegtuigen. Verschil in behandeling tussen categorieën van omwonenden (arrest nr. 51/2003).	26

II. PUBLIEK EN ADMINISTRATIEF RECHT	29
6. Gemeenteraadsverkiezingen.	
« Anti-overlopers »-maatregelen (arresten nrs. 5/2003, 97/2003 en 135/2003).	29
A. Artikel 15 van de Nieuwe Gemeentewet en de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 in Ukkel	30
B. De ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 18 juli 2002 waarbij artikel 15, § 1, van de Nieuwe Gemeentewet wordt aangevuld	32
7. Parlementsverkiezingen. De wijzigingen aangebracht aan de kieswetgeving bij de wetten van 13 december 2002 (arresten nrs. 30/2003 en 73/2003).	33
A. De vordering tot schorsing van de nieuwe bepalingen	33
B. De kieskringen in de vroegere Provincie Brabant	34
C. De lijstenverbinding	35
D. De kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde	35
E. De kiesdrempel van 5 %	37
F. De dubbele kandidaatstelling voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat	38
G. De draagwijdte van het vernietigingsarrest	38
8. De institutionele hervormingen van 2001 : « Lambermont » en « Lombard » (arresten nrs. 35/2003 en 36/2003).	39
A. De aan de gewesten overgedragen bevoegdheid inzake de ondergeschikte besturen	40
B. De bevoegdheid van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad	41
C. De aanwijzing van de leden van de Vlaamse Gemeenschapscommissie	44
D. Het afstappen van de dubbele meerderheid	46
9. Het begrip administratieve overheid. De binnen een vrije universiteit bij decreet opgerichte commissie (arrest nr. 41/2003).	47
10. Ruilverkaveling uit kracht van de wet en onteigening. Vergelijkbaarheid (arrest nr. 83/2003).	48

III. WETTELIJKE BEKRACHTIGINGEN	51
11. De wettelijke bekrachtigingen gebonden aan uitzonderlijke omstandigheden. De beoordelingsvrijheid van het Hof in geval van vordering tot schorsing. Het « Deurganckdok » (arresten nrs. 116/2002, 174/2002, 94/2003 en 151/2003).	51
A. De vorderingen tot schorsing	52
B. De beroepen tot vernietiging	53
C. De weigering om prejudiciële vragen te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen	54
12. De retroactieve bekrachtiging van een koninklijk besluit door de wetgever (arrest nr. 100/2003).	54
13. Het grondwettelijk statuut van de politie. De wettelijke bekrachtiging van het koninklijk besluit waarbij de essentiële elementen van het statuut werden vastgesteld en uitgevoerd (overgangsbepaling van artikel 184 van de Grondwet) (arrest nr. 102/2003).	57
IV. FISCAAL RECHT	61
14. De gelijkheid tussen samenwonenden en alleenstaanden inzake de personenbelasting (arrest nr. 63/2003).	61
V. BEROEPSORDEN	63
15. De organisatie van het beroep van advocaat. De verordeningsbevoegdheid van de gemeenschapsorden (arrest nr. 16/2003).	63
A. De ontstentenis van individuele beroepen tegen de verordeningen van de gemeenschapsorden	63
B. De verordeningsbevoegdheid van de gemeenschapsorden en de economische vrijheden ...	64

VI. SANCTIERECHT	67
16. De vermeerderingen van de sociale bijdragen wegens niet-tijdige betaling. Ontstentenis van strafrechtelijk karakter (arrest nr. 9/2003).	67
17. De geldboete verschuldigd door de vervoerders wanneer vreemdelingen illegaal het grondgebied binnenkomen. Strafrechtelijk karakter. Bevoegdheden van de rechter (arrest nr. 125/2003).	68
VII. STRAFRECHT	71
18. De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen (arresten nrs. 128/2002, 42/2003 en 104/2003).	71
A. Het begrip « zwaarste fout »	71
B. De toepassing van de wet in de tijd	72
C. De impliciete opheffing van bepalingen die onverenigbaar zijn met artikel 5 van het Strafwetboek	73
19. De wettigheid van de strafbaarstellingen en van de straffen. De onduidelijke bewoordingen gebruikt in de wet die inbreuken strafbaar stelt die via de telecommunicatie- infrastructuur zijn begaan (arrest nr. 69/2003).	74
VIII. STRAFPROCESRECHT	77
20. Eerlijk proces. Onpartijdigheid van de rechter. Schijnbare objectiviteit (arrest nr. 132/2003).	77
21. De burgerlijke rechtsvordering ingesteld voor de strafrechter. De regel van de eenstemmigheid voorgeschreven bij artikel 211 <i>bis</i> van het Wetboek van Strafvordering (arrest nr. 124/2003).	78
IX. GERECHTELIJK RECHT	81
22. Dagvaarding van de wetgevende vergaderingen van de gemeenschappen en de gewesten (arrest nr. 2/2003).	81
23. Betekening en kennisgeving. Aanvangspunt van de termijnen van rechtspleging (arrest nr. 170/2003).	82

X. AFSTAMMINGSRECHT	87
24. De erkenning van kinderen. Het belang van het kind. Discriminatie wegens een stilzwijgen van de wetgever (arrest nr. 66/2003).	87
25. Het ontbreken van een bepaling die de uitoefening van het ouderlijk gezag door twee personen van hetzelfde geslacht mogelijk maakt (arrest nr. 134/2003).	89
26. Het verbod van erkenningen waaruit een huwelijksbeletsel kan blijken. Band van aanverwantschap ontbonden (arrest nr. 169/2003).	91
XI. WELZIJSRECHT	95
27. Het recht op achterstallige bedragen. Vergelijking met het bestaansminimum (arrest nr. 112/2003).	95
28. Het recht op maatschappelijke dienstverlening van minderjarige vreemdelingen van wie de ouders onwettig op het grondgebied verblijven. Verdrag inzake de rechten van het kind (arrest nr. 106/2003). .	98
XII. VREEMDELINGENRECHT	101
29. De regularisatiewet van 22 december 1999 en de uitsluiting van de procedure waarin artikel 9 van de wet van 15 december 1980 voorziet (arrest nr. 103/2003).	101
30. De gevolgen van de regularisatiewet. De tegemoetkomingen aan personen met een handicap (arrest nr. 138/2003).	102
XIII. ECONOMISCH EN FINANCIËEL RECHT	105
31. Squeeze out (arrest nr. 64/2003).	105
32. De goud- en deviezenreserves van de Nationale Bank (arrest nr. 160/2003).	107
STATISTIEKEN VAN DE ACTIVITEITEN VAN HET HOF .	113

WOORD VOORAF

Het Arbitragehof bestaat weldra twintig jaar. De installatieplechtigheid voor de eerste twaalf rechters van het Hof vond plaats in de Senaat op 1 oktober 1984. Het eerste arrest van het Hof dateert van 5 april 1985.

Aanvankelijk werd het Hof uitsluitend belast met de delicate opdracht om als een scheidsrechter erop toe te zien dat de verschillende wetgevende overheden elkaars bevoegdheden respecteren in een land in volle ontwikkeling, dat de overstap maakte van een eenheidsstaat naar een federale Staat.

In die begintijd vermocht het Hof de totstandkoming te verwezenlijken van zijn basisprincipes inzake verdeling van de bevoegdheden tussen de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten; het heeft aldus met bedachtzaamheid bijgedragen tot een vreedzame coëxistentie van de verschillende componenten van België.

Reeds in 1988 gaf de Grondwetgever blijk van zijn vertrouwen in het nieuwe rechtscollege door, naar aanleiding van de communautarisering van het onderwijs, de bevoegdheden van het Hof uit te breiden tot artikel 24 (bepaling in verband met het onderwijs) alsmede tot de artikelen 10 en 11 van de Grondwet (beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie). Bij die gelegenheid heeft hij ook bepaald dat de bevoegdheid van het Hof bij een bijzondere wet zou kunnen worden uitgebreid tot andere bepalingen van de Grondwet.

De oorspronkelijke organieke wet van 28 juni 1983 is vervangen door de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof. Die wet voorziet, in overeenstemming met de Grondwet, in twee wijzen waarop een zaak bij het Hof aanhangig kan worden gemaakt.

Eenzijds, is er het « rechtstreeks beroep tot vernietiging » van bepalingen van wetgevende aard, die uitgaan van de verschillende wetgevers die België rijk is. Dat beroep kan niet alleen worden ingesteld door de verschillende in de wet van 1989 opgesomde

politieke overheden (namelijk de Ministerraad, de Gemeenschaps- of Gewestregeringen, de voorzitters van de wetgevende vergaderingen, op verzoek van twee derden van hun leden) maar tevens, en vooral, door elke privaatrechtelijke of publiekrechtelijke natuurlijke persoon of rechtspersoon die doet blijken van een belang, dit wil zeggen elke persoon in de juridische zin van het woord die rechtstreeks en ongunstig door de aangevochten norm kan worden geraakt. Het moet worden ingesteld binnen zes maanden na bekendmaking van de norm in het *Belgisch Staatsblad*.

Anderzijds, kunnen bij het Hof « prejudiciële vragen » aanhangig worden gemaakt die door de andere rechtscolleges van de rechterlijke macht of door de administratieve rechtscolleges van het Rijk worden gesteld. Aldus wordt een indirecte bescherming van de rechtzoekende verzekerd ten aanzien van de naleving van de Grondwet door de verschillende wetgevers. Wanneer voor een van die rechtscolleges de grondwettigheid van een wetgevende norm, die op het te beslechten geschil moet of zou moeten worden toegepast, in twijfel wordt getrokken door een partij in het geding of door het rechtscollege zelf, is dat rechtscollege verplicht aan het Arbitragehof de vraag te stellen of die wetgevende norm al dan niet in overeenstemming is met de fundamentele regels waarvan het Arbitragehof de inachtneming moet verzekeren. Dat college moet zijn uitspraak opschorten in afwachting van het antwoord van het Hof. Indien het antwoord positief is, kan de norm worden toegepast op het geschil, in het tegenovergestelde geval verkeert de verwijzende rechter in de onmogelijkheid om die norm toe te passen.

Door de toetsing door het Hof uit te breiden tot de inachtneming, door de verschillende wetgevers, van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, die het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie verankeren, heeft de Grondwetgever aan het Arbitragehof een zeer ruime bevoegdheid toegekend. Voor zover een inbreuk op een of ander recht kan worden vertaald in een verschil in behandeling bij de uitoefening of het genot van dat recht, is het Hof immers bevoegd om zijn toetsing uit te oefenen. Het Hof heeft de bevoegdheid en de plicht om te onderzoeken of die inbreuk op dat recht, dat « verschil in behandeling », redelijkerwijze verantwoord

is. Dat geldt zowel voor de grondrechten als voor de rechten op burgerrechtelijk, strafrechtelijk, sociaal, proceduraal, fiscaal en andere vlakken.

Er dient te worden opgemerkt dat de bijzondere wet van 9 maart 2003, met betrekking tot de grondrechten vervat in Titel II van de Grondwet, alsmede de artikelen 170, 172 en 191 daarvan, met toepassing van artikel 142 van de Grondwet het Hof in staat heeft gesteld de inachtneming daarvan door de verschillende wetgevers in België rechtstreeks (en niet indirect via de artikelen 10 en 11 van de Grondwet), te toetsen.

Het Arbitragehof doet uitspraak als een rechtscollege dat een specifieke opdracht vervult in de staatsstructuur. In de zaken die voor het Arbitragehof aanhangig worden gemaakt, doet het Hof in een gemotiveerd arrest uitspraak over het feit of de regels van wetgevende aard al dan niet in overeenstemming zijn met een aantal grondwetsbepalingen alsmede met de regels van bevoegdheidsverdeling tussen de Staat, de gemeenschappen en de gewesten.

De arresten van het Hof worden uitgesproken ter openbare zitting en bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad*. Bovendien worden die arresten, zoals vereist in de bijzondere wet, gepubliceerd in een officiële verzameling (« Arbitragehof-arresten - Cour d'arbitrage-arrêts », uitgegeven door de n.v. Vanden Broele te Brugge). Daarnaast zijn de arresten, kort na de uitspraak, in een niet gecorrigeerde versie, beschikbaar op de webstek van het Hof (www.arbitrage.be).

Ofschoon er reeds talrijke mogelijkheden bestaan om de rechtspraak van het Hof te raadplegen, onder meer via rechtskundige tijdschriften, heeft het Hof beslist om nog een stap verder te zetten op de ingeslagen weg van een open en toegankelijke rechtspraak. Eenieder heeft immers het recht om kennis te nemen van de draagwijdte die het Hof verleent aan de regels waarbij de bevoegdheden worden verdeeld tussen de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten alsmede van de draagwijdte die het Hof toekent aan de fundamentele rechten en vrijheden, gewaarborgd in de artikelen 8 tot 32, 170, 172 en 191 van de

Grondwet. Eenieder heeft het recht te weten hoe het Arbitragehof waakt over de naleving van die bepalingen door alle wetgevers van het federale België.

Het Hof heeft bijgevolg, op eigen initiatief, beslist om voortaan in verband met zijn activiteiten een jaarverslag uit te geven teneinde zijn belangrijkste rechtspraak op een beknopte maar coherente wijze voor te stellen. Die publicatie is in de eerste plaats bestemd voor de verschillende wetgevers alsmede voor de rechtscolleges van de rechterlijke macht en de administratieve rechtscolleges.

Het Hof hoopt dat met dit initiatief zijn rol, zijn werking en zijn activiteiten aan transparantie en toegankelijkheid zullen winnen, zoals het elke openbare instelling betaamt.

Michel Melchior en Alex Arts
Voorzitters van het Arbitragehof

I. VERDELING VAN DE BEVOEGDHEDEN TUSSEN DE STAAT, DE GEMEENSCHAPPEN EN DE GEWESTEN

1. *De impliciete bevoegdheden. De oprichting van rechtscolleges (arrest nr. 49/2003) en de vaststelling van hun bevoegdheden (arresten nrs. 58/2003 en 126/2003).*

Tot driemaal toe heeft het Hof, in 2003, de theorie van de impliciete bevoegdheden toegepast om de grondwettigheid te beoordelen van de norm die aan het Hof was voorgelegd. In het eerste geval heeft het Hof zijn rechtspraak met betrekking tot de mogelijkheid bij decreet een administratief rechtscollege op te richten, opnieuw in overweging genomen, en dat naar aanleiding van de wijziging van artikel 19 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen; in de twee andere gevallen heeft het één van de voorwaarden versoepeld die vereist zijn om zich als gemeenschapswetgever of gewestwetgever op die bevoegdheden te kunnen beroepen.

A. *De oprichting van administratieve rechtscolleges door de gemeenschappen en de gewesten*

In het kader van zijn opdracht – de integratie van personen met een handicap – moet het Waalse agentschap voor de integratie van gehandicapte personen (W.A.I.G.P.) beslissingen nemen die, zoals alle beslissingen in betwiste zaken, voor een rechter kunnen worden gebracht.

Het hoger beroep tegen de beslissingen van het W.A.I.G.P. behoort echter tot de bevoegdheid van verschillende rechtscolleges, naar gelang van de behandelde materie. Het Waalse agentschap voor de integratie van gehandicapte personen heeft onder andere de bevoegdheden overgenomen die, toen België nog een unitaire Staat was, werden uitgeoefend door respectievelijk het Rijksfonds voor sociale reclassering van de minder-validen en het Fonds voor medische, sociale en pedagogische zorg voor gehandicapten. Tegen de beslissingen van het eerste fonds kon destijds hoger beroep worden ingesteld voor de arbeidsgerechten, wat echter niet gold

voor de beslissingen van het tweede fonds, die moesten worden voorgelegd aan de provinciegouverneur, en vervolgens aan de Minister van Volksgezondheid. In zijn arrest nr. 49/93 van 24 juni 1993 had het Hof de schending vastgesteld van de bevoegdheden van de Staat, de gemeenschappen en de gewesten door artikel 36 van het decreet van de Franse Gemeenschap van 3 juli 1991 betreffende de sociale integratie van de gehandicapten en hun inschakeling in het arbeidsproces, doordat dit artikel een einde maakte aan de bevoegdheid van de arbeidsgerechten om kennis te nemen van de beroepen tegen de beslissingen van het « Fonds communautaire pour l'intégration sociale et professionnelle des personnes handicapées » (Gemeenschapsfonds voor de sociale integratie van de gehandicapten en hun inschakeling in het arbeidsproces), dat toen de opvolger was van het Rijksfonds voor sociale reclassering van de minder-validen.

Dat verklaart gedeeltelijk waarom de Waalse gewestwetgever, die thans bevoegd is voor het beleid inzake mindervaliden overeenkomstig artikel 138 van de Grondwet, niet heeft geraakt aan de bevoegdheid van de arbeidsgerechten met betrekking tot de materie waarvoor deze voordien reeds bevoegd waren (de aanvragen om tegemoetkoming voor een gespecialiseerde studie- of beroepsoriëntering, een beroepsopleiding, het uitoefenen van een beroepsactiviteit, de sociale integratie of materiële hulp). Het hoger beroep tegen de andere maatregelen van het W.A.I.G.P. heeft hij daarentegen aan een beroepscommissie toevertrouwd.

Heeft het Gewest, door de oprichting van die beroepscommissie die als een administratief rechtscollege moet worden beschouwd, niet zijn bevoegdheden overschreden ? Dat was het hoofdprobleem waarover het Hof moest beslissen naar aanleiding van verschillende prejudiciële vragen.

Toen de prejudiciële vragen die het Hof zou beantwoorden in zijn arrest nr. 49/2003 van 30 april 2003 aanhangig werden gemaakt, stond de rechtspraak van het Hof vast in die zin dat het niet tot de bevoegdheid van de gemeenschappen en de gewesten behoorde een rechtscollege op te richten, zelfs niet door zich te beroepen op de theorie van de impliciete bevoegdheden. Op basis van die theorie, die is vastgelegd bij artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus

1980 tot hervorming der instellingen, kunnen de gemeenschappen en de gewesten wetgevend optreden in aangelegenheden waarvoor ze niet bevoegd zijn op voorwaarde dat de aangenomen regelgeving noodzakelijk is voor de uitoefening van de bevoegdheden van het gewest of de gemeenschap, dat de aangelegenheid zich leent tot een gedifferentieerde regeling en dat de weerslag van de in het geding zijnde bepalingen op de aangelegenheid slechts marginaal is.

Dat de theorie van de impliciete bevoegdheden onmogelijk kan worden toegepast in het geval van een aan de wet voorbehouden aangelegenheid, zoals de oprichting en organisatie van de rechtscolleges, werd als volgt gemotiveerd :

« Artikel 19, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 bepaalt evenwel : ' Het decreet regelt de aangelegenheden bedoeld in de artikelen 4 tot 11, onverminderd de bevoegdheden die door de Grondwet aan de wet zijn voorbehouden. '(...). De mogelijkheid die de Raden krachtens artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, gewijzigd bij de bijzondere wet van 8 augustus 1988, hebben om in de decreten rechtsbepalingen op te nemen met betrekking tot aangelegenheden waarvoor zij niet bevoegd zijn, kan geen toepassing vinden op bevoegdheden die de Grondwet aan de wet voorbehoudt » (arrest nr. 44 van 23 december 1987, B.4; arrest nr. 49/93 van 24 juni 1993, B.2).

Op 16 juli 1993 werd artikel 19, § 1, van de bijzondere wet tot hervorming der instellingen gewijzigd : de bijzondere wetgever bepaalde uitdrukkelijk dat artikel 10 kon worden toegepast op de aangelegenheden die aan de wet zijn voorbehouden.

In het arrest nr. 49/2003 van 30 april 2003 wordt het Hof, wat betreft de oprichting van een rechtscollege door een gemeenschap of gewest, voor de eerste keer geconfronteerd met de nieuwe versie van artikel 19 van de bijzondere wet. Het stelt vast dat, op het ogenblik dat de in het geding zijnde wetgeving werd goedgekeurd – april 1995 -, het gewest gebruik kon maken van de impliciete bevoegdheden in de aangelegenheden die aan de federale wetgever voorbehouden zijn voor zover voldaan was aan de voorwaarden voor de toepassing van die bevoegdheden – noodzakelijkheid voor

de gewestwetgever of gemeenschapswetgever, aangelegenheid die zich leent tot een gedifferentieerde regeling, marginale weerslag.

Na die voorwaarden te hebben onderzocht, besluit het Hof dat de Waalse gewestwetgever het betrokken administratief rechtscollege heeft opgericht zonder zijn bevoegdheden te overschrijden.

B. De vaststelling van de territoriale bevoegdheid van de gewone rechtscolleges

De mogelijkheid voor de gemeenschappen en de gewesten om in te grijpen in de organisatie van de rechtscolleges moest worden bevestigd in het arrest nr. 58/2003 dat het Hof op 14 mei 2003 heeft gewezen.

De vraag waarover het Hof zich moest uitspreken, had deze keer betrekking op de territoriale bevoegdheid van de gerechtelijke rechtscolleges, die het Vlaamse Gewest gewijzigd had bij decreet van 22 december 1995 waarbij een « heffing ter bestrijding van de leegstand en verkrotting van gebouwen en/of woningen » werd ingevoerd.

Dat decreet bepaalt dat, indien een persoon de « heffing » - in werkelijkheid een belasting - niet betaalt, de ambtenaar van het Vlaamse Gewest een dwangbevel uitvaardigt waartegen de belastingplichtige verzet kan aantekenen voor de rechtbank van eerste aanleg van de plaats waar het onroerend goed gelegen is, en dat in strijd met artikel 632 van het Gerechtelijk Wetboek dat de rechter van de plaats van het inningsbureau bevoegd maakt voor de geschillen inzake belastingen.

Het Hof stelt vast dat, ook al moet de betrokken « heffing » worden gezien in het kader van de algemene fiscale bevoegdheid die bij artikel 170, § 2, van de Grondwet aan de gewesten is toegekend, het uitsluitend tot de bevoegdheid van de federale wetgever behoort om, enerzijds, de rechtscolleges op te richten en de bevoegdheden ervan te omschrijven en, anderzijds, de procedureregels vast te stellen. Die bevoegdheid vloeit voort uit de artikelen 145 en 146 van de Grondwet wat de oprichting van de rechtscolleges betreft en de

beginselen die ervoor gelden, en uit zijn residuaire bevoegdheid wat het bepalen van de procedureregels betreft.

Het Vlaamse Gewest had het Hof verzocht te verklaren dat de decreetgever de theorie van de impliciete bevoegdheden correct had toegepast. Alvorens zich uit te spreken over het geval dat was voorgelegd, brengt het Hof de drie voorwaarden voor de toepassing van de impliciete bevoegdheden in herinnering. Het formuleert echter de eerste voorwaarde anders dan het voordien had gedaan. Terwijl het Hof voordien eiste dat de aangenomen regeling *noodzakelijk* moest zijn voor de uitoefening van de bevoegdheden van de gemeenschap of van het gewest, eist het thans dat de aangenomen regeling *noodzakelijk kan worden geacht* voor de uitoefening van de bevoegdheden van de gemeenschappen of de gewesten. De noodzakelijkheid moet dus niet langer zijn aangetoond, maar wordt beoordeeld. De tweede voorwaarde is dat de aangelegenheid zich tot een gedifferentieerde regeling moet lenen. De derde en laatste vereiste is dat de weerslag van de afwijking op de aangelegenheid in haar geheel slechts marginaal mag zijn.

Bij de toepassing van die beginselen merkt het Hof op dat de heffing alleen verschuldigd is in geval van leegstand van het onroerend goed, vastgesteld door de lokale overheid, dat artikel 629 van het Gerechtelijk Wetboek de rechtbank van de plaats waar het onroerend goed gelegen is in beginsel bevoegd maakt voor de geschillen in verband met onroerende goederen, dat de gewestwetgever die regel gewoon heeft gevolgd en dat die regel noodzakelijk kan worden geacht voor een correcte inning van de belasting. De territoriale bevoegdheid met betrekking tot het verzet tegen een dwangbevel in verband met een belasting op een onroerend goed leent zich tot een gedifferentieerde regeling, die slechts een marginale weerslag heeft op die territoriale bevoegdheid zoals ze door de federale wetgever is vastgelegd.

Aangezien de gewestelijke regeling die ter toetsing aan het Hof is voorgelegd, aan de verschillende voorwaarden voldoet die vereist zijn voor de toepassing van de theorie van de impliciete bevoegdheden, schendt zij de bevoegdheidverdelende regels niet.

Het Hof sprak zich over hetzelfde decreet op identieke wijze uit in zijn arrest nr. 126/2003 van 1 oktober 2003.

2. De bevoegdheidverdelende regels. De Waalse Huisvestingscode en de burgerrechtelijke regels betreffende de huurovereenkomsten (arrest nr. 67/2003).

De Waalse Huisvestingscode onderwerpt bepaalde gebouwen – gemeenschappelijke woningen, kleine eengezinswoningen en gebouwen die, hoewel aanvankelijk niet voor bewoning bestemd, als woningen worden gebruikt – aan een verhuurvergunning die de verhuurder moet verkrijgen vóór hij de woning te huur aanbiedt voor zover de woning als hoofdverblijfplaats dient en deel uitmaakt van een gebouw dat minstens twintig jaar oud is.

De verhuurvergunning wordt alleen toegekend indien het goed beantwoordt aan voorwaarden met betrekking tot de gezondheid en veiligheid die zowel door de Waalse Regering als door de gemeenten worden vastgesteld, en indien de onschendbaarheid van de woning en de bescherming van het privé-leven worden gewaarborgd, met name via een systeem waarbij de lokalen voor individueel gebruik en de brievenbussen op slot kunnen worden gedaan.

Het niet-nakomen van die verplichting wordt door strafrechtelijke bepalingen bestraft.

Heeft het Waalse Gewest, door aldus wetgevend op te treden, de grenzen van zijn bevoegdheden niet overschreden ? Dat is de vraag die de vrederechter van het eerste kanton Charleroi bij een vonnis van 2 mei 2002 stelt.

De vrederechter wijst erop dat in een soortgelijke situatie - waarin het gehuurde goed niet beantwoordt aan de elementaire vereisten van veiligheid, gezondheid en bewoonbaarheid - de wet van 20 februari 1991 houdende wijziging van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek inzake huishuur de huurder van het goed de keuze laat tussen het aanvragen van de uitvoering van de werken die noodzakelijk zijn om het goed in overeenstemming te brengen

met die elementaire vereisten, en het aanvragen van de ontbinding van de huurovereenkomst met schadevergoeding.

In zijn arrest nr. 67/2003 van 14 mei 2003 stelt het Hof vast dat, ook al behoren krachtens artikel 6, § 1, IV, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen « de huisvesting en de politie van woongelegenheden die gevaar opleveren voor de openbare reinheid en gezondheid » tot de bevoegdheid van het gewest, de regels van het Burgerlijk Wetboek tot de federale bevoegdheid blijven behoren.

Het ontbreken van een verhuurvergunning heeft niet de ambtshalve nietigheid van de huurovereenkomst tot gevolg. De Waalse Huisvestingscode regelt, voor de woningen die hij bepaalt, betrekkingen tussen de openbare overheid en de verhuurder. Hij wijzigt in geen enkel opzicht, zelfs niet impliciet, de bepalingen van de wet van 20 februari 1991.

Het staat aan de rechter te oordelen of de ontstentenis van een verhuurvergunning van dien aard is dat ze hetzij de nietigheid van de huurovereenkomst meebrengt, hetzij de geldigheid van de instemming van de huurder aantast, hetzij de ontbinding van de huurovereenkomst verantwoordt, of nog als grondslag dient om de verhuurder ertoe te veroordelen aan de vereisten van de Waalse wetgever te voldoen. Het gaat dan echter enkel om een toepassing van de regels van het verbintnissenrecht en van de huurwetgeving met betrekking tot de hoofdverblijfplaats, en niet om een toepassing van de Waalse Huisvestingscode.

3. De gevolgen van de bevoegdheidsverdeling voor de opschorting van schulden ten aanzien van openbare schuldeisers, georganiseerd bij de wet van 1 augustus 1985. De rechtsopvolging van de Staat door de gemeenschappen en de gewesten (arrest nr. 119/2003).

Tot de wet van 1 augustus 1985 was het mogelijk dat de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (afgekort R.S.Z.) of het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (afgekort R.S.V.Z.), met het oog op de betaling van vervallen sociale

bijdragen, optraden tegen een privé-persoon, schuldeiser van de Staat of van een instelling van openbaar nut, die voor zijn rekening werken, leveringen of diensten had verricht, of dat die privé-persoon van de belastingadministratie een dwangbevel kreeg dat in fiscale aangelegenheden dezelfde uitwerking heeft als een vonnis.

Die situatie, die een persoon ertoe verplichtte bepaalde schulden ten aanzien van openbare overheidsdiensten te betalen, terwijl hij tegelijk schuldeiser was van de Staat of een instelling van openbaar nut, heeft tot talrijke faillissementen geleid.

Op grond van de wet van 1 augustus 1985 kunnen de houders van schuldvorderingen, die onbetwistbaar, opeisbaar en vrij van elke verbintenis ten aanzien van derden zijn, op de Staat of een instelling van openbaar nut wegens werken, leveringen of diensten, dan ook vragen hun eigen schulden aan de R.S.Z., het R.S.Z.V. of de belastingadministratie op te schorten ten belope van het bedrag van hun schuldvordering. Indien de opschorting wordt toegestaan, kunnen de openbare diensten ten aanzien waarvan die personen schulden hebben, de betaling van hun schuldvordering rechtstreeks opeisen bij de Staat, waarbij die vordering tot betaling geldt als beslag onder derden lastens de Staat of de instelling van openbaar nut die schuldenaar is.

Brengt de regionalisering van bepaalde aangelegenheden een discriminatie teweeg ten aanzien van sommige schuldeisers – in het bijzonder die van de gewesten – aangezien zij de opschorting van de schulden ten aanzien van de R.S.Z. en de belastingadministratie niet kunnen vorderen, daar alleen de schuldeisers van de Staat of sommige instellingen van openbaar nut die eronder ressorteren aanspraak kunnen maken op het voordeel van de opschorting waarin de wet van 1 augustus 1985 voorziet ?

Het Arbeidshof te Antwerpen stelt die vraag in een arrest van 19 april 2002. Voor dat rechtscollege vorderde een rederij die van januari 1985 tot december 1990 veerdiensten op de Schelde had geleverd en daardoor houder was van een schuldvordering van honderden miljoenen frank, de toepassing van de wet van 1 augustus 1985 en verklaarde zij gediscrimineerd te zijn indien zij

die toepassing niet zou kunnen verkrijgen wegens de aard en het tijdstip van de geleverde diensten.

De bijzondere wet van 8 augustus 1988 tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen heeft op 1 januari 1989 aan de gewesten de bevoegdheid inzake veerdiensten overgedragen, als onderdeel van het beleid inzake openbare werken en vervoer, beleid dat voortaan volledig aan de gewesten is toegewezen.

De eventuele schending van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie kan te dezen niet los worden gezien van de bevoegdheidsverdeling tussen de Staat en de gewesten. Gelet op de autonomie waarover deze laatste beschikken, is de federale wetgever niet bevoegd om, bij gewone wet, het mechanisme van de opschorting van de schulden uit te breiden tot de schuldvorderingen die een schuldenaar van de R.S.Z. of de belastingadministratie bezit op de gewesten of de daaronder ressorterende instellingen van openbaar nut. Aangezien de federale wetgever niet bevoegd is inzake de schuldvorderingen van de gewesten, heeft hij de houders daarvan, bij gewone wet, niet op discriminerende wijze kunnen behandelen. Omgekeerd zouden de gewesten de in het geding zijnde regeling niet kunnen uitbreiden tot de schuldvorderingen wegens werken, leveringen of diensten verricht voor hun eigen rekening, vermits zij niet bevoegd zijn ten aanzien van de R.S.Z.

Het verschil in behandeling tussen de schuldeisers van de Staat en die van de gemeenschappen en de gewesten vindt zijn oorsprong in de bevoegdheidsverdeling en is verantwoord door de in de Grondwet opgenomen autonomie van de verschillende wetgevers.

De prejudiciële vraag zou evenwel niet volledig kunnen worden beantwoord zonder rekening te houden met artikel 61 van de bijzondere wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de gemeenschappen en de gewesten. Die bepaling regelt de rechtsopvolging van de Staat door de gemeenschappen en de gewesten in de aangelegenheden die hun zijn toegewezen bij de bijzondere wet van 8 augustus 1988 tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

Artikel 61, § 1, eerste lid, van de bijzondere financieringswet vestigt in beginsel een integrale rechtsopvolging van de Staat door het gewest vanaf 1 januari 1989, datum van inwerkingtreding van de bijzondere financieringswet. Bij wijze van uitzondering blijft de Staat krachtens artikel 61 evenwel gebonden door sommige schulden van vóór die datum, in de gevallen en onder de voorwaarden bepaald in dat artikel.

Wanneer de Staat op grond van artikel 61 van de bijzondere financieringswet gebonden blijft, kunnen de schuldeisers zich vanzelfsprekend beroepen op de toepassing van de wet van 1 augustus 1985. Wanneer het gewest op grond van artikel 61, § 1, eerste lid, schulden uit de periode van vóór 1 januari 1989 van de Staat dient over te nemen in aangelegenheden die door de bijzondere wet van 8 augustus 1988 aan het gewest zijn overgedragen, brengt die rechtsopvolging voor de schuldeiser van het gewest, voorheen schuldeiser van de Staat, een wettelijke schuldvernieuwing tot stand door verandering van schuldenaar.

Vermits de rechtsopvolging in dat geval integraal is, moeten de schuldeisers voor die schuldvorderingen de toepassing van de wet van 1 augustus 1985 kunnen vragen. Een andere interpretatie zou leiden tot een ongelijke behandeling van de schuldeisers naargelang de vordering die zij hadden op de Staat voor prestaties geleverd vóór 1 januari 1989, betrekking had op een aangelegenheid die tot de bevoegdheid van de Staat is blijven behoren of op een aangelegenheid overgedragen aan de gewesten, en in dat laatste geval, naargelang de bijzondere wetgever al dan niet de schuld ten laste van de Staat heeft gelaten. Een dergelijke interpretatie zou tevens afbreuk doen aan het beginsel volgens hetwelk men slechts rechten of verplichtingen kan afstaan waarvan men houder is. Krachtens dat beginsel kan de rechtsopvolging van de Staat door de gewesten niet een wettelijk mechanisme van opschorting in het gedrang brengen waarvoor aan de toepassingsvoorwaarden was voldaan vóór 1 januari 1989. Het staat aan de rechter ten gronde om te bepalen of, en in welke mate, de voor hem in het geding zijnde schuldvorderingen betrekking hebben op prestaties geleverd vóór 1 januari 1989. Voor de schuldvordering of het deel van de schuldvordering met betrekking tot de prestaties geleverd vóór 1989 zal de rechter de wet van 1985 toepassen.

4. De bevoegdheidsverdelende regels en de jeugdbescherming.
De bevoegdheid van de federale overheid voor de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd (arrest nr. 166/2003).

De wet van 1 maart 2002 betreffende de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, staat de jeugdrechtbank en de onderzoeksrechter toe een jongere aan een Centrum voor voorlopige plaatsing toe te vertrouwen, voor zover aan verschillende voorwaarden is voldaan. Die voorwaarden zijn : in de eerste plaats moet het gaan om een jongen ouder dan veertien jaar; vervolgens moet het feit waarvoor hij wordt vervolgd, mocht hij meerderjarig zijn, een straf tot gevolg kunnen hebben van minstens vijf jaar opsluiting of een gevangenisstraf van één jaar indien de jeugdrechtbank ten aanzien van de jongere reeds een maatregel heeft genomen als gevolg van een misdrijf; er moeten uitzonderlijke omstandigheden bestaan die betrekking hebben op de vereisten van bescherming van de openbare veiligheid; ten slotte moet de opname van de jongere in een door de gemeenschap beheerde instelling bij gebrek aan plaats onmogelijk zijn. De plaatsing mag in geen geval meer dan twee maanden bedragen.

Daarnaast moet de Staat op grond van artikel 9 van de bestreden wet een samenwerkingsakkoord met de gemeenschappen sluiten om de maatregelen vast te stellen inzake de begeleiding en de pedagogische omkadering van de aan het Centrum toevertrouwde personen, alsook in verband met het tucht- en klachtenrecht dat er van toepassing is.

Drie verenigingen vorderen de vernietiging van die wet, die volgens hen, enerzijds, de regels inzake de verdeling van de bevoegdheden tussen de Staat, de gemeenschappen en de gewesten schendt en, anderzijds, in strijd is met het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.

Artikel 5, § 1, II, 6°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen kent de bevoegdheid inzake jeugdbescherming aan de gemeenschappen toe, onder voorbehoud van vijf uitzonderingen.

Volgens de Ministerraad, de Vlaamse Regering en de Franse Gemeenschapsregering valt de bestreden wet niet onder die bevoegdheid, aangezien die wet in de eerste plaats niet de bescherming van de jeugd maar de bescherming van de maatschappij beoogt. De federale wetgever kan de bestreden wet aannemen op grond van zijn residuaire bevoegdheid.

Op grond van de uitzondering vervat in artikel 5, § 1, II, 6°, d), van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen vermag de federale wetgever de inhoud van de bestreden maatregel en de voorwaarden waaronder hij kan worden genomen, te bepalen, maar in beginsel is hij niet bevoegd voor de infrastructuur waarin die maatregel ten uitvoer wordt gelegd.

De bestreden wet heeft evenwel tot specifiek doel, in afwachting van een hervorming van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het probleem op te lossen dat voortvloeide uit de opheffing van artikel 53 van die wet, dat, indien de jongere onmogelijk door een opvanggezin of een instelling kon worden opgevangen, het mogelijk maakte een minderjarige voor niet langer dan vijftien dagen in een huis van arrest te bewaren. Die opheffing heeft, volgens de parlementaire voorbereiding van de bestreden wet, ertoe geleid dat minderjarige delinquenten bij tijdelijk gebrek aan opvangplaats in vrijheid werden gesteld.

Daaruit volgt dat de federale wetgever het noodzakelijk heeft kunnen achten, teneinde de bevoegdheid uit te oefenen die hem bij artikel 5, § 1, II, 6°, d), van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 wordt toegekend, een maatregel aan te nemen betreffende de voorlopige plaatsing van de minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, nu die maatregel, rekening houdend met de beperkingen ervan, met het aanvullend en subsidiair karakter ervan en met de vereiste van een samenwerkingsakkoord met de gemeenschappen, niet op onevenredige wijze afbreuk doet aan de bevoegdheid van de gemeenschappen.

De verzoekende partijen formuleren andere grieven die steunen op de niet-naleving van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.

Zo zouden de jongeren van hun vrijheid kunnen worden beroofd zonder dat een rechter heeft vastgesteld dat zij een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, terwijl de wet betreffende de voorlopige hechtenis, die op de meerderjarigen van toepassing is, het slechts mogelijk maakt een persoon aan te houden indien er ernstige aanwijzingen van schuld aan een misdaad of een wanbedrijf bestaan.

Het Hof stelt vast dat het middel in rechte faalt, aangezien de jongere slechts bij beslissing van de jeugdrechtbank of van een onderzoeksrechter aan een Centrum voor voorlopige plaatsing kan worden toevertrouwd en op voorwaarde dat er ernstige aanwijzingen bestaan van schuld aan een misdaad of, indien de jeugdrechtbank ten aanzien van de minderjarige reeds een maatregel heeft genomen als gevolg van een misdrijf, aan een feit dat, mocht het om een meerderjarige gaan, met een gevangenisstraf van minstens één jaar kan worden bestraft.

De verzoekende partijen verwijten de wet overigens alleen op jongens van toepassing te zijn.

Het Hof merkt op dat de omstandigheid dat er, op het ogenblik van de goedkeuring van de wet, geen problemen waren in verband met de beschikbaarheid van plaatsen in gemeenschapsinstellingen voor meisjes, op zichzelf niet van die aard is dat de bestreden maatregel hierdoor kan worden verantwoord, aangezien niet kan worden uitgesloten dat die omstandigheid verandert. Er dient evenwel rekening te worden gehouden met de dringende behoeften die bestonden toen de wet werd aangenomen, enerzijds, en met de eigenheden van het Centrum en de dwingende vereisten van het dagelijkse leven binnen dat Centrum, anderzijds. Zolang niet is aangetoond dat eenzelfde dringende behoefte bestaat ten aanzien van minderjarige meisjes – wat de verzoekende partijen nalaten te doen – kan de wetgever niet worden verweten dat hij, bij de uitoefening van een aanvullende en subsidiaire bevoegdheid, niet eveneens een centrum voor minderjarige meisjes heeft opgericht.

5. De respectieve bevoegdheden van de Staat en de gewesten inzake de bescherming van het privé-leven (artikel 22 van de Grondwet). De geluidshinder veroorzaakt door vliegtuigen. Verschil in behandeling tussen categorieën van omwonenden (arrest nr. 51/2003).

De bescherming tegen de geluidshinder die de omwonenden van de luchthavens ondergaan, is in het Waalse Gewest geregeld bij twee decreten van 2001, namelijk die van 8 juni en van 25 oktober. Bij die decreten worden rond de twee Waalse luchthavens, afhankelijk van de blootstelling aan geluidshinder, vier zones ingevoerd en afgebakend - zone A, B, C en D genoemd - waarbinnen de verschillende al dan niet bebouwde onroerende goederen verspreid liggen.

De eigenaar van een onroerend goed kan, afhankelijk van de ligging ervan in een welbepaalde zone, de Gewestregering de toepassing vragen van de maatregelen waarin voor die zone is voorzien. Zo kunnen de eigenaars van woningen die gelegen zijn in de zone A van de omtrek van de aan geluidshinder blootgestelde zones van de luchthaven Luik-Bierset de terugkoop van hun goederen vorderen, terwijl de eigenaars van woningen uit de zone B, C en D het recht verkrijgen het Gewest te verplichten tot een financiële bijdrage in de aangepaste isolatie van hun woningen. De huurder van een hoofdverblijfplaats kan in bepaalde gevallen een verhuispremie verkrijgen.

Die wetgeving wordt door verschillende omwonenden van de luchthaven Luik-Bierset ter vernietiging aan het Hof voorgelegd. Het uitgangspunt van het eerste middel dat zij aanvoeren, is dat het Gewest niet bevoegd zou zijn voor het nemen van zulke maatregelen. Te dezen wordt die onbevoegdheid niet afgeleid uit een schending van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen. Die maakt de gewesten immers bevoegd inzake de bescherming van het leefmilieu, de strijd tegen geluidshinder en de uitrusting en uitbating van de luchthavens en de openbare vliegvelden, met uitzondering van de luchthaven Brussel-Nationaal. De verzoekers verwijten het Waalse Gewest bij de uitoefening van die bevoegdheden het recht op eerbiediging van

het privé- en gezinsleven te hebben beperkt, wat naar hun mening alleen de federale wetgever kan doen.

Het uitgangspunt van hun argumentatie is de tekst van artikel 22 van de Grondwet, die luidt als volgt :

« Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald.

De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht. »

Volgt uit die formulering niet dat het decreet en de in artikel 134 van de Grondwet bedoelde regel dienen te beantwoorden aan de positieve verplichting tot eerbiediging van het recht op privé-leven, waarbij alleen de federale wetgever bevoegd is om in voorkomend geval dat recht te beperken ? Dat is de lezing die de verzoekers aan artikel 22 van de Grondwet geven.

In zijn arrest nr. 51/2003 van 30 april 2003 merkt het Hof op dat artikel 22 van de Grondwet elke wetgever ertoe verplicht het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven in acht te nemen. Het einde van het eerste lid moet in die zin worden begrepen dat de federale wetgever algemene beperkingen mag doorvoeren op het recht op eerbiediging van het privé- leven, die van toepassing zijn op welke aangelegenheid ook. Om een uitholling van de bevoegdheden van de gemeenschappen en de gewesten te vermijden, dienen zij de mogelijkheid te hebben zich te mengen in het recht op eerbiediging van het privé-leven bij het uitoefenen van die bevoegdheden. Elke inmenging moet worden verantwoord, niet alleen krachtens artikel 8.2 van het Europees Verdrag, maar ook op grond van artikel 22 zelf van de Grondwet. Het Hof herinnert in dat verband eraan dat tijdens de parlementaire voorbereiding van dat artikel uitdrukkelijk werd verwezen naar artikel 8 van het Europees Verdrag. De Grondwetgever heeft een concordantie willen nastreven tussen de respectieve inhoud van de grondwettelijke bepaling en van de verdragsrechtelijke bepaling.

Het Hof verwijst naar het arrest *Hatton tegen het Verenigd Koninkrijk* van 2 oktober 2001, waarbij het Hof van Straatsburg ervan is

uitgegaan dat de geluidshinder door vliegtuigen de kwaliteit van het privé-leven kan verminderen en dat die geluidshinder kan worden beschouwd als een tekortkoming in de positieve verplichting van de Staten om de bij artikel 8.1 van het Europees Verdrag gewaarborgde rechten te beschermen. Volgens het Hof van Straatsburg dienen de belangen van het individu en die van de maatschappij in haar geheel te worden afgewogen, rekening houdend met de maatregelen die de Staat heeft genomen om een schending van het betrokken recht zoveel mogelijk te beperken. Op basis van die afweging van belangen en de genomen maatregelen, heeft het Hof van Straatsburg geoordeeld dat het recht op eerbiediging van het privé-leven was geschonden. Het is bekend dat de Grote Kamer van het Europees Hof daarna heeft geoordeeld, in dezelfde zaak die haar was voorgelegd, dat het Europees Verdrag niet was geschonden. Zij is niet tot die conclusie gekomen door uit te gaan van andere beginselen dan de Kamer, maar wel door de maatregelen die de Regering van het Verenigd Koninkrijk in 1993 had genomen op het gebied van geluidshinder door luchthavens, anders te beoordelen (arrest van 8 juli 2003, *Hatton t. Verenigd Koninkrijk*, §§ 96-104 en 116-130).

Bij het arrest nr. 51/2003 van 30 april 2003 worden de twee decreten van het Waalse Gewest gedeeltelijk vernietigd, niet omdat zij het recht op eerbiediging van het privé-leven op onverantwoorde wijze schenden, maar wel omdat de in het geding zijnde wetgeving aanleiding geeft tot een verschil in behandeling tussen de woningen die in de zone A zijn gelegen en de woningen die zich in de zone B bevinden, terwijl de geluidshinder in beide zones vergelijkbaar is in die zin dat telkens de voor de bewoners medisch toelaatbare drempels worden overschreden. Het Hof baseert zijn beslissing dus op de omstandigheid dat de Waalse gewestwetgever personen wier privé- en gezinsleven op identieke wijze worden geschonden, verschillend behandelt. Hierdoor doet de Waalse gewestwetgever afbreuk aan het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.

II. PUBLIEK EN ADMINISTRATIEF RECHT

6. Gemeenteraadsverkiezingen. « Anti-overlopers »-maatregelen (arresten nrs. 5/2003, 97/2003 en 135/2003).

Het kiesstelsel dat op de gemeenteraadsverkiezingen in België van toepassing is, is een systeem van evenredige vertegenwoordiging. Het leidt ertoe aan de verschillende kandidatenlijsten een zeker aantal zetels in de gemeenteraad toe te wijzen en te bepalen wie, van elk van die lijsten, de zetels zal innemen die de lijst heeft behaald.

Met uitzondering van de burgemeester, die door de Koning wordt benoemd op voordracht van de gemeenteraadsleden, worden de leden van het college van burgemeester en schepenen verkozen door de gemeenteraadsleden. In de praktijk gebeurt die keuze na het sluiten van een akkoord tussen verschillende lijsten met het oog op de vorming van een meerderheid op gemeentelijk vlak - behoudens daar waar een lijst de absolute meerderheid van de te begeven zetels heeft behaald. Zodra de akkoorden gesloten zijn, bepalen de verkozenen van elke lijst wie van hen tot schepenen zal worden verkozen, wat gebeurt tijdens een stemming die plaatsvindt na de vernieuwing van de gemeenteraad.

Het gebeurde niet zelden dat, in geval van een krappe meerderheid, het aldus tot stand gekomen geheel op het laatste ogenblik teniet werd gedaan door een of twee gemeenteraadsleden die binnen hun lijst werden geweerd voor een schepenambt en tot een andere lijst toetraden waar zij dat mandaat kregen in ruil voor hun steun aan de vorming van een andere meerderheid dan die waartoe na de verkiezingen was beslist.

Om aan die praktijken een einde te maken is de wetgever op 2 juni 1987 opgetreden. Bij het aannemen van de Nieuwe Gemeentewet op 24 juni 1988 werd de maatregel opgenomen in artikel 15.

Het tot stand gebrachte mechanisme om de « politieke overlopers » te bestrijden, ligt in de schriftelijke voordracht van de

kandidaat-schepenen. Die voordracht moet, voor elk toe te wijzen schepenmandaat, worden ondertekend door de meerderheid van de leden van een lijst, waarbij elk van de leden van die lijst, per toe te wijzen ambt, slechts één enkele voordrachtakte mag ondertekenen, die moet worden ingediend uiterlijk drie dagen vóór de zitting tijdens welke tot de verkiezing zal worden overgegaan. Indien er niet voldoende schriftelijk voorgedragen kandidaten zijn om het college integraal samen te stellen, kunnen kandidaten mondeling worden voorgedragen.

A. Artikel 15 van de Nieuwe Gemeentewet en de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 in Ukkel

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 in Ukkel behaalde een lijst de absolute meerderheid : 26 zetels op 41. Als gevolg van een geschil over, onder meer, de persoon die aan de Koning zal worden voorgedragen om het ambt van burgemeester uit te oefenen, komt er een « scheuring » van de lijst, waarbij vijftien verkozenen van de lijst de benoeming tot burgemeester vragen van een andere persoon dan die welke de steun had van de andere elf verkozenen, die de kandidatuur steunden van degene die de lijst had getrokken en die, vóór de verkiezingen, was benaderd om burgemeester te worden in geval van succes van de lijst.

Om een meerderheid te vormen trachten de vijftien verkozenen van de lijst een alliantie aan te gaan met de verkozenen van andere lijsten. Die poging leidt niet tot resultaat. Op 18 januari 2001 wordt een verkozenen van een andere lijst evenwel tot schepenen gekozen.

De kandidaten voorgedragen door de vijftien verkozenen van de gesplitste lijst slagen er niet in de meerderheid te behalen, terwijl na enkele maanden, vier andere kandidaten op hun naam een meerderheid vormen, zonder dat zij evenwel zijn voorgedragen.

De Raad van State, waarbij een vordering tot schorsing van de verkiezing van die vier schepenen aanhangig was gemaakt, vraagt aan het Hof of het grondwettig is artikel 15 van de Nieuwe Gemeentewet in die zin te interpreteren dat het elke verkiezing van schepenen verbiedt wanneer herhaaldelijk is vastgesteld dat de

schriftelijk of mondeling voorgedragen kandidaten niet de meerderheid van de stemmen behalen of zelfs de meerderheid van de leden van de gemeenteraad zich tegen hun verkiezing verzet.

Het Hof merkt op dat de wetgever, door in het tweede lid van artikel 15, § 1, van de Nieuwe Gemeentewet te bepalen dat de schepenen worden verkozen bij meerderheid van de stemmen, een fundamentele regel heeft bekrachtigd die een wezenlijk onderdeel vormt van het democratische regime en die rekening houdt met de wil van de kiezers zoals die tijdens de laatste verkiezingen tot uiting is gekomen.

Het eerste lid daarentegen, dat eist dat de kandidaat-schepenen schriftelijk worden voorgedragen door een meerderheid van de verkozenen van de lijst van de voorgedragen kandidaat, beantwoordt niet aan een fundamentele vereiste van de democratie.

Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat die voordracht enkel de bedoeling heeft een welbepaalde praktijk tegen te gaan en niet, onder alle omstandigheden, de democratische regel die de keuze aan de meerderheid toewijst, te dwarsbomen.

De scheuring, zoals die zich in Ukkel als gevolg van de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 heeft voorgedaan, is vreemd aan de problematiek die de wetgever heeft willen regelen. Eisen, in dat geval, dat een kandidaat-schepen moet worden voorgedragen, schriftelijk of mondeling, door een meerderheid van de verkozenen op zijn lijst, is een maatregel die niet pertinent is. Zulk een maatregel zou neerkomen op een identieke behandeling van een gemeente waarvan de instellingen zijn ontregeld door het overlopen van een verkozene, en een gemeente waar de instellingen geblokkeerd zijn omdat binnen eenzelfde lijst twee onverzoenbare strekkingen zijn ontstaan. Hij zou de gemeenteraad zonder aanvaardbare reden verhinderen op redelijke wijze een keuze te maken uit de kandidaat-schepenen.

Om bestaanbaar te zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, moet artikel 15, § 1, van de Nieuwe Gemeentewet dan ook in die zin worden geïnterpreteerd dat het niet van toepassing is in een gemeente waar, nadat is vastgesteld, na afloop van de eerste drie

maanden volgend op de installatie van de gemeenteraad, dat de schriftelijk of mondeling voorgedragen kandidaten niet de absolute meerderheid van de stemmen behalen, kandidaat-schepenen die meerderheid behalen hoewel zij, ten gevolge van een scheuring van hun lijst, niet zijn voorgedragen, noch mondeling, noch schriftelijk.

B. De ordonnantie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van 18 juli 2002 waarbij artikel 15, § 1, van de Nieuwe Gemeentewet wordt aangevuld

Parallel met die procedure heeft het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, zich baserend op zijn nieuwe bevoegdheden op gemeentelijk vlak¹, op 18 juli 2002 een ordonnantie aangenomen waarmee het eerste lid van artikel 15, § 1, van de Nieuwe Gemeentewet tot 31 december 2006 wordt aangevuld met een bepaling die, na twee maanden na het openvallen van een schepenmandaat, de voordracht toelaat van een kandidaat door een derde - en niet meer de meerderheid - van de verkozenen van een lijst, met inbegrip van de eerste verkozene van de lijst.

De schorsing en de vernietiging van die ordonnantie zijn gevorderd door sommige van de veertien verkozenen van de Ukkelse lijst die zich had gesplitst.

De vordering tot schorsing is verworpen bij het arrest nr. 5/2003, omdat de verzoekers niet bij machte waren aan te tonen dat de onmiddellijke toepassing van de betwiste norm hun een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kon berokkenen.

In zijn arrest ten gronde nr. 135/2003 stelt het Hof vast dat het Gewest bevoegd is om de aangelegenheid te regelen sedert de bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen. Het Hof is van oordeel dat de bevoegde wetgever vermocht te voorzien in een versoepeling van de voorwaarden tot voordracht na een bepaalde tijd, zelfs indien die wetgeving, zoals te dezen, beperkt is in de tijd. Het ziet daarentegen niet de pertinentie in van het voordeel dat

¹ Zie arrest nr. 35/2003 (*infra*, nr. 8).

wordt gegeven aan de groep verkozenen van een lijst waarvan de eerste verkozene van de lijst deel uitmaakt ten opzichte van een andere groep terwijl deze een groter aantal verkozenen van diezelfde lijst zou omvatten.

Bovendien is die vereiste van die aard dat ze blokkeringsmogelijkheden kan teweegbrengen bij de verkiezing van de schepenen door de gemeenteraad, wat in strijd is met de doelstellingen van de ordonnantie. Daarom vernietigt het de noodzaak dat de eerste verkozene van de lijst deel uitmaakt van de auteurs van de voordracht.

7. *Parlementsverkiezingen. De wijzigingen aangebracht aan de kieswetgeving bij de wetten van 13 december 2002 (arresten nrs. 30/2003 en 73/2003).*

Met twee wetten van 13 december 2002 heeft de federale wetgever verschillende wijzigingen in de kieswetgeving aangebracht, waarvan de opvallendste betrekking hebben op de kieskringen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de afschaffing – behalve tussen twee arrondissementen – van de lijstenverbinding, de invoering van een kiesdrempel en de tot de volgende verkiezingen beperkte mogelijkheid om zich tegelijk voor de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat kandidaat te stellen.

Tegen de nieuwe bepalingen werden een vordering tot schorsing en een beroep tot vernietiging ingesteld. Op 26 februari 2003 heeft het Hof zijn arrest over de vordering tot schorsing gewezen; drie maanden later, op 26 mei 2003, heeft het zich ten gronde uitgesproken.

A. De vordering tot schorsing van de nieuwe bepalingen

In zijn arrest nr. 30/2003 van 26 februari 2003 stelt het Hof vast dat het nadeel dat zou ontstaan uit verkiezingen die op een ongrondwettige basis zouden worden georganiseerd noodzakelijkerwijze ernstig zou zijn, omdat het zou gaan om een

aantasting van het recht zelf om te kiezen en te worden verkozen, essentieel voor het bestaan zelf van een representatieve democratie. Te dezen zou dat nadeel niet anders dan moeilijk te herstellen kunnen zijn, gelet op het feit dat artikel 48 van de Grondwet aan elke Kamer de bevoegdheid toekent zich, zonder dat enig beroep daartegen kan worden ingesteld, uit te spreken over de geldigheid van de verkiezing van haar leden, terwijl het nakende einde van de legislatuur inhoudt dat de Kamers, bij de volgende verkiezingen, hun beslissingen met betrekking tot de bevoegdheden van hun leden vrijwel zeker zouden nemen op grond van normen die misschien achteraf ongrondwettig worden verklaard. Het moeilijk te herstellen karakter van het ernstig nadeel is aldus aangetoond.

B. De kieskringen in de vroegere Provincie Brabant

Volgens de nieuwe wetgeving vallen de kieskringen van de Kamer van volksvertegenwoordigers voortaan samen met de territoriale grenzen van de provincies, op één uitzondering na, namelijk het grondgebied van de vroegere provincie Brabant. Die is vandaag opgesplitst in twee provincies en één Gewest : de provincie Vlaams-Brabant, de provincie Waals-Brabant en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De bestreden hervorming houdt geen rekening met die in 1993 uitgevoerde opsplitsing : ze behoudt de drie kiesarrondissementen van vóór de splitsing van de provincie, het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde - dat zich uitstrekt over het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en een deel van de provincie Vlaams-Brabant -, het kiesarrondissement Leuven - dat het andere deel van Vlaams-Brabant omvat - en het kiesarrondissement Nijvel - dat overeenstemt met de nieuwe provincie Waals-Brabant. Voortaan kunnen alleen eentalige lijsten in het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde worden voorgelegd. De lijstenverbinding - die overal elders is afgeschaft - blijft alleen bestaan voor de Franstalige lijsten van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde en de lijsten van het arrondissement Nijvel, terwijl de resultaten van de lijsten van het arrondissement Leuven worden opgeteld bij de resultaten van de Nederlandstalige lijsten van het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde om het aantal zetels te bepalen waarop zij recht hebben.

Zowel in het schorsingsarrest nr. 30/2003 van 26 februari 2003 als in het arrest ten gronde nr. 73/2003 van 26 mei 2003 oordeelt het Hof dat het voor de vroegere provincie Brabant uitgewerkte systeem discriminerend is.

De reden hiervoor is dat het nieuwe stelsel in strijd is met artikel 63, § 2, van de Grondwet, dat het aan een kieskring toegekende aantal zetels verbindt met het bevolkingscijfer ervan. De samenvoeging van de lijsten van het arrondissement Leuven en de Nederlandstalige lijsten van het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde onttrekt de kiezers en de kandidaten van die twee kieskringen op discriminerende wijze de grondwettelijke waarborg die aan elke kieskring een aantal zetels toekent dat in verhouding staat met het bevolkingscijfer van die kieskring.

C. De lijstenverbinding

De mogelijkheid tot lijstenverbinding, zoals die in de bestreden wetgeving is opgevat, is nauw verwant met de samenvoeging, voor de verkiezingen voor de Kamer van volksvertegenwoordigers, van de lijsten van het arrondissement Leuven met de Nederlandstalige lijsten van het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde, wat het Hof ertoe brengt de nieuwe bepalingen die daarop betrekking hebben eerst te schorsen en later te vernietigen.

D. De kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde

De tweede grief heeft betrekking op het feit dat de provincie Vlaams-Brabant, in tegenstelling met de andere provincies, geen kieskring uitmaakt voor de verkiezing van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

In het arrest nr. 30/2003 is het Hof van oordeel dat, gelet op de gevolgen die voor het geheel van de vroegere provincie Brabant verbonden zijn aan de schorsing van de regels betreffende de verkiezing voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers in de kieskringen Brussel-Halle-Vilvoorde en Leuven, en rekening houdend met de grenzen binnen welke het Hof een middel dient te

beoordelen in het kader van een vordering tot schorsing, de tweede grief niet zal moeten worden onderzocht in het stadium van de vordering tot schorsing, maar wel bij de behandeling van de zaak ten gronde. Het Hof kondigt aan dat, bij het onderzoek ten gronde, inzonderheid zal moeten worden ingegaan op de vraag of de overwegingen vervat in het arrest nr. 90/94 van het Hof, in de huidige situatie, kunnen verantwoorden dat de provincie Vlaams Brabant geen kieskring uitmaakt.

In het arrest nr. 73/2003 herinnert het Hof eraan dat het, in zijn arrest nr. 90/94, heeft aangenomen dat het bestaan van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde niet ongrondwettig was. De wetgever vermocht in hoofdzaak op dat arrest te steunen, zoals uit de parlementaire voorbereiding blijkt, om het behoud van die kieskring te verantwoorden. Het Hof merkt evenwel op dat, hoewel die handhaving, in 1994, bestaanbaar kon worden beoordeeld met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, diezelfde bepalingen die handhaving op dat ogenblik niet vereisten, noch thans vereisen. Het Hof onderzoekt vervolgens de wijziging van de omstandigheden en stelt een discriminatie van de kandidaten van de provincie Vlaams-Brabant vast.

Het Hof merkt evenwel op dat het in de plaats van de wetgever zou oordelen, indien het zou beslissen dat onmiddellijk een einde zou moeten worden gemaakt aan een situatie die tot op heden de goedkeuring van de wetgever had, terwijl het Hof niet alle problemen kan beheersen waaraan de wetgever het hoofd moet bieden om de communautaire vrede te handhaven. In geval van behoud van provinciale kieskringen voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers, kan een nieuwe samenstelling van de kieskringen in de vroegere provincie Brabant gepaard gaan met bijzondere modaliteiten die kunnen afwijken van degene die gelden voor de andere kieskringen, teneinde de gewettigde belangen van de Nederlandstaligen en de Franstaligen in die vroegere provincie te vrijwaren. Het komt niet aan het Hof, maar aan de wetgever toe die modaliteiten nader te bepalen. « Om die redenen, [voegt het Hof eraan toe], kan worden aanvaard dat de door de bestreden wet gemaakte indeling in kieskringen behouden blijft gedurende de door artikel 65 van de Grondwet bepaalde

termijn van vier jaar die aanvangt op het in artikel 105 van het Kieswetboek bepaalde ogenblik. »

E. De kiesdrempel van 5 %

Het nieuwe artikel 165bis van het Kieswetboek voert een kiesdrempel in. Voortaan komen alleen de lijsten die minstens vijf procent van het algemeen totaal van de geldig uitgebrachte stemmen hebben behaald, in aanmerking voor de zetelverdeling.

De verzoekende partijen voerden aan dat die kiesdrempel rechtstreeks afbreuk deed aan het systeem van de evenredige vertegenwoordiging. De artikelen 62 en 68 van de Grondwet preciseren echter dat de verkiezingen voor de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat volgens die wijze van stemming moeten plaatshebben, aldus nog de verzoekende partijen.

Het Hof herinnert eraan dat artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens het mogelijk maakt verkiezingen zowel volgens een stelsel van evenredige vertegenwoordiging als volgens een meerderheidstelsel te houden.

Bij elk stelsel van evenredige vertegenwoordiging gaan stemmen « verloren », aangezien de evenredige vertegenwoordiging in de praktijk aan de verschillende bestaande lijsten nooit een aantal zetels toekent dat precies met het aantal behaalde stemmen overeenstemt.

De artikelen 62 en 68 van de Grondwet bepalen weliswaar dat de verkiezingen volgens een stelsel van evenredige vertegenwoordiging moeten verlopen, maar beletten niet dat de wetgever redelijke beperkingen op dat stelsel aanbrengt om de goede werking van de democratische instellingen te verzekeren.

Met uitzondering van de vroegere provincie Brabant vallen de kieskringen voor de verkiezingen voor de Kamer van volksvertegenwoordigers voortaan samen met de provinciegrenzen, terwijl er slechts drie kieskringen zijn, die samen

twee kiescolleges vormen, voor de verkiezingen van de senatoren die rechtstreeks door de bevolking worden verkozen.

Gelet op het nagestreefde doel – de versnippering van het politieke landschap tegengaan – en rekening houdende met zowel de omvang van de kieskringen als het lage niveau van de kiesdrempel, kan de bestreden maatregel niet worden beschouwd als een onevenredige beperking van het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging.

F. De dubbele kandidaatstelling voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat

De dubbele kandidaatstelling voor de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat, die alleen geldt voor de verkiezingen die volgen op de hervorming van de kieswetgeving, is niet geschorst, bij gebrek aan een ernstig middel in de zin van artikel 20 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof. In het vernietigingsarrest van 26 mei 2003 is datzelfde middel wel gegrond verklaard.

Daarin stelt het Hof vast dat artikel 49 van de Grondwet verbiedt om tegelijk kandidaat te zijn voor de Kamer van volksvertegenwoordigers en voor de Senaat. Hieruit vloeit voort dat de mogelijkheid om bij de verkiezingen tegelijk voor beide wetgevende vergaderingen te kandideren, de kiezer kan misleiden, vermits hij de nuttige weerslag van zijn stem niet kan inschatten en vermits die mogelijkheid de kandidaten die de dubbele kandidaatstelling zullen kunnen genieten, zonder redelijke verantwoording bevoordeelt.

G. De draagwijdte van het vernietigingsarrest

Duidelijkheidshalve preciseert het Hof in het schorsingsarrest de draagwijdte van die schorsing voor de voor 18 mei 2003 geplande verkiezingen, tenzij vanzelfsprekend de wetgever op dat gebied nog vóór die datum zou optreden. Aangezien de schorsing tijdens de duur daarvan dezelfde gevolgen heeft als een vernietiging,

zullen de verkiezingen van 18 mei 2003 in de drie kieskringen van de vroegere provincie Brabant verlopen volgens de regels die vóór de geschorste bepalingen golden, met uitzondering evenwel van de mogelijkheid om tegelijk te kandideren voor de Kamer van volksvertegenwoordigers en voor de Senaat, mogelijkheid die los staat van de geschorste bepalingen. De kiesdrempel zal echter niet van toepassing zijn in die drie kieskringen, waar de kandidaten in voorkomend geval van de lijstenverbinding gebruik zullen maken, zoals dat in het verleden is gebeurd.

8. *De institutionele hervormingen van 2001 : « Lambermont » en « Lombard » (arresten nrs. 35/2003 en 36/2003).*

Aan de gewesten en de gemeenschappen werden in 2001 nieuwe bevoegdheden en nieuwe financiële middelen toegekend. Tegelijkertijd werd de samenstelling van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad en van de Vergadering van de Vlaamse Gemeenschapscommissie gewijzigd. Tot al die wijzigingen werd beslist in een akkoord over nieuwe institutionele hervormingen dat de Regering op 23 januari 2001 in eigen midden had gesloten en dat het « Lambermont »-akkoord wordt genoemd, alsook in een ander akkoord dat meer bepaald betrekking heeft op het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, dat op 29 april 2001 werd gesloten en het « Lombard »-akkoord wordt genoemd.

Die akkoorden werden in wetgeving omgezet door de goedkeuring van twee bijzondere wetten van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen, enerzijds, en tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten, anderzijds, en door de goedkeuring van een gewone wet van dezelfde datum houdende diverse institutionele hervormingen betreffende de lokale instellingen van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Tegen die wetten is een groot aantal beroepen ingesteld. Het Hof heeft die beroepen samengevoegd, maar heeft, gelet op het onderwerp ervan, de verzoekschriften die uitsluitend betrekking hadden op de verkiezing en de samenstelling van de Brusselse

Hoofdstedelijke Raad, apart behandeld. De institutionele hervormingen van 2001 hebben dan ook aanleiding gegeven tot twee arresten, het arrest nr. 35/2003 van 25 maart 2003 en het arrest nr. 36/2003 van 27 maart 2003.

A. De aan de gewesten overgedragen bevoegdheid inzake de ondergeschikte besturen

De nieuwe bevoegdheden die aan de gewesten zijn toegekend, hebben betrekking op de landbouw en visvangst, de buitenlandse handel en de ondergeschikte besturen. Van die drie bevoegdheden wordt alleen de laatste ter toetsing aan het Hof voorgelegd. De wetgever, die met bijzondere meerderheid heeft beslist, wordt verweten zich naar aanleiding van de regionalisering van die aangelegenheid niet te hebben gehouden aan de artikelen 41 en 162 van de Grondwet.

Artikel 41, eerste lid, van de Grondwet bepaalt dat « de uitsluitend gemeentelijke of provinciale belangen [...] door de gemeenteraden of de provincieraden [worden] geregeld volgens de beginselen bij de Grondwet vastgesteld ».

Artikel 162, eerste lid, van de Grondwet voorziet erin dat « de provinciale en gemeentelijke instellingen [...] bij de wet [worden] geregeld ».

Zijn die bepalingen niet geschonden omdat de aangelegenheid voortaan niet meer bij wet maar wel bij gewestelijk decreet zal worden geregeld, met uitzondering van het voorbehoud dat uitdrukkelijk in de bijzondere wet zelf is geformuleerd ?

Het Hof merkt op dat artikel 162, eerste lid, van de Grondwet (het vroegere artikel 108, eerste lid), hoewel het een redactionele aanpassing onderging bij de grondwetswijziging van 20 juli 1970, naar inhoud ongewijzigd is gebleven sedert 1831. Uit het gebruik van de woorden « bij de wet » (in de oorspronkelijke redactie « door wetten ») in die bepaling, kan niet worden afgeleid dat de Grondwetgever aldus aan de federale wetgever een aangelegenheid heeft willen voorbehouden, nu pas met de grondwetswijziging van

24 december 1970 is overgegaan tot de oprichting van gemeenschappen en gewesten, hij op die datum aan de gemeenschappen een bevoegdheid van wetgevende aard heeft toegekend en hij op latere datum - bij de grondwetswijziging van 17 juli 1980 waarbij een nieuw artikel 26bis (het huidige artikel 134) werd ingevoegd - de uitdrukkelijke mogelijkheid heeft gecreëerd voor de gewesten om een dergelijke bevoegdheid uit te oefenen.

Met het gebruik van de woorden « bij de wet » heeft de Grondwetgever alleen die aangelegenheid willen uitsluiten uit de bevoegdheid van de uitvoerende macht zodat de bijzondere wetgever de gewesten de regeling van die aangelegenheid kan toekennen, mits zulks uitdrukkelijk en nauwkeurig gebeurt.

Uit de omstandigheid dat het later ingevoegde derde lid het mogelijk maakt dat de regeling van de organisatie en de uitoefening van het administratief toezicht middels een bijzonderemeerderheidswet wordt opgedragen aan de Gemeenschaps- of Gewestraden en dat het vierde lid het op dezelfde wijze mogelijk maakt dat de voorwaarden waaronder en de wijze waarop verscheidene provincies of gemeenten zich met elkaar kunnen verstaan of zich kunnen verenigen, bij decreet of bij in artikel 134 van de Grondwet bedoelde regel worden geregeld, kan niet worden afgeleid dat de draagwijdte van artikel 162, eerste lid, zou zijn gewijzigd.

De voormelde bepalingen staan derhalve niet eraan in de weg dat de bijzondere wetgever met toepassing van artikel 39 van de Grondwet aan de gewesten de bevoegdheid toekent voor de regeling bij decreet of ordonnantie van de samenstelling, de verkiezing, de organisatie, de bevoegdheid en de werking van de provinciale en gemeentelijke instellingen met inachtneming van de beginselen vervat in de artikelen 41 en 162 van de Grondwet.

B. De bevoegdheid van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad

Een andere hervorming die wordt aangevochten, is de nieuwe samenstelling van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. Bij de bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse

bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen wordt het aantal zetels in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad verhoogd, van 75 tot 89. De wet is overigens vernieuwend in zoverre zij de verdeling van die zetels vastlegt : 72 zetels worden toegekend aan de kandidaten van de Franse taalgroep, 17 aan de kandidaten van de Nederlandse taalgroep.

Die zetelverdeling vormt voor de verzoekers de aanleiding om een schending aan te klagen van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Zij voeren aan dat een gelijke behandeling van kiezers en verkozenen zou vereisen dat er een minimale equivalentie bestaat tussen de sterkte van een kiezerskorps en de vertegenwoordiging van dat korps. Aan die vereiste zou te dezen niet zijn voldaan omdat bij de voormelde bijzondere wet van 13 juli 2001 aan de Nederlandstalige bevolking van Brussel, ongeacht haar numerieke sterkte, op onveranderlijke wijze 17 zetels worden toegekend in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, zelfs indien die taalgroep de sterkste groep zou worden.

Het Hof stelt vast dat, anders dan hetgeen de Grondwet bepaalt voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat en hetgeen de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen oplegt voor de verkiezingen van de Vlaamse Raad en de Waalse Gewestraad, voor de verkiezingen van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad niet is bepaald dat zij volgens het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging geschieden.

Om aan de vereisten van artikel 3 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens te voldoen, kunnen de verkiezingen zowel volgens een stelsel van evenredige vertegenwoordiging als volgens een meerderheidsstelsel worden gehouden.

Het voormelde artikel 3 houdt niet in dat de zetelverdeling een exacte weerspiegeling van de stemaantallen dient te zijn, wat overigens nooit het geval is, zelfs niet in stelsels van evenredige vertegenwoordiging, doordat getallen in werkelijkheid nooit rond zijn en er dus steeds sprake is van « reststemmen ».

Diezelfde bepaling van het voormelde Protocol staat in beginsel niet eraan in de weg dat ten aanzien van een numerieke minderheid in een vaste vertegenwoordiging wordt voorzien.

Dat geldt uiteraard op voorwaarde dat het eruit voortvloeiende verschil in behandeling geen aanleiding geeft tot schending van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.

In dat verband merkt het Hof op dat de betwiste zetelverdeling gesitueerd is binnen het algemene institutionele stelsel van de Belgische Staat dat beoogt een evenwicht te verwezenlijken tussen de verschillende gemeenschappen en gewesten van het Koninkrijk. Binnen dat algemene institutionele stelsel is het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest het enige tweetalige gebied, wat eigen institutionele organen en mechanismen verantwoordt.

De Nederlandstalige leden van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad maken ook deel uit van de Vergadering van de Vlaamse Gemeenschapscommissie en van de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Bovendien nemen de eerste zes verkozen leden tevens zitting in de Vlaamse Raad.

Indien een deel van de verkozenen van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, om institutionele redenen, niet volwaardig de mandaten zouden kunnen uitoefenen die hun toekomen, zou de democratische werking van de betrokken instellingen in gevaar worden gebracht.

Bij de laatste verkiezingen, die in 1999 hebben plaatsgevonden, behaalden de kandidaten van de Nederlandse taalgroep 11 van de 75 zetels in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. Vanaf de volgende verkiezingen zal de Nederlandse taalgroep 17 leden tellen op een totaal van 89 raadsleden. De verhoging van het aantal leden van de Raad, alsmede de waarborg dat de Nederlandse taalgroep over een vast aantal zetels zal beschikken, dragen bij tot de verwezenlijking van de nagestreefde doelstelling.

Volgens voorspellingen op basis van de recentste verkiezingsresultaten zou de vaste zetelverdeling betekenen dat voor een Nederlandstalige zetel 3.562 stemmen zouden volstaan,

terwijl voor een Franstalige zetel 5.086 stemmen vereist zouden zijn, of een verhouding van 0,7/1.

Bij die benadering wordt echter uitgegaan van het beginsel - dat niet is aangetoond - volgens hetwelk de keuze van de kiezer uitsluitend gebaseerd is op de taalaanhorigheid van de kandidaat. Aangezien dat beginsel niet pertinent is, kunnen het stemgewicht van de kiezers en de kansen van de kandidaten niet *a priori* geacht worden verschillend te zijn.

Zelfs indien bij de volgende verkiezingen zou worden aangetoond dat er een onevenwicht bestaat tussen het aantal stemmen dat noodzakelijk is geweest om een Nederlandstalige dan wel om een Franstalige zetel te behalen, zou de afbreuk aan het beginsel van de evenredige vertegenwoordiging niet onevenredig kunnen worden geacht ten aanzien van de door de bijzondere wetgever nagestreefde doelstelling, namelijk ervoor te zorgen dat de vertegenwoordigers van de minst talrijke taalgroep de voorwaarden genieten die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van hun mandaat, en daardoor een normale democratische werking van de betrokken instellingen te waarborgen.

Door de verhoging van het aantal zetels in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad en de verdeling ervan tussen de kandidaten van de twee taalgroepen, ingevoerd bij de bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen, wordt het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie niet geschonden.

C. De aanwijzing van de leden van de Vlaamse Gemeenschapscommissie

Artikel 136, eerste lid, van de Grondwet voorziet binnen de Brusselse Hoofdstedelijke Raad in twee taalgroepen. Volgens de bij een bijzondere wet vastgestelde modaliteiten oefenen zij in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest de hun toegewezen gemeenschapsbevoegdheden afzonderlijk uit voor de aangelegenheden die uitsluitend tot de bevoegdheid van de ene of de andere gemeenschap behoren, in een « Franse

Gemeenschapscommissie » en een « Vlaamse Gemeenschapscommissie », en gezamenlijk wat de aangelegenheden betreft die tot de bevoegdheid van beide gemeenschappen behoren, in een « Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie ».

Bij de bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen worden vijf niet-verkozen leden toegevoegd aan de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor de bevoegdheden die zij alleen uitoefent. Die vijf leden worden aangewezen onder de niet-verkozen leden van de Nederlandse taalgroep van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad op basis van de kiescijfers die de verschillende lijsten behaald hebben bij de verkiezingen van de Vlaamse Raad.

Op verschillende plaatsen in de parlementaire voorbereiding wordt gesuggereerd dat een van de doelstellingen van die maatregel erin bestond de invloed van niet als democratisch beschouwde politieke partijen te beperken.

Ook al kan worden aangenomen, om de redenen uiteengezet in het arrest nr. 10/2001, dat radicale maatregelen worden genomen om te vermijden dat de politieke vrijheden die de democratie kwetsbaar maken zouden worden aangewend om haar te vernietigen, dan nog is vereist dat dergelijke maatregelen worden beperkt tot de bescherming van het democratisch karakter van het regime en dat zij de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet schenden.

Ook al is de Vlaamse Gemeenschapscommissie geen wetgevende vergadering, maar een regelgevend orgaan dat aan het bestuurlijk toezicht van de Vlaamse Gemeenschap is onderworpen, toch moet zij krachtens de artikelen 116 en 136 van de Grondwet samengesteld zijn uit verkozen leden.

De vertegenwoordigers in een representatief orgaan worden, in de regel, aangewezen door de burgers die door de beslissingen van dat orgaan kunnen worden geraakt.

Volgens de parlementaire voorbereiding van de voormelde bijzondere wet van 13 juli 2001 strekt de toewijzing van bijkomende zetels ertoe « de goede werking van de communautaire componenten van de Brusselse instellingen te verzekeren en de blokkering ervan te vermijden ».

Die doelstellingen zijn niet voldoende om de wijze van aanwijzing van vijf bijkomende leden waarin artikel 38 voorziet, die geen enkele band heeft met de wil die door de Brusselse kiezers tot uiting wordt gebracht, te verantwoorden.

Die afwijking komt erop neer dat die kiezers aan een verschillende behandeling worden onderworpen die, bij ontstentenis van een toelaatbare verantwoording, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt.

D. Het afstappen van de dubbele meerderheid

Het Hof verwerpt overigens de middelen die betrekking hebben op het doorbreken van de dubbele meerderheid in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad en in de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

Het Hof herinnert eraan dat, zoals de Grondwet in haar artikelen 1, 2 en 3 bevestigt, België een federale Staat is waarbij elke gemeenschap en elk gewest uit die bepalingen de grondslag van een ruimere of minder ruime autonomie put, die gestalte krijgt in de toewijzing van bevoegdheden. Door aan de bijzondere wetgever de bevoegdheid toe te wijzen om de werking van de instellingen van de gewesten en de gemeenschappen te bepalen, heeft de Grondwetgever hem een beoordelingsvrijheid gelaten waaruit voortvloeit dat die entiteiten niet noodzakelijk op dezelfde wijze als de federale overheid dienen te worden behandeld.

9. *Het begrip administratieve overheid. De binnen een vrije universiteit bij decreet opgerichte commissie (arrest nr. 41/2003).*

In de Franse Gemeenschap bestaat de studie tandheelkunde uit twee cycli : de kandidatuur en de licentie. Alleen de studenten die aan het einde van de eerste cyclus een gunstig getuigschrift verkrijgen van de commissie voor uitreiking van getuigschriften voor de studie tandheelkunde, hebben toegang tot de tweede cyclus. Die commissie, die is samengesteld uit wetenschappers, bestaat in elke universiteit. Zij reikt de getuigschriften uit voor het voortzetten van de studie, op basis van het aantal dat jaarlijks door de Gemeenschapsregering wordt vastgesteld volgens de in het decreet bepaalde criteria.

De « Université de Liège », in haar hoedanigheid van gemeenschapsuniversiteit, is een administratieve overheid in de zin van de gecoördineerde wetten op de Raad van State. Een student in de tandheelkunde aan wie het getuigschrift wordt geweigerd kan bijgevolg voor de Raad van State een beroep instellen.

Worden de studenten tandheelkunde van de andere - vrije - universiteiten niet gediscrimineerd wanneer men de gecoördineerde wetten op de Raad van State in die zin interpreteert dat de beslissingen van de commissies voor uitreiking van getuigschriften voor de studie tandheelkunde van de vrije universiteiten, niet binnen de bevoegdheid van het hoge administratieve rechtcollege vallen ?

Dat is de vraag die door de Raad van State is gesteld in het arrest nr. 99.417 van 3 oktober 2001.

Het Hof oordeelt dat alle studenten tandheelkunde, ongeacht de juridische aard van de universiteit waaraan zij studeren, bij de Raad van State beroep kunnen instellen in geval van weigering door de commissie. Het Hof komt tot die conclusie op basis van het karakter van organieke openbare dienst van de verschillende commissies voor uitreiking van de getuigschriften. Alvorens tot die vaststelling te komen, wijst het Hof in de motivering van het arrest erop dat,

indien er ter zake, wat de aanhangigmaking bij de Raad van State betreft, een onderscheid zou moeten worden gemaakt tussen de studenten van de gemeenschapsuniversiteiten en de studenten van de andere universiteiten, dat onderscheid discriminerend zou zijn in het licht van de artikelen 10, 11 en 24 van de Grondwet. Bij artikel 24, § 4, van de Grondwet is immers alleen een verschillende behandeling van leerlingen, studenten, ouders, personeelsleden en onderwijsinstellingen toegestaan indien er objectieve elementen zijn, waaronder de eigen karakteristieken van iedere inrichtende macht; te dezen is echter geen sprake van zulke elementen.

Na te hebben opgemerkt dat er te dezen geen enkele verantwoording bestaat voor een onderscheiden behandeling van de studenten van de verschillende universiteiten, stelt het Hof vast dat de commissie voor uitreiking van getuigschriften voor de studie tandheelkunde, zelfs binnen de vrije universiteiten, door de overheid is opgericht en met een openbare dienstverlening is belast. Niets verhindert bijgevolg dat zij als administratieve overheid wordt beschouwd in de zin van de gecoördineerde wetten op de Raad van State. Het Hof oordeelt dan ook dat er van discriminatie geen sprake is.

10. Ruilverkaveling uit kracht van de wet en onteigening. Vergelijkbaarheid (arrest nr. 83/2003).

Wanneer een grief wordt afgeleid uit de schending van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, dient in de eerste plaats, aan de hand van een zogeheten vergelijkbaarheidstoets, te worden nagegaan of de vergeleken personen daadwerkelijk vergelijkbaar zijn. Alleen een toetsing die tot de vergelijkbaarheid besluit, maakt het mogelijk de gegrondheid van de aangeklaagde schending verder te onderzoeken.

Op verzoek van de partijen in verschillende geschillen waarover de vrederechter van het kanton Dendermonde-Hamme zich moet uitspreken, stelt die rechter, in een vonnis van 20 juni 2002, verschillende vragen met betrekking tot de wet van 22 juli 1970 op de ruilverkaveling van landeigendommen uit kracht van de wet. In

die vragen wordt de situatie van de geruilkavelde persoon, vergeleken met die van de onteigende.

Zijn de situaties van de ene en de andere voldoende vergelijkbaar opdat de verschillen in behandeling tussen die personen verder kunnen worden onderzocht in het licht van de naleving van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie ?

Tussen de ruilverkaveling uit kracht van de wet, geregeld bij de wet van 22 juli 1970, en de onteigening, geregeld bij de wet van 26 juli 1962, bestaan belangrijke verschillen, in hoofdzaak op het vlak van hun respectieve doelstellingen en gevolgen.

De ruilverkaveling uit kracht van de wet streeft in wezen naar een verbetering van de economische exploitatie van de agrarische infrastructuur, in beginsel door ruiling van versnipperde en verspreid liggende gronden. De ruilverkaveling kan gepaard gaan met maatregelen van landinrichting, die eveneens strekken tot een doeltreffendere en vlottere exploitatie van de landbouw. Bij een ruilverkaveling verwerft de verkavelende overheid - het ruilverkavelingscomité - geen eigendoms- of gebruiksrechten op de te ruilen of geruilde onroerende goederen. De wet van 22 juli 1970 voorziet in de verrekening, in voorkomend geval, van meer- en minderwaarden.

De onteigening daarentegen biedt de overheid de mogelijkheid om voor doeleinden van algemeen nut de beschikking te krijgen over onroerende goederen, in het bijzonder goederen die niet middels de gewone wijzen van eigendomsoverdracht kunnen worden verworven. De onteigening heeft onder meer tot gevolg dat het goed naar het vermogen van de onteigende overheid overgaat.

Hoewel de ruilverkaveling uit kracht van de wet niet zonder meer met een onteigening kan worden gelijkgesteld, worden zowel de geruilkavelden als de onteigenden in hun rechten geraakt, zij het op verschillende wijze. Bijgevolg bevinden beide categorieën zich op dat vlak niet in zodanig verschillende situaties dat zij, in het kader van een toetsing aan het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, onvergelijkbaar zouden zijn, wat betreft de

respectieve vergoedingen en de procedurele waarborgen waarnaar in de prejudiciële vragen wordt verwezen.

Aan het einde van zijn onderzoek antwoordt het Hof ontkennend op de gestelde vragen.

III. WETTELIJKE BEKRACHTIGINGEN

11. *De wettelijke bekrachtigingen gebonden aan uitzonderlijke omstandigheden. De beoordelingsvrijheid van het Hof in geval van vordering tot schorsing. Het « Deurganckdok » (arresten nrs. 116/2002, 174/2002, 94/2003 en 151/2003).*

In de jaren negentig, toen bleek dat de haven van Antwerpen, bij gebrek aan voldoende infrastructuur, niet kon beantwoorden aan de steeds stijgende groei van het goederenvervoer per container, werd beslist tot de aanleg van een nieuw dok om de containerschepen te kunnen ontvangen. Dat nieuwe dok, Deurganckdok genaamd, is meer dan drie kilometer lang en maakte gigantische werken noodzakelijk, niet alleen voor de eigen verwezenlijking ervan, maar ook voor het aanbrengen van de infrastructuur – kantoren, opslagplaatsen en toegangswegen – in de min of meer onmiddellijke nabijheid ervan.

Reeds bij het begin van de werken was het Vlaamse Gewest van mening dat de verwezenlijking van een project met een dergelijke omvang veel tijd zou vergen en moeilijk zou kunnen worden geconcretiseerd in het kader van de wetgevingen betreffende het innemen van gronden, wat nadien ook gebleken is, onder meer door de talrijke vorderingen die voor de gewone en de administratieve rechtscolleges zijn ingesteld.

Daarom heeft de Vlaamse Gewestwetgever op 14 december 2001 een decreet aangenomen om specifiek aan die situatie tegemoet te komen, decreet met als opschrift « voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden ».

In artikel 2 van het voormelde decreet wordt een reeks werken, handelingen en inrichtingen om het Deurganckdok aan te leggen en operationeel te maken « van dwingend algemeen en strategisch belang » verklaard. Om die te verwezenlijken ziet de Vlaamse Regering zich, door artikel 3, gemachtigd stedenbouwkundige vergunningen af te geven in strijd met de plannen van aanleg. Artikel 5 bepaalt dat de aldus toegekende stedenbouwkundige vergunningen aan het Vlaamse Parlement moeten worden

voorgelegd binnen een termijn van vijftien dagen. De Gewestwetgever moet de vergunningen binnen dertig dagen na de indiening ervan bekrachtigen. Bij gebreke van die bekrachtiging wordt de vergunning nietig geacht.

Verscheidene personen die in de nabijheid wonen van één van de bouwplaatsen die van algemeen belang zijn verklaard of eigenaars of huurders van gebouwen gelegen daar waar de werken moesten worden uitgevoerd, vorderden de schorsing en de vernietiging van het voormelde decreet, alsmede de schorsing en de vernietiging van het decreet van 29 maart 2002 waarbij werd overgegaan tot de in artikel 5 van het decreet van 14 december 2001 voorgeschreven bekrachtiging van de stedenbouwkundige vergunningen die op 18 maart 2002 door de Vlaamse Regering waren verleend.

Geen enkele van die procedures heeft tot resultaat geleid.

A. De vorderingen tot schorsing

De vorderingen tot schorsing zijn voor het Hof, voor de eerste maal, de gelegenheid om het facultatieve karakter van zijn bevoegdheid om te schorsen te bevestigen, hoewel de voorwaarden vereist bij artikel 20, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof vervuld zijn opdat tot schorsing kan worden besloten.

Bepaalde nadelen die door de verzoekende partijen worden aangevoerd, kunnen als dermate ernstig worden beschouwd dat zij een schorsing van de bestreden normen zouden kunnen verantwoorden indien het ernstig karakter van de middelen zou worden aangetoond. Wanneer de beide in artikel 20, 1°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 vermelde voorwaarden vervuld zijn, schorst het Hof, in de regel, de bestreden bepalingen.

Er kan echter blijken dat de bestreden bepalingen essentiële belangen van de gemeenschap in het geding brengen en betrekking hebben op personen die evenzeer een wettig belang hebben bij het behoud van die bepalingen als de verzoekende partijen bij de schorsing ervan. Wanneer bovendien de schorsing onomkeerbare

gevolgen zou hebben, staat het aan het Hof, bij de afweging van de in het geding zijnde belangen, te onderzoeken of een schorsingsmaatregel geen onevenredige gevolgen zou hebben. Die bevoegdheid, die slechts bij wijze van uitzondering wordt uitgeoefend, volgt uit het gebruik van het woord « kan » in artikel 19 van de bijzondere wet van 6 januari 1989.

Na de afweging van de in het geding zijnde belangen verwerpt het Hof de vordering tot schorsing zowel van het decreet van 14 december 2001 als van het decreet van 29 maart 2002.

B. De beroepen tot vernietiging

In de middelen van de verzoekschriften tot vernietiging die gericht zijn zowel tegen het decreet van 14 december 2001 als tegen het decreet van 29 maart 2002, klagen de verzoekers hoofdzakelijk een schending aan van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet doordat die decreten zonder objectieve en redelijke verantwoording afwijken van de regels van gemeen recht inzake wijziging van plannen van aanleg en toekenning van stedenbouwkundige en andere vergunningen.

Uit de diverse elementen en argumenten die aan het Hof zijn voorgelegd, blijkt dat de doelstellingen van de Vlaamse Gewestwetgever wettig zijn, dat de genomen maatregelen pertinent zijn en dat ze geenszins onevenredig zijn met die doelstellingen. De bekrachtiging voorgeschreven bij artikel 5 van het decreet van 14 december 2001 zou niet als een onredelijke maatregel kunnen worden beschouwd vermits zij een bijzondere procedure vormt voor controle door het Vlaamse Parlement, procedure die op haar beurt kan worden betwist door een beroep tot vernietiging voor het Hof.

De beroepen tegen de decreten van 14 december 2001 en 29 maart 2002 zijn respectievelijk verworpen bij het arrest nr. 94/2003 van 2 juli 2003 en bij het arrest nr. 151/2003 van 26 november 2003.

C. *De weigering om prejudiciële vragen te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen*

In die arresten weigerde het Hof in te gaan op het verzoek om een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen. In het arrest nr. 94/2003 werd dat verzoek verworpen omdat de voorgestelde vraag niets uit te staan had met de drie gevallen waarin volgens artikel 234 van het E.G.-Verdrag een prejudiciële vraag kan of moet worden gesteld aan het Hof van Justitie. In het arrest nr. 151/2003 besloot het Hof dat er geen aanleiding was om de voorgestelde vragen te stellen omdat er geen redelijke twijfel kon bestaan ten aanzien van de juiste draagwijdte van de in het geding zijnde bepaling of omdat het antwoord op de voorgestelde vragen niet relevant was voor het onderzoek van het beroep.

12. *De retroactieve bekrachtiging van een koninklijk besluit door de wetgever (arrest nr. 100/2003).*

Begin 1999 bleek dat bepaalde samengestelde veevoerders met dioxines waren besmet. Er werd besloten tot massale opruiming van de gecontamineerde dieren en van de dieren die werden beschouwd als mogelijk gecontamineerd of waarbij men ervan uitging dat ze zouden kunnen worden gecontamineerd; er werd eveneens bevel gegeven tot de vernietiging van elk verdacht voedingsproduct. Wegens afzetmoeilijkheden moesten andere producten, hoewel ze niet verdacht waren, in grote aantallen worden opgeslagen; ook zij werden uiteindelijk vernietigd, rekening houdend met de houdbaarheidsdatum of opslagkosten ervan. Als gevolg daarvan werd voorgesteld een Fonds te creëren voor de schadeloosstelling van de economische sector die het meest had geleden onder « de dioxinecrisis ». Tot de oprichting van dat Fonds werd beslist bij de wet van 3 december 1999 betreffende steunmaatregelen ten gunste van landbouwbedrijven getroffen door de dioxinecrisis.

Bij artikel 10 van die wet wordt de financiering van het Fonds geregeld. Het Fonds wordt gefinancierd met overheidssteun, met vrijwillige bijdragen en met verplichte bijdragen.

Wat die laatste betreft wordt in artikel 12, eerste lid, van de voormelde wet gepreciseerd dat het aan de Koning staat bij een in Ministerraad overlegd besluit de objectieve categorieën van ondernemingen in de landbouwsector en hun rechtstreekse of onrechtstreekse leveranciers en afnemers te bepalen die deze bijdrage verschuldigd zijn. Bij dat artikel wordt Hem eveneens de bevoegdheid verleend de berekeningsbasis, het tarief en de inningsmodaliteiten van de bijdrage vast te stellen.

Het tweede lid van hetzelfde artikel bepaalt dat de bijdrage niet kan worden geheven op producten die zijn ingevoerd uit andere lidstaten van de Europese Economische Ruimte, en verbiedt het bedrag ervan als beroepskosten af te trekken.

Artikel 12, derde lid, ten slotte voorziet erin dat « elk besluit dat krachtens dit artikel wordt vastgesteld, wordt geacht nooit uitwerking te hebben gehad indien het niet bij wet is bekrachtigd binnen de zes maanden na de datum van zijn inwerkingtreding ».

Bij een koninklijk besluit van 15 oktober 2000 heeft de Koning gebruik gemaakt van de bevoegdheden die Hem bij de wet van 3 december 1999 waren toegekend. Krachtens artikel 6 ervan is dat besluit in werking getreden op 20 oktober 2000, dag van bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*.

Bij de afdeling administratie van de Raad van State werd een vordering tot nietigverklaring van dat besluit ingesteld.

Bij artikel 2 van de wet van 9 juli 2001 werd de bij de wet van 3 december 1999 vereiste bekrachtiging verleend. Aangezien de bekrachtiging in het licht van die laatste wet niet tijdig was, worden bij artikel 3 van de wet van 9 juli 2001 de woorden « zes maanden », vervat in artikel 12, derde lid, van de wet van 1999, vervangen door de woorden « twaalf maanden ». Tegelijkertijd bepaalt artikel 4 van de wet van 9 juli 2001 dat « deze wet [...] uitwerking [heeft] met ingang van 19 april 2001 ».

De vernietiging van die wet werd gevorderd om verschillende redenen, onder andere wegens de discriminerende retroactiviteit van de nieuwe wet.

Het Hof stelt vast dat, aangezien het koninklijk besluit van 15 oktober 2000 niet was bekrachtigd op 21 april 2001, het krachtens artikel 12, derde lid, van de wet van 3 december 1999 geacht werd nooit uitwerking te hebben gehad.

Om de niet-tijdige bekrachtiging te dekken, is bij de wet van 2001 de oorspronkelijk voorgeschreven termijn van zes maanden vervangen door een termijn van twaalf maanden. Door de wet waarbij die termijnen werden gewijzigd te laten terugwerken bij artikel 4 ervan, heeft de wetgever het mogelijk gemaakt de oorspronkelijke termijn retroactief te vervangen door die nieuwe termijn, zodat het koninklijk besluit van 15 oktober 2000 opnieuw van kracht wordt teneinde het te kunnen bekrachtigen, wat hij bij artikel 2 van dezelfde wet heeft gedaan.

Met die bekrachtiging schendt de wetgever evenwel het algemeen beginsel van niet-retroactiviteit van de wetten. Al kon de dioxinecrisis verantwoord worden dat de Koning door de wet van 3 december 1999 werd gemachtigd om een fiscale maatregel te nemen, toch kan diezelfde omstandigheid niet verantwoord worden dat die maatregel werd bekrachtigd met schending van de termijn die de wetgever op straffe van verval zelf had vastgesteld en zonder inachtneming van het beginsel van de niet-retroactiviteit van de wetten.

De categorie van personen die de in het geding zijnde verplichte bijdrage moeten betalen, wordt verschillend behandeld omdat haar de waarborg wordt ontzegd volgens welke de wet enkel voor de toekomst geldt, wat behoudens uitzonderlijke omstandigheden waarvan te dezen geen sprake is, uitsluit dat de wetgever een vervallen termijn retroactief zou kunnen verlengen.

Doordat de wet van 9 juli 2001 het koninklijk besluit van 15 oktober 2000 niet heeft bekrachtigd binnen de termijn die de wet van 3 december 1999 had vastgesteld en doordat zij integendeel die termijn retroactief heeft gewijzigd om een niet-tijdige bekrachtiging te dekken, maakt zij inbreuk op de artikelen 10 en 11, in samenhang gelezen met artikel 170 van de Grondwet, dat vereist dat een belasting - wat de verplichte bijdrage in werkelijkheid is - wordt

goedgekeurd door een beraadslagende vergadering, en met het algemene beginsel van de niet-retroactiviteit van de wetten.

Het staat aan de wetgever, indien hij dat nuttig acht, een nieuwe maatregel te nemen met inachtneming van de grondwettelijke regels.

13. *Het grondwettelijk statuut van de politie. De wettelijke bekrachtiging van het koninklijk besluit waarbij de essentiële elementen van het statuut werden vastgesteld en uitgevoerd (overgangsbepaling van artikel 184 van de Grondwet) (arrest nr. 102/2003).*

Met de wet van 7 december 1998 is overgegaan tot de integratie van de verschillende politiediensten van het Koninkrijk. Voortaan bestaat nog slechts één geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus.

Op 30 maart 2001 heeft de Grondwetgever de vroegere grondwettelijke bepaling die de grondslagen van het statuut van de rijkswacht vaststelde, die thans niet meer bestaat, vervangen door een bepaling betreffende de geïntegreerde politiedienst. Het gaat om artikel 184 van de Grondwet, dat als volgt is geformuleerd : « De organisatie en de bevoegdheid van de geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, worden bij de wet geregeld. De essentiële elementen van het statuut van de personeelsleden van de geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, worden bij de wet geregeld ». Bij het nieuwe artikel, dat duidelijk geïnspireerd is op het vroegere, dat betrekking had op de rijkswacht, is een overgangsbepaling gevoegd die de Koning toestaat de essentiële elementen van het statuut van de personeelsleden van de geïntegreerde politiedienst vast te stellen en uit te voeren, voor zover het besluit, met betrekking tot die elementen, bij de wet bekrachtigd wordt vóór 30 april 2002.

Bij de herziening van artikel 184 heeft de Grondwetgever uitdrukkelijk verwezen naar het arrest nr. 134/99 dat het Hof op 22 december 1999 heeft gewezen. Dat arrest bepaalt : « Door aan de wetgevende macht de bevoegdheid te verlenen om de organisatie

en de bevoegdheden van de rijkswacht te regelen, garandeert artikel 184 van de Grondwet dat die aangelegenheid het voorwerp zal uitmaken van beslissingen die door een democratisch verkozen beraadslagende vergadering zijn genomen. Ofschoon die bepaling aldus, in die aangelegenheid, de normatieve bevoegdheid voorbehoudt aan de federale wetgever - die zelf de essentiële elementen ervan moet regelen -, sluit zij evenwel niet uit dat aan de Koning een beperkte uitvoeringsbevoegdheid wordt gelaten ».

De overgangsbepaling van artikel 184 van de Grondwet vindt haar oorsprong rechtstreeks in dat arrest. Artikel 121 van de wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, had de Koning vroeger immers gemachtigd « het statuut van het personeel » te bepalen, wat Hij had gedaan bij het koninklijk besluit van 30 maart 2001.

Zowel uit de tekst van het nieuwe artikel 184 van de Grondwet als uit de ontstaansgeschiedenis ervan blijkt dat enkel de wetgever bevoegd is om « de essentiële elementen » van het statuut van de personeelsleden van de geïntegreerde politiedienst te regelen, onverminderd de algemene bevoegdheid die bij artikel 108 van de Grondwet aan de Koning wordt verleend om de wetten uit te voeren. De niet-essentiële elementen van het statuut vallen onder de residuaire bevoegdheid van de wetgever, die, met toepassing van artikel 105 van de Grondwet, het regelen ervan aan de Koning kan toevertrouwen.

Op grond van de overgangsbepaling van het nieuwe artikel 184 van de Grondwet kon de Koning evenwel, als overgangsmaatregel, zelf de essentiële elementen van het statuut van de personeelsleden van de geïntegreerde politie vaststellen en uitvoeren, onder voorbehoud dat die regeling door de wetgever werd bekrachtigd vóór 30 april 2002.

De verzoekende partijen klagen aan dat de programmawet van 30 december 2001 alsmede de wet van 26 april 2002 houdende de essentiële elementen van het statuut van de personeelsleden van de politiediensten en houdende diverse andere bepalingen met betrekking tot de politiediensten, op een beslissende manier hangende rechtsgedingen beïnvloedt, met schending van de

artikelen 10 en 11 van de Grondwet, afzonderlijk of in samenhang gelezen met andere bepalingen van de Grondwet, met algemene rechtsbeginselen, alsmede met bepalingen van verscheidene internationale verdragen.

Het Hof stelt vast dat de overgangsbepaling van artikel 184 van de Grondwet eist dat het koninklijk besluit wordt bekrachtigd vóór 30 april 2002. Bij artikel 131 van de programmawet van 30 december 2001 is de wetgever tot die bekrachtiging overgegaan. Het gebruik, in die programmawet, van de bewoordingen « Deel XII van het koninklijk besluit van 30 maart 2001 [...] wordt bekrachtigd » betekent dat die bepaling tot doel heeft kracht van wet te verlenen aan dat deel van het koninklijk besluit op de datum van inwerkingtreding van dat besluit. Het juridisch begrip « bekrachtiging » heeft die draagwijdte. Artikel 129 van de wet van 26 april 2002 heeft als enig doel een eventuele onzekerheid daaromtrent weg te nemen.

Zelfs in de veronderstelling dat sommige bepalingen van dat deel XII in die zin zouden kunnen worden beschouwd dat zij geen « essentiële elementen » van het statuut zijn, zou zulks toch niet wegnemen dat deel XII een geheel vormt, dat een essentiële fase van de vorming van de nieuwe politie realiseert, namelijk de integratie van politieambtenaren met zeer uiteenlopende statuten in een nieuw korps. De wettelijke bekrachtiging van al die bepalingen samen heeft de controle van de wetgever versterkt, onverminderd de controle die het Hof dient uit te voeren op de bekrachtigde koninklijke besluiten.

Het feit dat de wettelijke bekrachtiging van deel XII van het in het geding zijnde koninklijk besluit – koninklijk besluit aangenomen op hetzelfde ogenblik als artikel 184 van de Grondwet – tot gevolg heeft dat beroepen voor de Raad van State tegen sommige bepalingen van dat deel XII van dat besluit geen voorwerp meer hebben, is niet van die aard dat de grondwettigheid van de aangevochten bepalingen in het geding wordt gebracht. De verzoekende partijen voor de Raad van State wisten immers dat de bepalingen vatbaar waren voor een wettelijke bekrachtiging, die noodzakelijkerwijze dat gevolg zou hebben. Bovendien wordt de rechtsbescherming van de verzoekende partijen geenszins aangetast

vermits zij de onverantwoorde verschillen in behandeling die zij voor de Raad van State hebben aangeklaagd, voor het Hof kunnen brengen.

IV. FISCAAL RECHT

14. *De gelijkheid tussen samenwonenden en alleenstaanden inzake de personenbelasting (arrest nr. 63/2003).*

De wet van 10 augustus 2001 houdende hervorming van de personenbelasting kent iedere belastingplichtige vanaf het aanslagjaar 2005 een belastingvrij basisbedrag van 4.095 euro toe.

Thans varieert het belastingvrije bedrag naar gelang van de huwelijkssituatie van de belastingplichtige. Het bedraagt 3.250 euro voor elke partner van een gehuwd paar en 4.095 euro voor een alleenstaande, ongeacht of die persoon daadwerkelijk alleen woont dan wel met een andere persoon een ongehuwd paar vormt, aangezien de fiscale wet iedere ongehuwde belastingplichtige te dezen als een alleenstaande beschouwt.

In zijn arrest nr. 140/2001 van 6 november 2001 heeft het Hof vastgesteld dat het bestaande verschil, wat het belastingvrije basisbedrag betreft, tussen de paren, naargelang zij al dan niet gehuwd zijn, niet verantwoord is, daar de onderhoudskosten die deze paren moeten dragen en derhalve hun financiële draagkracht in beide gevallen dezelfde zijn. In zijn antwoord op de prejudiciële vraag van de Rechtbank van eerste aanleg te Leuven heeft het Hof geoordeeld dat het verschil in behandeling tussen beide paren discriminerend was.

Daar de wet van 10 augustus 2001 elk verschil tussen de belastingplichtigen wegneemt, zal iedere persoon, vanaf het aanslagjaar 2005, een belastingvrij bedrag van 4.095 euro genieten.

Op 19 maart 2002 vordert een belastingplichtige de vernietiging van de nieuwe bepaling, omdat die geen rekening ermee houdt dat hij een echte alleenstaande is en, voor zijn onderhoud, lasten draagt die hoger liggen dan de helft van die van een paar. Zijn financiële draagkracht is bijgevolg kleiner dan die van gehuwde of samenwonende personen met hetzelfde inkomen. Die belastingplichtige beweert dat hij gediscrimineerd wordt, in zoverre

de wet hem op dezelfde wijze behandelt als andere personen, terwijl hij zich ten opzichte van hen in een verschillende situatie bevindt.

De betwiste maatregel strekt ertoe, op het vlak van de inkomstenbelastingen, de neutraliteit ten opzichte van de samenlevingsvormen te waarborgen. Hij plaatst alle paren, gehuwd of ongehuwd, op voet van gelijkheid. Het doel van de wetgever verschilt aldus van het doel dat hij vroeger nastreefde en dat concreet had geleid tot de toekenning van verschillende belastingvrije bedragen aan de gehuwde paren en aan de andere belastingplichtigen. Wanneer hij een belastingvrij basisbedrag vaststelt, kan de wetgever, die van een algemene bepaling moet uitgaan, de diversiteit van de individuele situaties – die officieus en veranderlijk kunnen zijn – alleen opvangen door gebruik te maken van categorieën die noodzakelijkerwijze slechts met een zekere graad van benadering met de werkelijkheid overeenstemmen. Behalve als die benadering een kennelijke vergissing bevat, is zij op zich niet in strijd met het gelijkheidsbeginsel.

Wanneer hij beslist ten opzichte van de samenlevingsvormen een neutrale houding aan te nemen, kan de fiscale wetgever ervan afzien verschillen in te voeren die de administratie ertoe zouden kunnen brengen controles uit te oefenen die op het privé-leven betrekking hebben en tot belangrijke kosten kunnen leiden.

Door eenzelfde belastingvrij basisbedrag voor echtgenoten, samenwonenden en alleenstaanden vast te stellen, heeft de wetgever een maatregel genomen die niet zonder redelijke verantwoording is.

V. BEROEPSORDEN

15. *De organisatie van het beroep van advocaat. De verordeningsbevoegdheid van de gemeenschapsorden (arrest nr. 16/2003).*

Bij de wet van 4 juli 2001 werd de Belgische Nationale Orde van advocaten opgeheven en werden tegelijkertijd twee nieuwe Orden opgericht, waarbij de ene de orden van de Franstalige en Duitstalige balies verenigt en de andere de orden van de Nederlandstalige balies. Rekening houdend met de samenstelling en bevoegdheidssfeer ervan, worden die Orden respectievelijk *Orde van Franstalige en Duitstalige balies* en *Orde van Vlaamse balies* genoemd.

De nieuwe bepalingen wijzigen en vervangen de artikelen 488 tot 508 van het Gerechtelijk Wetboek alsmede artikel 611 van dat Wetboek.

Beide Orden hebben een ruime bevoegdheid, die zich uitstrekt van het doen naleven van de loyauteit in het beroep tot de opleiding van de advocaten, zowel stagiairs als niet-stagiairs. In het kader van die bevoegdheid kan elk van beide Orden reglementen vaststellen die gelden voor alle advocaten die lid zijn van de balies die de *gemeenschapsorde* samenstellen.

A. De ontstentenis van individuele beroepen tegen de verordeningen van de gemeenschapsorden

Tegen die reglementen kunnen twee soorten beroepen worden ingesteld.

Het eerste beroep bestaat erin een reglement voor te leggen aan een scheidsgerecht, om de redenen die in de wet zijn vastgelegd. Alleen de Orde die de aangevochten reglementering niet heeft aangenomen, kan bij het scheidsgerecht beroep instellen.

Het tweede beroep dat kan worden aangewend tegen een reglement van een gemeenschapsorde, wordt ingesteld voor het Hof van Cassatie, dat het reglement kan vernietigen wegens bevoegdheidsoverschrijding, strijdigheid met de wetten of een onregelmatige aanneming van het bestreden reglement. Dat tweede beroep staat alleen open voor de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie.

Naar aanleiding van het aannemen van die nieuwe wetsbepalingen, dienen een aantal advocaten bij het Hof een verzoekschrift tot vernietiging in, waarin zij verschillende middelen aanvoeren; in één van die middelen wordt het feit aangeklaagd dat de nieuwe wet het hun onmogelijk maakt om, op welke wijze ook, de reglementen van de gemeenschapsorden - waaraan zij zich nochtans moeten onderwerpen - voor een rechter aan te vechten.

In zijn arrest nr. 16/2003 van 28 januari 2003 besluit het Hof dat de grief gegrond is, omdat de wet op een onverantwoorde wijze inbreuk heeft gemaakt op het grondwettelijke beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie krachtens hetwelk alle burgers een gelijk recht hebben op jurisdictionele bescherming.

Het Hof vernietigt bijgevolg de nieuwe artikelen 501 en 502 van het Gerechtelijk Wetboek, waarbij het met toepassing van artikel 8, tweede lid, van de bijzondere wet op het Arbitragehof, de gevolgen van die bepalingen handhaaft voor de duur van één jaar vanaf de bekendmaking van het arrest in het *Belgisch Staatsblad*.

B. De verordeningsbevoegdheid van de gemeenschapsorden en de economische vrijheden

De verzoekende partijen klagen eveneens de bevoegdheden aan waarover de Orden van advocaten beschikken en waarvoor geen equivalent zou bestaan binnen de andere beroepen die door een orde worden overkoepeld. Zij menen dat het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie geschonden is aangezien de twee Orden van advocaten een reglementaire bevoegdheid hebben die hen onder andere in staat stelt de voorwaarden te bepalen voor de toegang tot

het beroep, zodat de vrijheid van handel en nijverheid en de beginselen vervat in artikel 23 van de Grondwet niet in acht zouden zijn genomen.

Bovendien schendt de nieuwe wetgeving naar hun mening het Europees recht, dat zulk een reglementaire bevoegdheidsoverdracht alleen toestaat op de dubbele voorwaarde dat de overheid toezicht uitoefent op de vastgestelde reglementering en dat er een rechtsmiddel bestaat dat tegen die reglementering kan worden aangewend.

Het Hof stelt vast dat de wetgever zelf aan de twee gemeenschapsorden de taak heeft toegewezen « te waken over de eer, de rechten en de gemeenschappelijke beroepsbelangen van hun leden », en dat de twee Orden te dien einde reglementen aannemen inzake tuchtrechtelijke regels, de loyauteit in het beroep en de behartiging van de belangen van zowel de advocaten als de rechtzoekenden. Het Hof wijst erop dat de wetgever de bevoegdheidssfeer van de Orden voldoende heeft afgebakend. Het merkt bovendien op dat de wetgever het beroep van advocaat rechtstreeks heeft betrokken bij de openbare dienst van de rechtsbedeling, wat een verschillende behandeling van de leden van dat beroep verantwoordt ten opzichte van de leden van andere beroepen die eveneens onder een beroepsorde ressorteren.

Het Hof antwoordt op die manier tegelijkertijd op de argumentatie met betrekking tot de schending van de Belgische grondwettelijke beginselen en op die welke is afgeleid uit de schending van het Europees recht.

VI. SANCTIERECHT

16. *De vermeerderingen van de sociale bijdragen wegens niet-tijdige betaling. Ontstentenis van strafrechtelijk karakter (arrest nr. 9/2003).*

De sociale wetgeving bepaalt dat de werkgever die aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid verschuldigde bijdragen niet tijdig betaalt, aan de Rijksdienst een bijdrageopslag en een verwijlinterest verschuldigd is, berekend volgens de bij koninklijk besluit vastgestelde regeling. De wet zelf preciseert dat de bijdrageopslag niet meer mag bedragen dan 10 pct. van de verschuldigde sommen en dat de verwijlinterest niet hoger mag zijn dan de wettelijke rentevoet. Daarnaast is de Koning op grond van de wet ertoe gemachtigd de voorwaarden vast te stellen waaronder de Rijksdienst een volledige of gedeeltelijke vermindering van de bijdrageopslag en de verwijlinteresten kan toekennen. Op grond van die bepaling heeft de Koning vastgesteld in welke omstandigheden die volledige of gedeeltelijke vrijstelling verantwoord is. Het gaat in hoofdzaak om overmacht en andere daarmee verwante gevallen.

Volgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie staat het niet aan de hoven en rechtbanken te oordelen over het gebruik dat de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van die maatregelen maakt. In een vonnis van 11 februari 2002 vraagt de Arbeidsrechtbank te Verviers of de aldus geïnterpreteerde wet grondwettig is, waarbij zij vragen heeft omtrent het strafrechtelijke karakter van de sanctie dat, indien het zou worden aangetoond, niet alleen zou moeten leiden tot de rechterlijke toetsing van de sanctie, maar tevens tot de eventuele inwerkingstelling van de verschillende maatregelen waarover de strafrechter beschikt.

Uitgaande van het relatief geringe belang van de in het geding zijnde sancties stelt het Hof vast dat die sancties de forfaitaire vergoeding inhouden van geleden schade - administratiekosten, niet geïnde geldhuur zoals uit de verwijzing naar de wettelijke interest blijkt - en geen enkele repressieve of preventieve functie hebben, aangezien de wil om te straffen afwezig is.

Het Hof beantwoordt de prejudiciële vraag niet, om reden dat die op een verkeerde veronderstelling berust : de in het geding zijnde sancties zijn geen strafrechtelijke sancties.

Aldus neemt het Hof het bedrag van de boete in aanmerking om het repressieve karakter of het louter vergoedende aspect ervan te bepalen.

17. De geldboete verschuldigd door de vervoerders wanneer vreemdelingen illegaal het grondgebied binnenkomen. Strafrechtelijk karakter. Bevoegdheden van de rechter (arrest nr. 125/2003).

De wet straft de zee-, lucht- en in sommige gevallen wegvervoerder door wiens toedoen een vreemdeling zonder verblijfsvergunning het Rijk binnenkomt. De sanctie voor de vervoerder varieert naar gelang van het aantal vreemdelingen dat het land zonder machtiging is kunnen binnenkomen : de sanctie is een strafrechtelijke sanctie wanneer dat aantal minstens vijf bedraagt, en is een administratieve sanctie wanneer dat niet het geval is.

Luidens artikel 74-4bis, § 1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, bestaat de administratieve sanctie in een geldboete van 3.750 euro die de minister of diens gemachtigde kan opleggen voor elke passagier die België zonder de gepaste reisdocumenten is binnengekomen. Uit de bewoordingen van de wet blijkt dat het aan het oordeel van de minister of diens gemachtigde wordt overgelaten de geldboete al dan niet op te leggen – bijvoorbeeld omdat de vervoerder geen enkele schuld treft -, maar dat het bedrag ervan niet kan worden gemoduleerd.

Rekening houdend met de finaliteit van de geldboete die tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet is uiteengezet – illegale gedragingen begaan door de vervoerders voorkomen en bestraffen -, is zij van repressieve aard en heeft zij een strafrechtelijk karakter

in de zin van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Het bedrag van die geldboete is niet onevenredig met het nagestreefde doel.

Uit dezelfde parlementaire voorbereiding blijkt dat de rechter bij wie de vervoerder beroep kan instellen tegen de beslissing die te zijnen aanzien is genomen, niet zou kunnen nagaan of de vervoerder enige schuld treft, daar de geldboete alleen verschuldigd zou zijn door het feit dat een vreemdeling het grondgebied is binnengekomen. Een dergelijke opvatting gaat in tegen het algemeen beginsel volgens hetwelk de rechter altijd moet kunnen nagaan of iemand schuld treft, te dezen of de vervoerder al dan niet de nodige maatregelen heeft genomen om te verhinderen dat passagiers zonder reisdocumenten het land worden binnengebracht. De rechter bij wie een beroep is ingesteld tegen een beslissing waarbij aan de vervoerder de administratieve geldboete wordt opgelegd, moet kunnen nagaan of de beslissing van de minister of diens gemachtigde in rechte en in feite verantwoord is, en in het bijzonder of de vervoerder enige schuld treft. Binnen dezelfde grenzen van appreciatie als die van de minister of diens gemachtigde dient de rechter derhalve de administratieve geldboete al dan niet te handhaven, zonder het bedrag ervan te kunnen moduleren.

In die interpretatie is de in het geding zijnde bepaling niet onbestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Diezelfde artikelen vereisen niet dat de rechter verzachtende omstandigheden in aanmerking kan nemen.

VII. STRAFRECHT

18. *De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen (arresten nrs. 128/2002, 42/2003 en 104/2003).*

Het Hof kan meermaals over eenzelfde bepaling worden ondervraagd, vanuit verschillende invalshoeken. De vragen die aan het Hof zijn voorgelegd in verband met de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen illustreren die mogelijkheid.

A. Het begrip « zwaarste fout »

De strafbaarstelling op zich en de beoordelingsbevoegdheid die bij artikel 5, tweede lid, van het Strafwetboek aan de rechter werd toegekend, waren de eerste aspecten van de nieuwe wetgeving die aan het Hof werden voorgelegd. Meer in het bijzonder werd de vraag gesteld of artikel 5 van het Strafwetboek, dat voortaan in de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen voorziet, niet op discriminerende wijze afbreuk deed aan de rechten van de verdediging en aan de beginselen van wettigheid van de strafbaarstellingen, van de strafrechtspleging en van de straffen, die gewaarborgd zijn bij de artikelen 12, tweede lid, en 14 van de Grondwet en bij artikel 7 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

De kwestie had betrekking op « de zwaarste fout » en op de cumulatie van misdrijven waarin is voorzien indien de fout wetens en willens werd begaan.

Is de inhoud van het begrip « zwaarste fout » op basis waarvan wordt bepaald welke persoon - de rechtspersoon of de natuurlijke persoon - moet worden veroordeeld wanneer het misdrijf onopzettelijk is, voldoende omlijnd in het licht van de eisen die worden gesteld door de genoemde verdragsbepaling en grondwettelijke bepalingen ? Anderzijds, laat de nieuwe wet, wanneer het misdrijf wetens en willens is gepleegd, het bepalen van de criteria op grond waarvan de natuurlijke persoon al dan niet zal worden veroordeeld, niet over aan de rechter ? Indien het misdrijf

wetens en willens is gepleegd, voorziet de nieuwe wet erin dat de rechter zowel de rechtspersoon als de natuurlijke persoon kan veroordelen. Doet de wet ook in dat geval niet op discriminerende wijze afbreuk aan de genoemde grondwettelijke en verdragsrechtelijke voorschriften ?

In zijn arrest nr. 128/2002 van 10 juli 2002 antwoordt het Hof ontkennend op elk van beide vragen.

Het Hof wijst erop dat, ook al werd het begrip « zwaarste fout » niet door de wetgever gedefinieerd, het in geen enkel opzicht de constitutieve elementen van de verschillende misdrijven waarop het van toepassing is, wijzigt, noch de betrokken personen verhindert de strafrechtelijke gevolgen van hun handelwijze in te schatten.

De eventuele cumulatie van veroordelingen van de rechtspersoon en van de natuurlijke persoon wanneer deze laatste het misdrijf wetens en willens heeft gepleegd, wordt verantwoord door het doel dat de wetgever nastreeft. Deze heeft geen vrijbrief willen geven aan personen die in het kader of onder de dekmantel van een rechtspersoon strafbare gedragingen stellen. Het legaliteitsbeginsel met betrekking tot de misdrijven en de straffen wordt bijgevolg in geen enkel opzicht geschonden door het feit dat een natuurlijke persoon die wetens en willens een fout heeft begaan, samen met een rechtspersoon kan worden veroordeeld.

Het Hof heeft bij die gelegenheid ook geoordeeld dat de wetgever, door de publiekrechtelijke rechtspersonen uit te sluiten van de toepassings sfeer van artikel 5 (vierde lid van dat artikel), hun geen onverantwoorde immuniteit had toegekend.

Na dat arrest werden aan het Hof twee andere vragen gesteld over het nieuwe artikel 5 van het Strafwetboek : de ene vraag had betrekking op het ontbreken van een overgangsbepaling, de andere op de eventuele discriminatie tussen de personen die het voordeel van het nieuwe artikel 5 van het Strafwetboek genieten en de personen die zijn onderworpen aan een vroegere specifieke wetgeving met hetzelfde voorwerp als dat artikel.

B. De toepassing van de wet in de tijd

Het Hof van Cassatie heeft in twee arresten, van 3 oktober 2000 en van 26 februari 2002, geoordeeld dat de nieuwe wetgeving alleen

moet worden toegepast op de misdrijven die na de inwerkingtreding ervan zijn gepleegd. Geeft de wet in die interpretatie geen aanleiding tot een ongelijkheid tussen de dader van een misdrijf dat vóór de inwerkingtreding van de wet werd gepleegd en de dader van hetzelfde misdrijf dat na die inwerkingtreding werd begaan? Alleen deze laatste geniet immers het voordeel van de schuldafweging waarin is voorzien wanneer het misdrijf onopzettelijk is.

In zijn arrest nr. 42/2003 van 9 april 2003 stelt het Hof vast dat er geen sprake kan zijn van de ongelijkheid die wordt aangeklaagd, aangezien de daders van eenzelfde misdrijf niet kunnen worden vergeleken naargelang dat misdrijf vóór of na de inwerkingtreding van de nieuwe wet werd gepleegd. Bij artikel 5 van het Strafwetboek wordt een nieuwe dader aangewezen, namelijk de rechtspersoon. De strafuitsluitingsgrond die de natuurlijke persoon overeenkomstig artikel 5 van het Strafwetboek kan genieten, heeft slechts betekenis doordat de rechtspersoon voortaan kan worden veroordeeld. Er zou bijgevolg geen ongelijkheid kunnen bestaan aangezien de vergeleken personen zich niet in een soortgelijke situatie bevinden. Een tijd later heeft het Hof, naar aanleiding van eenzelfde vraag, een identiek antwoord gegeven in zijn arrest van onmiddellijk antwoord nr. 99/2003 van 2 juli 2003.

C. De impliciete opheffing van bepalingen die onverenigbaar zijn met artikel 5 van het Strafwetboek

Het is op grond van diezelfde niet-verantwoordelijkheid van de rechtspersoon tot aan de wet van 4 mei 1999 dat het Hof in zijn arrest van onmiddellijk antwoord nr. 104/2003 van 22 juli 2003 oordeelt dat de artikelen 67ter en 29ter van de wetten betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op 16 maart 1968, moeten worden beschouwd als opgeheven door artikel 5 van het Strafwetboek in zoverre zij daarmee niet verenigbaar zijn. Bij die artikelen, die reeds bestonden vóór het aannemen van het nieuwe artikel 5 van het Strafwetboek, worden de natuurlijke personen die een rechtspersoon vertegenwoordigen, bestraft wegens het niet-meedelen van de identiteit van de bestuurder of van de persoon die het voertuig onder zich heeft wanneer een overtreding is begaan met een voertuig ingeschreven op naam van de rechtspersoon, zonder dat zij een beroep kunnen doen op de

uitsluitingsgrond inzake verantwoordelijkheid dat vervat is in artikel 5 van het Strafwetboek. Krachtens artikel 100 van het Strafwetboek is artikel 5 steeds van toepassing, behoudens andersluidende bepalingen in een bijzondere strafwet. Dat neemt niet weg dat zulk een afwijking objectief en redelijk moet worden verantwoord. Te dezen moet zulk een verantwoording niet in overweging worden genomen, aangezien het duidelijk is dat de wetgever de artikelen 67ter en 29ter van de gecoördineerde wetten betreffende de politie over het wegverkeer niet ongewijzigd heeft willen laten.

Het Hof heeft op die vraag kunnen antwoorden met een arrest van onmiddellijk antwoord omdat het, in zijn arrest nr. 145/2002, na een identieke redenering, had besloten dat, om de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet te schenden, artikel 22, § 3, van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, dat de bestuurder, de zaakvoerder of de vennoot van een vennootschap aansprakelijk stelt voor de inbreuk van het in het verkeer brengen van een niet verzekerd voertuig, als opgeheven diende te worden beschouwd.

19. De wettigheid van de strafbaarstellingen en van de straffen. De onduidelijke bewoordingen gebruikt in de wet die inbreuken strafbaar stelt die via de telecommunicatie-infrastructuur zijn begaan (arrest nr. 69/2003).

De laatste jaren heeft de telecommunicatiesector een belangrijke ontwikkeling gekend, wat de wetgever ertoe heeft gebracht tegen de in die sector vastgestelde onrechtmatige gedragingen te reageren.

Daartoe is bij artikel 151 van de programmawet van 30 december 2001 een nieuw artikel 111 ingevoegd in de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, dat bepaalt : « Niemand mag in het Rijk via de telecommunicatie-infrastructuur communicatie tot stand brengen of trachten tot stand te brengen die de eerbied voor de wetten, de veiligheid van de Staat, de openbare orde of de goede zeden [aantast] of een belediging [uitmaakt] jegens een vreemde Staat ».

Artikel 152 van de programmawet van 30 december 2001 vult artikel 114, § 8, van de voormelde wet van 21 maart 1991 aan door te bepalen dat de schending van artikel 111 wordt bestraft met een geldboete van 500 tot 50.000 frank en met een gevangenisstraf van één tot vier jaar of met een van die straffen alleen.

De wetgever heeft gebruik gemaakt van verschillende wetsontwerpen met uiteenlopende doelstellingen om die bijzonder dringende aangelegenheid te regelen.

Zonder het beginsel van de noodzaak van een wet die de aangelegenheid regelt ter discussie te stellen, vordert een vereniging om verschillende redenen de vernietiging van de artikelen 151 en 152 van de voormelde programmawet. Daarbij wordt onder meer de discriminerende niet-inachtneming aangeklaagd van de artikelen 12 en 14 van de Grondwet - artikelen die de wettigheid van de strafbaarstellingen en van de straffen waarborgen -, in samenhang met de schending van artikel 7 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en met die van artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

Het Hof merkt op dat de bestreden bepalingen relevant zijn ten aanzien van het doel van de wetgever, dat erin bestaat strafbare feiten te vervolgen die met gebruik van zijn telecommunicatiemiddelen zijn gepleegd.

Het Hof herinnert eraan dat, door aan de wetgevende macht de bevoegdheid te verlenen, enerzijds, om te bepalen in welke gevallen en in welke vorm strafvervolging mogelijk is en, anderzijds, om de wet aan te nemen op grond waarvan een straf kan worden bepaald en toegepast, de artikelen 12, tweede lid, en 14 van de Grondwet, aan iedere burger waarborgen dat geen enkele gedraging strafbaar zal worden gesteld en geen enkele straf zal worden opgelegd dan krachtens regels aangenomen door een democratisch verkozen beraadslagende vergadering.

Hoewel het gewettigd is te voorzien in een specifiek strafbaar feit, waarbij al wie kwaadwillig gebruik maakt van een wijze van communicatie waarop een groot aantal personen die zich zeer ver van de auteur van de communicatie kunnen bevinden, snel kunnen

worden bereikt, wordt bestraft, dan nog moet de vereiste van grondwettigheid worden geëerbiedigd.

Het bestreden artikel 151 zou niet kunnen worden verantwoord doordat het de bestraffing mogelijk maakt van de auteur van een misdrijf dat in zodanig vage bewoordingen wordt gedefinieerd als « communicatie die de eerbied voor de wetten aantast ».

Het wettigheidsbeginsel in strafzaken gaat onder meer uit van de idee dat de strafwet moet worden geformuleerd in bewoordingen op grond waarvan eenieder, op het ogenblik waarop hij een gedrag aanneemt, kan uitmaken of dat gedrag al dan niet strafbaar is. Welke de bedoeling van de wetgever ook moge zijn geweest, zelfs een gedraging, hoe legitiem ook, in een democratie, als die welke erin bestaat in strenge bewoordingen een bepaalde wet te bekritisieren, zou niet kunnen worden aangenomen met de zekerheid dat de auteur ervan niet wordt blootgesteld aan een strafrechtelijke vervolging gegrond op een aldus geformuleerde tekst.

De uitdrukking « de veiligheid van de Staat aantasten » heeft geen voldoende nauwkeurige normatieve inhoud om een misdrijf te kunnen definiëren.

Ook al zijn de begrippen « openbare orde » en « goede zeden » aanvaardbaar binnen het burgerlijk recht - hoewel zij zich tot extensieve definities lenen -, toch kunnen zij, evenmin als het begrip « fout », op zich niet de definitie vormen van een misdrijf, zonder ontoelaatbare onzekerheid te creëren. De voorwaarde met betrekking tot het gebruik van bepaalde communicatiemiddelen is geen voldoende beperking, want zij laat diezelfde onzekerheid bestaan voor al diegenen die gebruik maken van zulke communicatiemiddelen, die op zich niet ongeoorloofd zijn.

Het begrip « belediging jegens een vreemde Staat » kan zonder verdere verduidelijking niet strafbaar worden gesteld zonder afbreuk te doen aan de vrijheid van meningsuiting.

Het beginsel van de wettigheid van de strafbaarstellingen en van de straffen is derhalve geschonden.

VIII. STRAFPROCESRECHT

20. *Eerlijk proces. Onpartijdigheid van de rechter. Schijnbare objectiviteit (arrest nr. 132/2003).*

Sinds 1994 is de politierechtbank bevoegd om kennis te nemen van alle vorderingen, zowel strafvorderingen als burgerlijke rechtsvorderingen, die betrekking hebben op het wegverkeer.

Is die algemene bevoegdheid niet strijdig met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en met artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, rekening houdend met het feit dat eenzelfde rechtscollege, de politierechtbank, in eenzelfde zaak ertoe gebracht kan worden uitspraak te doen, eerst als strafgerecht en vervolgens als burgerlijk rechtscollege ?

De Politierechtbank te Dinant had als strafrechter een persoon veroordeeld die een ongeval had veroorzaakt in staat van dronkenschap. In dat geval kan de verzekeraar die de slachtoffers schadeloos heeft gesteld een regresvordering instellen tegen zijn verzekerde.

De verzekerde herhaalt de argumentatie die hij voor de verwijzende rechter had uiteengezet, waarbij hij doet gelden dat men zich moeilijk kan voorstellen dat eenzelfde rechtscollege dat burgerrechtelijk uitspraak doet na zich strafrechtelijk te hebben uitgesproken, van mening verandert en de feiten, zowel op zich beschouwd als in hun causaal verband, anders beoordeelt dan het voordien heeft gedaan. De verzekerde betwist niet de onpartijdigheid van de magistraat die overigens reeds strafrechtelijk zitting heeft gehouden - in dat geval had hij hem moeten wraken -, maar wel het rechtscollege doordat dit krachtens de wet kennis moet nemen van een zaak, eerst als strafgerecht, en vervolgens als burgerlijk rechtscollege. Bovendien wordt volgens dezelfde partij in elk geval afbreuk gedaan aan het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens doordat het rechtscollege onvoldoende blijkt geeft van objectieve onpartijdigheid.

In zijn arrest nr. 132/2003 van 8 oktober 2003 merkt het Hof op dat volgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie, het gezag van het strafrechtelijk gewijsde er niet aan in de weg staat dat een partij in een later proces de kans moet hebben de gegevens, afgeleid uit het strafgeding, te betwisten indien zij geen partij was in dat geschil of er niet vrij haar belangen kon laten gelden.

Het is precies omdat de rechter opnieuw een beoordelingsbevoegdheid krijgt dat de vraag moet worden gesteld of hij in staat is om onpartijdig te oordelen.

Niets verhindert het rechtscollege om in het tweede proces de feiten anders te beoordelen dan het voordien heeft gedaan. Die situatie is verre van uniek en komt vaak voor wanneer verzet een rechtscollege ertoe brengt terug te komen op een verstekvonnis.

Een rechtscollege is niet minder geloofwaardig door het enkele feit dat het in een andere context kennis neemt van bepaalde gegevens waarvan het reeds heeft kennis genomen. De wetgever heeft dus redelijkerwijs kunnen oordelen dat een principiële achterdocht een extreme oplossing zou zijn die de rechterlijke organisatie overdreven ingewikkeld zou kunnen maken, des te meer daar, indien de omstandigheden van de zaak een bijzondere achterdocht verantwoorden, de rechter zich dient te onthouden.

Aan het einde van een rechtspleging van onmiddellijk antwoord, heeft het Hof op 10 december 2003 een tweede arrest gewezen waarvan de motivering volledig identiek is (arrest nr. 163/2003).

21. De burgerlijke rechtsvordering ingesteld voor de strafrechter. De regel van de eenstemmigheid voorgeschreven bij artikel 211bis van het Wetboek van Strafvordering (arrest nr. 124/2003).

De vordering tot vergoeding van schade kan leiden tot de toepassing van verschillende procedureregels naargelang ze bij een strafrechter of bij een burgerlijke rechter wordt ingesteld.

In zijn arrest nr. 148/2002 van 15 oktober 2002 heeft het Hof zich moeten uitspreken over de grondwettigheid van de regel inzake aanleg in geschillen met betrekking tot het wegverkeer. Sinds de wet van 11 juli 1994, die een nieuw artikel 601*bis* in het Gerechtelijk Wetboek heeft ingevoegd, is de politierechtbank bevoegd om kennis te nemen van alle geschillen inzake het verkeer, zowel de strafrechtelijke als de burgerrechtelijke. Tegen de vonnissen die dat rechtscollege als strafrechter heeft gewezen, kan de burgerlijke partij altijd hoger beroep instellen – zelfs wanneer de beklaagde is vrijgesproken. Wanneer dezelfde benadeelde, voor hetzelfde feit, de zaak aanhangig maakt bij de politierechtbank als burgerrechtelijk rechtscollege, is hij daarentegen gehouden door de regel volgens welke tegen een vonnis geen beroep mogelijk is wanneer de vordering een bepaald bedrag niet overschrijdt.

Dat verschil in behandeling is volgens het Hof in overeenstemming met de Grondwet, gelet op het specifieke karakter van de strafvordering, die noodzakelijkerwijze het belang van de maatschappij betreft, zelfs wanneer een burgerlijke vordering - die altijd slechts accessoir zal zijn - tegelijk met de strafvordering wordt ingesteld. Dat specifieke karakter is niet terug te vinden in de louter burgerlijke rechtsvordering, ingesteld bij dezelfde rechtbank, voor dezelfde feiten. Het verschil in behandeling is bijgevolg grondwettelijk verantwoord.

Opnieuw wordt aan het Hof de vergelijking voorgelegd van het lot van de burgerlijke partij in hoger beroep.

Wanneer de burgerlijke partij door de strafrechter wordt afgewezen, kan haar vordering krachtens artikel 211*bis* van het Wetboek van Strafvordering door het rechtscollege in hoger beroep alleen met eenparige stemmen van zijn leden gegrond worden verklaard. Een dergelijke eenstemmigheid is geenszins vereist voor de burgerlijke rechtscolleges in hoger beroep.

Over dat verschil handelt de vraag die het Hof van Cassatie in zijn arrest van 9 oktober 2002 stelt.

De regel van de eenstemmigheid in strafzaken, zoals reeds is vastgesteld in verband met het Militair Gerechtshof in het arrest

nr. 101/2000 van 11 oktober 2000, werd ingevoerd bij de wet van 4 september 1891 als compensatie voor de vermindering, van vijf tot drie, van het aantal raadsheren waaruit de correctionele kamers van de hoven van beroep zijn samengesteld. De toen nieuwe eenstemmigheid stemde overeen met de vroegere meerderheid. Die regel vindt zijn verantwoording niet in een principeoverweging, maar vloeit voort uit de bijzondere omstandigheid van de vermindering, in 1891, van het aantal raadsheren waaruit de strafkamers van de hoven van beroep waren samengesteld.

Doordat de appelrechter zich alleen in burgerlijke zaken uitspreekt, zonder de vrijspraak van de beklaagde in het geding te brengen, verliest het geding de repressieve draagwijdte die de wetgever ertoe heeft gebracht de eenstemmigheid te eisen. Het verschil wordt niet verantwoord door de strafrechtelijke aard van de beslissing. Het kan evenmin berusten op het gevaar voor een tegenstrijdigheid tussen de motieven van de door de burgerlijke rechter genomen beslissing en die van de vrijspraak, want dat gevaar is niet kleiner voor de burgerlijke rechter dan voor de strafrechter. Hoewel het voordeel van één enkele strafrechtelijke en burgerrechtelijke procedure voor één rechtscollège onbetwistbaar is, mag dat echter geen zodanig verregaande gevolgen hebben als die welke in de vraag zijn uiteengezet. Artikel 211*bis* van het Wetboek van Strafvordering schendt bijgevolg de Grondwet, in zoverre het vereist dat de appelrechter met eenparigheid van stemmen uitspraak doet over de burgerlijke rechtsvordering in geval van definitieve vrijspraak door de eerste rechter.

IX. GERECHTELIJK RECHT

22. *Dagvaarding van de wetgevende vergaderingen van de gemeenschappen en de gewesten (arrest nr. 2/2003).*

Artikel 82 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen verleent bevoegdheid aan de regeringen van de gemeenschappen en de gewesten om deze in rechte te vertegenwoordigen, en preciseert dat zij worden vervolgd bij dagvaarding aan het kabinet van de voorzitter van de regering.

De bijzondere wet zwijgt over de vertegenwoordiging in rechte en de dagvaarding van de wetgevende vergaderingen van de gemeenschappen en de gewesten. Dat stilzwijgen zou kunnen doen veronderstellen dat de gemeenschaps- of gewestregering in alle gevallen bevoegd is, zelfs wanneer het geschil binnen de bevoegdheidssfeer van de wetgevende vergadering valt.

Op federaal niveau is de kwestie geregeld sinds de inwerkingtreding van het Gerechtelijk Wetboek : artikel 42, eerste lid, 1°, van dat Wetboek bepaalt immers dat, wanneer het geschil tot de bevoegdheid van een wetgevende vergadering behoort, de dagvaarding wordt gedaan aan de griffie van die vergadering. De vergadering heeft het recht zich in alle onafhankelijkheid te verdedigen.

Een ondernemer die vond dat hij op onregelmatige wijze werd geweerd bij een aanbesteding voor werken aan de gebouwen van de Waalse wetgevende vergadering, heeft achtereenvolgens het Waalse Parlement en het Waalse Gewest, vertegenwoordigd door zijn Minister-President, gedagvaard.

Na te hebben vastgesteld dat het Waalse Parlement niet werd beoogd in artikel 42 van het Gerechtelijk Wetboek, noch in artikel 82 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, stelt de Rechtbank van eerste aanleg te Namen, bij haar vonnis van 6 september 2001, het Hof een prejudiciële vraag over de bestaanbaarheid van het voormelde artikel 82 met de artikelen 10 en

11 van de Grondwet « in zoverre het bepaalt dat het gewest of de gemeenschap in alle gevallen en dus zelfs wanneer het geschil tot de bevoegdheid van het Parlement behoort, wordt vertegenwoordigd door de regering in het kader van de procedures die voor de hoven en de rechtbanken van de rechterlijke orde worden gevoerd ».

In zijn arrest nr. 2/2003 van 14 januari 2003 merkt het Hof op dat het aangeklaagde verschil in behandeling volgens de Rechtbank het gevolg is van het feit dat de regelgeving die geldt voor de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat niet van toepassing is op de andere wetgevende vergaderingen die uit de staatshervorming zijn ontstaan.

Het Hof overweegt dat een wetsbepaling die, zoals artikel 42, eerste lid, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek, betrekking heeft op de betekeningen aan de wetgevende vergaderingen en die dateert uit de periode vooraleer de gemeenschappen en de gewesten werden opgericht, logischerwijs moet worden gelezen rekening houdend met de inmiddels tot stand gekomen staatshervorming. In die lezing, waarbij de wetgevende vergaderingen van de gemeenschappen en de gewesten worden meegerekend, bestaat het in de prejudiciële vraag bekritiseerde verschil in behandeling niet. Het Hof besluit dat voor de wetgevende vergaderingen van de gemeenschappen en de gewesten dezelfde procedureregels moeten gelden als die welke de dagvaarding en de vertegenwoordiging in rechte van de federale Kamers regelen. Kort na de uitspraak van het arrest heeft de wetgever, in de zin die door het Hof werd aangegeven, het Gerechtelijk Wetboek gewijzigd bij de wet van 26 mei 2003, en de wetten tot hervorming der instellingen bij de bijzondere wet van 10 juli 2003 en bij de wet van 3 juli 2003.

23. Betekening en kennisgeving. Aanvangspunt van de termijnen van rechtspleging (arrest nr. 170/2003).

De termijn waarbinnen beroep kan worden ingesteld tegen een gerechtelijke beslissing neemt een aanvang, hetzij vanaf de betekening ervan, hetzij vanaf de kennisgeving ervan. De betekening gebeurt door terhandstelling van een kopie van de beslissing door een gerechtsdeurwaarder aan de geadresseerde in

eigen persoon, aan diens woonplaats of aan één van de plaatsen aangewezen bij artikel 37 van het Gerechtelijk Wetboek. De kennisgeving gebeurt door toezending, door de griffier van het rechtscollege dat de beslissing heeft gewezen, van een kopie van die beslissing bij gerechtsbrief, dit wil zeggen meestal een ter post aangetekende brief. De kennisgeving is enkel toegestaan « in de gevallen die de wet bepaalt ».

Terwijl de betekening gebeurt op een ogenblik waarop de akte ter hand wordt gesteld door de gerechtsdeurwaarder, gebeurt de kennisgeving daarentegen door de afgifte, door de griffier, van de gerechtsbrief bij de post. Daaruit volgt dat wanneer een handeling moet worden gesteld binnen een bepaalde termijn naar aanleiding van een betekening of een kennisgeving, de geadresseerde van de kennisgeving over minder tijd beschikt dan diegene aan wie een dergelijke akte wordt betekend, gelet op de tijd die de post heeft nodig gehad om de gerechtsbrief aan de geadresseerde van de kennisgeving te doen toekomen.

In twee arresten, het ene gedateerd op 12 juli 2001 (nr. 91/2001) en het andere op 9 oktober 2002 (nr. 142/2002), heeft het Hof gemeend dat het verschil in tijd waarover de partijen beschikken om hoger beroep in te stellen of om te concluderen niet discriminerend is doordat de geadresseerde van een kennisgeving minder tijd geniet om zijn houding te bepalen dan diegene aan wie een vonnis is betekend. Het Hof baseert die beide beslissingen op de duurtijd van de betrokken termijnen en op de korte duur van het geleden tijdsverlies in geval van kennisgeving.

Met een arrest van het Arbeidshof te Bergen van 6 november 2002 werd in deze kwestie een aspect aangebracht waarmee tot dan toe geen rekening was gehouden : de gerechtelijke vakantie.

Artikel 50, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat wanneer de termijn van hoger beroep of verzet begint te lopen en verstrijkt binnen de gerechtelijke vakantie, dit wil zeggen tussen 1 juli en 31 augustus, die termijn automatisch wordt verlengd tot 15 september eerstkomende.

In het geval waarin de griffier van een rechtscollège een gerechtsbrief ter post afgeeft op de laatste werkdag van de maand juni, kan de geadresseerde van de brief pas na het begin van de gerechtelijke vakantie daarvan kennis nemen. Rekening houdend met het feit dat de kennisgeving gebeurt bij de afgifte van de brief bij de post, geniet de geadresseerde niet de verlenging van de termijn van hoger beroep of verzet, aangezien de afgifte van de brief bij de post vóór het begin van de gerechtelijke vakantie plaatsvond.

Dat element brengt het Hof ertoe het antwoord dat het op die vraag in zijn vroegere arresten heeft gegeven, opnieuw in zijn geheel te bekijken.

Het is redelijk verantwoord dat de wetgever, om rechtsonzekerheid te vermijden, de termijnen van rechtspleging laat lopen vanaf een datum die niet afhankelijk is van de handelwijze van de partijen. Evenwel, de keuze van de datum van verzending van de gerechtsbrief als aanvangspunt van de voorzieningstermijn beperkt het recht van verdediging van de geadresseerden op onevenredige wijze, doordat die termijnen beginnen te lopen op een ogenblik dat zij geen kennis kunnen hebben van de inhoud van de gerechtsbrief.

De doelstelling om rechtsonzekerheid te vermijden zou evengoed kunnen worden bereikt door de termijn te laten lopen vanaf een eenvoudig te controleren datum, zoals die van de aanbidding van de brief aan de woonplaats van de geadresseerde, zonder rekening te houden met de datum waarop hij de brief in voorkomend geval daadwerkelijk bij de post heeft afgehaald.

Daaruit volgt dat het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie wordt geschonden wanneer de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek in verband met de kennisgeving en de termijnen zo worden geïnterpreteerd dat ze de termijnen doen lopen vanaf de datum van verzending van de gerechtsbrief.

Het Hof stelt echter vast dat, ook al definieert artikel 32, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek de kennisgeving als de toezending van een akte van rechtspleging via de post, die bepaling enkel tot doel heeft

de techniek te bepalen waarmee de kennisgeving wordt gedaan, zonder zelf het beginpunt van de voorzieningstermijn vast te stellen.

Wanneer het Gerechtelijk Wetboek erin voorziet dat de termijn loopt vanaf de kennisgeving, kan het in die zin worden geïnterpreteerd dat die termijn ingaat op de datum waarop de geadresseerde ervan kennis heeft kunnen nemen, aangezien het kenmerkende van een kennisgeving precies erin bestaat aan de geadresseerde de inhoud van de akte ter kennis te brengen. In die interpretatie gaat de termijn niet in op de dag waarop de gerechtsbrief ter post wordt afgegeven, maar, overeenkomstig artikel 46, § 2, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, op de dag waarop « de gerechtsbrief door de postdienst ter hand wordt gesteld aan de geadresseerde in persoon of aan diens woonplaats ».

In die interpretatie schenden de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de termijnen van rechtspleging die beginnen te lopen vanaf een kennisgeving het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie niet.

X. AFSTAMMINGSRECHT

24. *De erkenning van kinderen. Het belang van het kind. Discriminatie wegens een stilzwijgen van de wetgever (arrest nr. 66/2003).*

De regels van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot de erkenning van een kind verschillen naargelang die erkenning uitgaat van een man of een vrouw. Het is hoofdzakelijk vanuit de invalshoek van dat verschil in voorwaarden tussen de erkenners – de vader of de moeder – dat het Hof vóór 2003 ertoe werd gebracht de kwestie te behandelen.

Zoals de Rechtbank van eerste aanleg te Luik het Hof de vraag stelde, is het arrest nr. 66/2003 van 14 mei 2003 ter zake toegespitst op het belang van het kind. Dat zal voor het Hof de aanleiding zijn om bepaalde gevolgen die men uit zijn voorgaande arresten, meer bepaald de arresten nrs. 39/90 van 21 december 1990, 63/92 van 8 oktober 1992 en 36/96 van 6 juni 1996, had kunnen afleiden, opnieuw in het geding te brengen.

De erkenning van een minderjarig kind door een man wiens biologisch vaderschap niet wordt betwist, is alleen mogelijk mits de moeder toestemt. Daarnaast is ook de toestemming van het kind vereist indien het ouder is dan vijftien jaar.

Na de voormelde arresten is artikel 319 van het Burgerlijk Wetboek in die zin toegepast dat het, indien de moeder haar toestemming niet geeft wanneer het kind jonger is dan vijftien jaar, de vader – wiens biologisch vaderschap niet wordt betwist – toestaat zich tot de rechtbank te wenden, die in dat geval de erkenning moet toestaan. Wanneer daarentegen het minderjarig kind ouder is dan vijftien jaar en weigert te worden erkend, kan de vader – wiens biologisch vaderschap niet wordt betwist – zich wenden tot de rechtbank, die de erkenning al dan niet toestaat rekening houdend met de belangen van het kind.

In geval van onenigheid neemt de rechter dus al dan niet het belang van het kind in aanmerking naargelang het ouder of jonger is dan vijftien jaar.

In zijn arrest nr. 66/2003 van 14 mei 2003 stelt het Hof vast dat artikel 3 van het Verdrag inzake de rechten van het kind van 20 november 1989 bepaalt dat « bij alle maatregelen betreffende kinderen [...] de belangen van het kind de eerste overweging [vormen] », terwijl artikel 12 van hetzelfde Verdrag vereist dat het kind dat in staat is zijn eigen mening te vormen, het recht heeft gehoord te worden in iedere procedure die het kind betreft. Die laatste verplichting werd in 1994 door de Belgische wetgever vertaald door de toevoeging van een lid aan artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek dat bepaalt dat een kind dat in staat is zijn eigen mening te vormen, moet worden gehoord, op zijn verzoek of bij beslissing van de rechter.

De wetten van 1991 en 1994 tonen aan dat de wetgever ernaar streeft dat het belang van het kind in aanmerking wordt genomen, ongeacht zijn leeftijd.

Zo ook beschouwt het Hof het criterium van de leeftijd van vijftien jaar vervat in artikel 319 van het Burgerlijk Wetboek als niet-pertinent ten aanzien van de in het geding zijnde maatregel, omdat niet kan worden verantwoord dat de rechter het belang van een kind dat ouder is dan vijftien jaar in aanmerking neemt en dat niet doet wanneer het kind jonger is dan vijftien jaar.

Het Burgerlijk Wetboek kent, tot de leeftijd van vijftien jaar, aan de moeder het exclusieve toezicht toe op het belang van het kind. Het staat niet toe dat een kind dat jonger is dan vijftien jaar, wanneer het in staat is zijn eigen mening te vormen, of andere personen die het vertegenwoordigen wanneer het daartoe niet in staat is, de rechter ertoe kunnen brengen zijn belang in aanmerking te nemen. Het Hof besluit dat er sprake is van discriminatie wegens een stilzwijgen van de wetgever, namelijk het ontbreken van een procedure die de rechter in staat stelt rekening te houden met de toestemming van de minderjarige jonger dan vijftien jaar wanneer hij in staat is zijn eigen mening te vormen, of van personen die hem vertegenwoordigen in het tegenovergestelde geval. De artikelen 10 en 11 van de Grondwet

zijn daarentegen niet geschonden door het feit dat de rechter, wanneer bij hem een zaak aanhangig wordt gemaakt door de vader van een kind die voor de erkenning geen toestemming van de moeder of van het kind verkrijgt, rekening houdt met het belang van het kind om die erkenning toe te staan dan wel te verbieden.

25. *Het ontbreken van een bepaling die de uitoefening van het ouderlijk gezag door twee personen van hetzelfde geslacht mogelijk maakt (arrest nr. 134/2003).*

Na de vroegere « *puissance paternelle* », die in ons Burgerlijk Wetboek formeel bleef voortbestaan tot in 1987 – hoewel, sinds 1965, dat gezag tijdens het huwelijk door de vader en de moeder werd uitgeoefend –, kwam het ouderlijk gezag, dat zich van de « *puissance paternelle* » onderscheidt zowel door de personen aan wie het wordt toevertrouwd als door de doeleinden die het nastreeft.

Het zogenaamde ouderlijk gezag is een instituut dat in de eerste plaats bescherming beoogt te verlenen aan het minderjarige kind, dat vanwege zijn kwetsbaarheid en zijn fysieke en mentale onrijpheid, specifieke zorg dient te krijgen en een bijzondere bescherming moet genieten. Met het oog op het verlenen van een dergelijke bescherming en uit zorg voor het belang van het kind en zijn socialisatie heeft de wetgever dat gezag in de eerste plaats opgedragen aan de ouders van het kind. Enkel wanneer er geen ouders zijn, wordt een beroep gedaan op een voogd, die doorgaans tot de familie van het kind behoort.

Voor de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen stellen twee vrouwen die hadden samengewoond en van wie de ene, tijdens hun samenwoning, zwanger werd door middel van kunstmatige inseminatie met de toestemming van de andere vrouw, een vordering in om samen het ouderlijk gezag te kunnen uitoefenen over dat kind.

Bij haar vonnis van 3 oktober 2002 stelt de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen een prejudiciële vraag om te vernemen of de artikelen 371 en volgende van het Burgerlijk Wetboek, waarbij het

ouderlijk gezag wordt geregeld, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schenden in zoverre het ouderlijk gezag enkel kan worden toegekend aan personen die met een kind een afstammingsband hebben.

Het Hof stelt vast dat de betwisting waarvan de rechter die de prejudiciële vraag stelt kennis neemt, het geval betreft waarin een kind slechts een enkele ouder heeft ten aanzien van wie zijn afstamming vaststaat, maar op duurzame wijze heeft geleefd binnen het gezin dat door die ouder en een derde wordt gevormd die beiden instaan voor het onderhoud van het kind. Het Hof beperkt bijgevolg zijn onderzoek tot dat enkele geval.

Luidens artikel 3.1 van het Verdrag inzake de rechten van het kind « vormen de belangen van het kind de eerste overweging ». Krachtens artikel 3.2 van dat Verdrag hebben de Staten die erbij partij zijn zich ertoe verbonden « het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind » en « hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen [te nemen] ».

Ofschoon de Belgische wetgever talrijke stappen in die richting heeft ondernomen, die overigens niet volledig nieuw is, maken de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek het echter niet mogelijk voor een kind dat zich in de aan de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen voorgelegde situatie bevindt, het recht op bescherming en op welzijn verzekerd door de persoon ten aanzien van wie geen enkele band van afstamming vaststaat juridisch te verankeren, zelfs al zouden de personen die het kind opvoeden zich ertoe verbinden het kind die bescherming en dat welzijn op duurzame wijze te bieden.

Het ouderlijk gezag kan thans enkel worden gevestigd ten aanzien van personen die een afstammingsband hebben met het kind.

Artikel 375*bis* van het Burgerlijk Wetboek staat de grootouders, alsmede elke persoon die doet blijken van een bijzondere affectieve band met dat kind, weliswaar toe persoonlijk contact met het kind

te onderhouden. Die bepaling maakt het echter niet mogelijk aan die band gevolgen te verbinden die de verbintenissen die die persoon bereid zou zijn aan te gaan ten aanzien van dat kind, juridisch zouden verankeren.

Het kind zou dus plots, in geval van scheiding van het paar en in het bijzonder in geval van overlijden van de ouder die een afstammingsband met het kind heeft, elk recht op verzorging, hieronder begrepen het recht op onderhoud en op bescherming van de persoon die het heeft opgevoed, kunnen verliezen.

Die categorie van kinderen wordt zonder toelaatbare verantwoording verschillend behandeld ten opzichte van de andere kinderen. Het staat echter aan de wetgever te preciseren in welke vorm, onder welke voorwaarden en volgens welke procedure het ouderlijk gezag, in het belang van het kind, zou kunnen worden uitgebreid tot andere personen die geen afstammingsband met het kind hebben.

De huidige bepalingen van het Burgerlijk Wetboek in verband met het ouderlijk gezag kunnen dus op zichzelf niet als discriminerend worden beschouwd.

26. *Het verbod van erkenningen waaruit een huwelijksbeletsel kan blijken. Band van aanverwantschap ontbonden (arrest nr. 169/2003).*

Het Burgerlijk Wetboek verbiedt bepaalde huwelijken om reden van bloedverwantschap of aanverwantschap. Aldus wordt bij artikel 161 van het Burgerlijk Wetboek het huwelijk verboden tussen bloedverwanten en aanverwanten in de rechte lijn, dit wil zeggen tussen personen waarvan de ene van de andere afstamt of waarvan de ene de echtgenoot is geweest van één van die personen. Op grond van de bloedverwantschap verbiedt artikel 161 van het Burgerlijk Wetboek aldus het huwelijk van een kind met één van zijn verwekkers of met andere ascendenten, alsmede, op grond van de aanverwantschap met één van de vroegere echtgenoten van laatstgenoemden.

Krachtens de artikelen 162 en 163 van het Burgerlijk Wetboek is het huwelijk tevens verboden tussen broer en zuster, tussen oom en nicht, tussen tante en neef, gevallen die worden uitgebreid tot de personen van hetzelfde geslacht bij de wet van 13 februari 2003 tot openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 164 machtigt de Koning echter ertoe bepaalde huwelijksverboden om gewichtige redenen op te heffen.

Die huwelijksbeletsels hebben een gevolg voor de erkenning van de kinderen. Artikel 321 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt immers dat « de vader [...] het kind niet [kan] erkennen, wanneer uit die erkenning een huwelijksbeletsel zou blijken tussen hem en de moeder waarvoor de Koning geen ontheffing kan verlenen ». Bepaalde erkenningen van vaderschap zijn dus onmogelijk : die welke een afstammingsband doen blijken met twee personen die in geen geval met elkaar zouden mogen huwen, zelfs met de machtiging van de Koning.

Bij een vonnis van 31 oktober 2002 vraagt de Rechtbank van eerste aanleg te Mechelen het Hof naar de grondwettigheid van dat verbod. De vraag wordt gesteld naar aanleiding van een vordering tot vernietiging, ingesteld door het openbaar ministerie, van twee erkenningen vanwege een man, na zijn echtscheiding, van kinderen die hij heeft gehad met de dochter, geboren uit een eerste huwelijk, van zijn vroegere echtgenote.

Het Hof stelt vast dat, hoewel artikel 321 het huwelijksbeletsel vermeldt teneinde via die omweg te wijzen op de zogenaamde incestueuze relatie die niet kan blijken uit een erkenning, de vraag geenszins betrekking heeft op de toelaatbaarheid van dergelijke beletsels, maar op het totaal andere probleem van de erkenning.

In zekere mate is dat probleem verschillend naargelang de zogenaamde incestueuze relatie die zou blijken, heeft plaatsgevonden tussen aanverwanten of tussen bloedverwanten, waarbij enkel laatstgenoemden door het bloed verbonden zijn. Het Hof beperkt zijn toetsing tot het geval waarin de aanverwantschap

in het geding is, vermits dat de situatie is die voor de Rechtbank is gebracht die de vraag stelt.

Uit de parlementaire voorbereiding van artikel 321, zoals het thans bestaat, blijkt dat de erkenning wordt verboden omdat die « zelden de belangen van [het] kind dient ».

Zonder dat het noodzakelijk is te onderzoeken of het belang van het kind of de maatschappelijke orde kunnen lijden onder het feit dat het « incestueuze » karakter van de relatie waaruit dat kind geboren is aan het licht komt, zelfs wanneer de belemmering voor die relatie een band van aanverwantschap en niet van bloedverwantschap is, is de in het geding zijnde bepaling niettemin onevenredig, wanneer de band van aanverwantschap is ontbonden. Ofschoon sommige kinderen kunnen lijden onder het feit dat hun erkenning aan het licht brengt dat ze geboren zijn uit een relatie die schandelijk wordt geacht, volgt daaruit niet noodzakelijkerwijs dat, voor hen, elk belang verdwijnt om het fundamentele recht te laten gelden dat aan het kind wordt erkend in het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind, namelijk te worden opgevoed door zijn ouders, dit wil zeggen door zijn verwekkers.

Het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie wordt geschonden in zoverre, na de ontbinding van een huwelijk, de erkenning van een kind wordt verboden om reden van de aanverwantschap die uit dat huwelijk voortvloeit.

XI. WELZIJSRECHT

27. *Het recht op achterstallige bedragen. Vergelijking met het bestaansminimum (arrest nr. 112/2003).*

De wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op een bestaansminimum, inmiddels opgeheven en vervangen bij de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie, bepaalt dat het recht op het bestaansminimum voor de begunstigde ervan ontstaat op het ogenblik dat het wordt aangevraagd. Indien de toekenning van dat recht door het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn wordt geweigerd en de rechter later erkent dat, op het ogenblik van de aanvraag, was voldaan aan de voorwaarden waaraan het recht is onderworpen, heeft de beslissing van de rechter, volgens de wet van 7 augustus 1974, uitwerking op de datum van ontvangst van de aanvraag, wat het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn ertoe verplicht de bedragen die het vanaf de aanvraag zou hebben moeten uitkeren, met andere woorden de achterstallige bedragen, te betalen. De wet stelt de voorwaarden voor de toekenning van het bestaansminimum vast.

De organieke van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn bepaalt in artikel 1 ervan dat « elke persoon [...] recht [heeft] op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid ».

Houdt de rechterlijke beslissing om maatschappelijke dienstverlening toe te kennen, de betaling van achterstallige bedragen in, zoals dat inzake het recht op het bestaansminimum het geval is? In twee arresten van 21 maart 2002 wil het Arbeidshof te Brussel, dat hoofdzakelijk steunt op de overweging dat de wet hierover zwijgt, de vraag ontkennend beantwoorden, onder voorbehoud dat de wet, in die zin geïnterpreteerd, niet discriminerend is. Het stelt bijgevolg een prejudiciële vraag over de naleving van het beginsel van gelijkheid- en niet-discriminatie door de aldus begrepen wet : heeft de wetgever, door de begunstigde van

het recht op het bestaansminimum – die recht heeft op de betaling van achterstallige bedragen wanneer de rechter zijn recht erkent - anders te behandelen dan de begunstigde van de maatschappelijke dienstverlening - die in dezelfde omstandigheden geen recht heeft op de betaling van achterstallige bedragen -, laatstgenoemde niet op discriminerende wijze behandeld ?

Hoewel de toekenning van het bestaansminimum en die van de maatschappelijke dienstverlening zijn toevertrouwd aan de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, bestaan er tussen beide stelsels objectieve verschillen die zowel betrekking hebben op het doel en de toekenningsvoorwaarden als op de aard en de omvang van de verleende steun.

Krachtens de wet van 7 augustus 1974 wordt het bestaansminimum toegekend teneinde een behoorlijk minimum van inkomsten te garanderen aan elke persoon die niet in staat is in zijn onderhoud te voorzien, noch door zijn arbeid, noch door andere toelagen, noch door zijn eigen inkomsten, of voor wie die inkomsten ontoereikend zijn.

De wet van 8 juli 1976, volgens welke elke persoon recht heeft op maatschappelijke dienstverlening, heeft een ruimere doelstelling. Zij heeft tot doel « eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid »; voor het overige preciseert de wetgever niet onder welke voorwaarden die maatschappelijke dienstverlening wordt toegekend.

In het verlengde van die doelstellingen, verschillen de aard en de omvang van de verleende steun eveneens naargelang het om het bestaansminimum gaat of om maatschappelijke dienstverlening.

Het bestaansminimum is een financiële hulp in de vorm van een bedrag dat is vastgesteld in de wet en dat verschillend is naar gelang van de gezinssituatie van de betrokkene, dat rekening houdt met de andere inkomsten van de begunstigde en dat ook rekening kan houden met die van de personen met wie hij samenwoont en van zijn echtgenoot.

De maatschappelijke dienstverlening die is toegekend overeenkomstig artikel 57 van de wet van 8 juli 1976, kan om het even welke hulp in contanten of *in natura* zijn, zowel van lenigende als van curatieve of preventieve aard (artikel 57, § 1, tweede lid); de dienstverlening kan van materiële, sociale, geneeskundige, sociaal-geneeskundige of psychologische aard zijn (artikel 57, § 1, derde lid); verder wordt bepaald dat de materiële hulp in de meest passende vorm wordt verstrekt (artikel 60, § 3).

Door het verschil in finaliteit en aard tussen beide vormen van steun is het verantwoord dat de wetgever niet heeft bepaald dat maatschappelijke dienstverlening moet worden toegekend vanaf de datum van de aanvraag, aangezien hij het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn ermee heeft belast de omvang van de behoefte te beoordelen en de meest passende maatregel te kiezen om op dat ogenblik daarin te voorzien.

Sommige gebeurtenissen in het verleden kunnen evenwel vandaag nog gevolgen hebben die de betrokkene beletten thans een menswaardig leven te leiden. In dat geval komt het aan het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn toe die in aanmerking te nemen, niet als achterstallige bedragen van de maatschappelijke dienstverlening, maar als elementen van de bestaande toestand.

Ook al neemt de maatschappelijke dienstverlening de concrete vorm aan van de storting van een bedrag gelijk aan het bestaansminimum, toch blijft zij in aard verschillen van dat bestaansminimum. Het bestaansminimum kan niet, wegens de forfaitaire aard ervan, door het centrum of de rechter worden aangepast aan de concrete situatie van de begunstigde, terwijl de maatschappelijke dienstverlening van nature een instrument is dat moet worden aangepast aan de reële en actuele behoeften van elke begunstigde.

Het is niet discriminerend dat de wetgever, wat het bestaansminimum betreft, uitdrukkelijk heeft bepaald dat de beslissing waarbij het wordt toegekend, uitwerking heeft op de datum van de aanvraag, terwijl hij, wat de maatschappelijke dienstverlening betreft, niet eenzelfde bepaling heeft aangenomen.

28. *Het recht op maatschappelijke dienstverlening van minderjarige vreemdelingen van wie de ouders onwettig op het grondgebied verblijven. Verdrag inzake de rechten van het kind (arrest nr. 106/2003).*

Artikel 57, § 2, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn beperkt de maatschappelijke dienstverlening, ten aanzien van de vreemdeling die illegaal in het Rijk verblijft : voor die vreemdelingen geldt de uitsluiting van de maatschappelijke dienstverlening als beginsel dat door de toekenning van de dringende medische hulpverlening wordt afgezwakt.

Bij twee vonnissen van 10 oktober 2002 stelt de Arbeidsrechtbank te Brussel een prejudiciële vraag over de grondwettigheid van die uitsluiting, in zoverre zij de minderjarige kinderen beoogt die vreemdelingen vergezellen die niet gemachtigd zijn op het grondgebied te verblijven.

Zij vraagt te oordelen over de grondwettigheid van de uitsluiting die de situatie van de illegaal verblijvende kinderen aantast, waarbij de grondwettelijke bepalingen met betrekking tot de gelijkheid in samenhang worden gelezen met verschillende internationale verdragen, waaronder het Verdrag inzake de rechten van het kind van 20 november 1989.

De Ministerraad voert voorafgaandelijk drie bezwaren aan, volgens welke het Verdrag inzake de rechten van het kind te dezen niet van toepassing zou zijn.

Op het argument afgeleid uit de ontstentenis van rechtstreekse werking van het Verdrag in de interne rechtsorde antwoordt het Hof dat het, wanneer het zich moet uitspreken over een grief die steunt op de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met een bepaling van een internationaal verdrag, niet moet nagaan of dat verdrag een rechtstreekse werking in de interne rechtsorde heeft, maar moet oordelen of de wetgever de internationale verbintenissen van België niet op discriminerende wijze heeft miskend.

Op het argument afgeleid uit de interpretatieve verklaring van België bij de ratificatie van dat Verdrag, volgens welke « [...] de

verplichting voor de Staten [...] om aan vreemdelingen dezelfde rechten te waarborgen als aan de eigen onderdanen [...] moet worden verstaan als ertoe strekkende iedere willekeurige gedraging uit te bannen, doch niet verschillen in behandeling, stoelend op objectieve en redelijke overwegingen, overeenstemmend met de beginselen die in democratische samenlevingen gelden », antwoordt het Hof dat die verklaring moet worden gelezen in het licht van artikel 191 van de Grondwet, dat bepaalt dat « iedere vreemdeling die zich op het grondgebied van België bevindt, [...] de bescherming verleend aan personen en aan goederen [geniet], behoudens de bij de wet gestelde uitzonderingen ». Volgens die bepaling moet de wetgever, hoewel hij als enige bevoegd is een verschil in behandeling in het nadeel van een vreemdeling in te voeren, evenwel erover waken dat dit verschil niet discriminerend is, ongeacht de aard van de in het geding zijnde beginselen.

Op het argument volgens hetwelk het Verdrag niet van toepassing zou zijn op de kinderen die illegaal op het grondgebied verblijven, omdat zij niet onder de « rechtsbevoegdheid » van België zouden ressorteren, antwoordt het Hof ten slotte dat die vereiste van een - niet gedefinieerde - band tussen diegene die zich op het Verdrag beroept en de verdragspartij die de bepalingen ervan zou hebben miskend, moet worden geanalyseerd in het licht van het volledige Verdrag en samenvalt met het onderzoek van de aangevoerde discriminatie.

In verband met die discriminatie maakt het Hof een onderscheid tussen de situatie van de ouders en die van de kinderen.

Artikel 27 van het Verdrag inzake de rechten van het kind verplicht de ouders of de personen die hen vervangen het kind de levensomstandigheden te waarborgen die nodig zijn voor zijn ontwikkeling. Aan ouders die illegaal op het grondgebied verblijven, wordt in België, wegens het illegale karakter van hun verblijf, het recht op gewaarborgde gezinsbijslag ontzegd, die het hun mogelijk zou maken hun verplichtingen ten aanzien van hun kinderen na te komen.

Zij kunnen evenmin indirect de maatschappelijke dienstverlening genieten waarop hun kinderen aanspraak zouden kunnen maken. De zorg om te beletten dat de maatschappelijke dienstverlening van haar doel wordt afgewend, zou evenwel niet kunnen

verantwoorden dat ze volledig en in alle gevallen wordt geweigerd aan een kind, terwijl zou blijken dat die weigering het ertoe verplicht te leven in omstandigheden die schadelijk zijn voor zijn gezondheid en zijn ontwikkeling en terwijl er geen enkel gevaar zou bestaan dat ouders die geen recht erop hebben, indirect maatschappelijke dienstverlening zouden genieten. Artikel 2.2 van het Verdrag inzake de rechten van het kind verplicht de Staten immers « alle passende maatregelen [te nemen] om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de status [...] van de ouders [...] van het kind ».

Om tegemoet te komen aan de doelstellingen van het Verdrag - de ontwikkeling van het kind waarborgen - en die van de Belgische wetgever - elke situatie voorkomen die het illegaal verblijf kan bevorderen -, dient de maatschappelijke dienstverlening aan minderjarige vreemdelingen enkel te worden toegekend als aan drie voorwaarden is voldaan. Ten eerste moeten de bevoegde overheden hebben vastgesteld dat de ouders hun onderhoudsplicht niet nakomen of niet in staat zijn die na te komen; vervolgens dient de aanvraag betrekking te hebben op onontbeerlijke uitgaven voor de ontwikkeling van het kind ten voordele van wie die wordt geformuleerd; ten slotte dient het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn zich ervan te vergewissen dat de dienstverlening uitsluitend zal dienen om die uitgaven te dekken. Het staat dus aan het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn, onder voorbehoud van een optreden van de wetgever die een andere gepaste regeling zou aannemen, een dienstverlening toe te kennen, op voorwaarde evenwel dat die valt binnen de perken van de specifieke behoeften van het kind en in de vorm van een dienstverlening *in natura* of een tenlasteneming van uitgaven ten behoeve van derden die een dergelijke dienst verlenen, teneinde elk mogelijk misbruik in het voordeel van de ouders uit te sluiten, met dien verstande dat een dergelijke dienstverlening niet belet dat de maatregel inzake de verwijdering van de ouders en hun kinderen wordt uitgevoerd.

Op voorwaarde dat de dienstverlening aan die voorwaarden voldoet, zou zij niet kunnen worden geweigerd zonder de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 2, 3, 24.1, 26 en 27 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, te schenden.

XII. VREEMDELINGENRECHT

29. *De regularisatiewet van 22 december 1999 en de uitsluiting van de procedure waarin artikel 9 van de wet van 15 december 1980 voorziet (arrest nr. 103/2003).*

De vreemdeling die meer dan drie maanden in het Rijk wil verblijven, dient dat vooraf aan te vragen bij de diplomatieke of consulaire post die bevoegd is voor zijn verblijfplaats of zijn plaats van oponthoud. Dat beginsel is vervat in artikel 6 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen. Artikel 9 van diezelfde wet bepaalt evenwel dat die aanvraag in uitzonderlijke omstandigheden kan worden ingediend bij de burgemeester van de Belgische plaats waar de vreemdeling verblijft. In dat geval bezorgt de burgemeester de aanvraag aan de bevoegde minister.

Met een wet van 22 december 1999 betreffende de regularisatie van het verblijf van bepaalde categorieën van vreemdelingen verblijvend op het grondgebied van het Rijk heeft de wetgever een tijdelijke en uitzonderlijke campagne georganiseerd voor de regularisatie van de vreemdelingen zonder verblijfsbewijs.

Artikel 16 van de regularisatiewet sluit de vreemdeling die op grond van die wet een regularisatieaanvraag doet, uit van het recht om later het voordeel van artikel 9 van de wet van 15 december 1980 te vorderen. Sinds de inwerkingtreding van de regularisatiewet verbiedt het de persoon die de toepassing van artikel 9 van de wet van 1980 aanvraagt, ook om tegelijk of nadien een aanvraag in te dienen op grond van de regularisatiewet.

Is het verbod om gebruik te maken van artikel 9 van de wet van 1980 niet discriminerend, in zoverre het enkel steunt op het feit dat een aanvraag op grond van de regularisatiewet werd ingediend, terwijl sinds die aanvraag zich nieuwe buitengewone omstandigheden hebben kunnen voordoen ?

Aangezien het doel van beide procedures hetzelfde is, was het verbod om een verblijfsaanvraag tegelijk op grond van de ene en de andere procedure in te dienen, in overeenstemming met de door de wetgever nagestreefde doelstelling.

Het verbod om, na de verwerping van een aanvraag op grond van de regularisatiewet, artikel 9 van de wet van 1980 aan te voeren, is eveneens relevant, omdat het een procedure van geïnstitutionaliseerde en blijvende regularisatie vermijdt, waarbij het beginsel zelf van het koppelen van voorwaarden aan de toegang tot het grondgebied zou worden ontkend.

De uitsluitingsmaatregel is niet onevenredig met het nagestreefde doel, aangezien de criteria waaraan moet worden voldaan om het voordeel van de regularisatiewet te genieten, soepeler zijn dan die van artikel 9 van de wet van 1980.

Ofschoon het juist is dat de vreemdeling die de regularisatie van zijn verblijf op grond van de regularisatiewet heeft aangevraagd en ten aanzien van wie die regularisatie werd geweigerd, geen beroep meer kan doen op artikel 9 van de wet van 1980, moet toch worden opgemerkt dat die situatie voortvloeit uit de keuze inzake de te volgen procedure die door de vreemdeling zelf werd gemaakt en waarvan de gevolgen door de wet waren bepaald.

De maatregel is evenmin onevenredig, in zoverre die niet in een beperking in de tijd voorziet. Niets belet de vreemdeling wiens regularisatie werd geweigerd, een verblijfsaanvraag in te dienen bij de bevoegde diplomatieke of consulaire post. Het is hem verboden dat te doen in België, waar zijn toestand niet minder onwettig wordt door het feit dat die toestand voortduurt.

30. De gevolgen van de regularisatiewet. De tegemoetkomingen aan personen met een handicap (arrest nr. 138/2003).

Om de uitkeringen te genieten waarin de wet van 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap voorziet, moet de betrokkene zijn werkelijke verblijfplaats in België hebben en ofwel Belg of onderdaan van de Europese Unie

zijn, ofwel vluchteling, ofwel staatloze, ofwel zonder bepaalde nationaliteit, of nog, zijn aanvraag kunnen doen steunen op een bilateraal verdrag dat België bindt.

De Arbeidsrechtbank te Hoei, waarbij een zaak aanhangig is gemaakt door een vreemdeling ten aanzien van wie een gunstige ministeriële beslissing is genomen in het kader van de wet van 22 december 1999 betreffende de regularisatie van het verblijf van bepaalde categorieën van vreemdelingen verblijvend op het grondgebied van het Rijk, maar aan wie de administratie het recht op de tegemoetkomingen voor gehandicapten niet heeft willen toekennen, vraagt of de wet van 27 februari 1987 niet discriminerend is, in zoverre zij de tegemoetkomingen voor gehandicapten toekent aan de vluchtelingen en niet aan de personen die geregulariseerd werden op basis van de wet van 22 december 1999, terwijl beide categorieën van vreemdelingen een verblijfsvergunning voor onbepaalde duur genieten.

Artikel 24 van het Verdrag van Genève van 28 juli 1951 betreffende de status van vluchtelingen verplicht de Verdragsluitende Staten de vluchtelingen die op hun grondgebied verblijven op dezelfde wijze te behandelen als hun onderdanen, met name inzake sociale zekerheid.

De bij de wet van 22 december 1999 geregelde regularisatie betreft vreemdelingen die zich, op het ogenblik van de inwerkingtreding ervan, ofwel sinds meerdere jaren in de asielprocedure, ofwel in een onwettige verblijfssituatie bevonden en bijzondere omstandigheden konden aanvoeren. De regularisatiewet biedt de vreemdeling die aan de daarin vastgestelde voorwaarden beantwoordt, een verblijfsrecht, maar kent hem geenszins de hoedanigheid van vluchteling toe.

Het in de prejudiciële vraag vermelde verschil in behandeling tussen de vluchtelingen en de vreemdelingen die het voordeel van de regularisatiewet hebben genoten, berust op een objectief en een relevant criterium. De eerstgenoemden hebben de erkenning van hun hoedanigheid van vluchteling verkregen na te hebben aangetoond dat zij een gegronde vrees koesterden in hun land te worden vervolgd wegens hun ras, godsdienst, nationaliteit, het

behoren tot een bepaalde sociale groep of hun politieke overtuiging, wat België ertoe verplicht hen inzake sociale zekerheid te behandelen zoals de Belgische onderdanen. De laatstgenoemden hebben de regularisatie van hun verblijf verkregen zonder aan dergelijke verplichtingen te hebben moeten voldoen en zonder dat een internationaalrechtelijke bepaling vereist dat zij inzake sociale zekerheid op gelijke wijze als de Belgische onderdanen worden behandeld.

Dat verschil in behandeling is niet onevenredig, want de geregulariseerde vreemdelingen hebben recht op maatschappelijke dienstverlening en hun handicap vormt een element dat de openbare centra voor maatschappelijk welzijn in voorkomend geval in aanmerking moeten nemen wanneer om hun tegemoetkoming wordt verzocht.

Het in de prejudiciële vraag vermelde verschil in behandeling is niet discriminerend.

XIII. ECONOMISCH EN FINANCIËEL RECHT

■ 31. *Squeeze out* (arrest nr. 64/2003).

Na een geslaagd openbaar aanbod tot aankoop of een openbaar aanbod tot omruiling dat evenzeer tot een goed einde is gebracht, bezit de bieder slechts zelden, alleen of gezamenlijk, alle effecten van de betrokken vennootschap. Enkele effecten zullen hem, al dan niet met opzet, niet zijn aangeboden.

Om te voorkomen dat een dergelijke situatie aanhoudt, maakt het Wetboek van vennootschappen het de bieder mogelijk, op voorwaarde dat hij na het openbaar aanbod tot aankoop of omruiling minstens vijftien procent van de effecten bezit, die allemaal te verwerven, mits de prijs ervan wordt geconsigneerd, de effecten eventueel worden gedematerialiseerd en de effecten aan toonder worden omgezet in effecten op naam. Die procedure wordt doorgaans bij haar Angelsaksische naam genoemd : de *squeeze out*. Het Wetboek van vennootschappen aanvaardt de *squeeze out* echter alleen voor de vennootschappen die een openbaar beroep op het spaarwezen doen. Die vennootschappen worden in die materie soms « openbare vennootschappen » genoemd.

De mogelijkheid om de effecten, zelfs tegen de wil in van de eigenaars ervan, op die manier te verwerven, bestaat daarentegen niet voor een « besloten vennootschap », namelijk een vennootschap waarvoor geen openbaar beroep op het spaarwezen is gedaan.

Is er geen sprake van discriminatie tussen de aandeelhouders van de ene en de andere vennootschap, aangezien de enen door het Wetboek van vennootschappen ertoe verplicht worden hun effecten af te staan, terwijl de anderen eigenaar ervan kunnen blijven ?

Bovendien kunnen de minderheidsaandeelhouders, volgens het Belgisch Wetboek van vennootschappen, de meerderheidsaandeelhouders niet ertoe dwingen hun effecten uit te kopen. Is het feit dat die mogelijkheid van inkoop niet bestaat,

mogelijkheid die in tal van buitenlandse wetgevingen bestaat onder de naam *reverse squeeze out*, eveneens niet discriminerend ?

Na afloop van een openbaar aanbod tot omruiling wordt aan de minderheidsaandeelhouders van een vennootschap die een openbaar beroep op het spaarwezen heeft gedaan, de *squeeze out*-procedure opgelegd. Zij wendden zich tot de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel, zitting houdende in kort geding, omdat het openbaar aanbod tot omruiling niet goed zou zijn uitgebracht, waarbij met name de waarde van de effecten duidelijk onderschat zou zijn. In afwachting van een beslissing ten gronde vragen zij dat de effecten onder sekwester worden geplaatst. Bij die gelegenheid stelt de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel twee prejudiciële vragen, die elk betrekking hebben op één van beide hiervoor vermelde mogelijke discriminaties.

Het beginsel van gelijkheid- en niet-discriminatie is niet geschonden, in zoverre de *squeeze out*-procedure alleen de « openbare » vennootschappen beoogt. Precies vanwege hun « openbare » karakter zijn die vennootschappen onderworpen aan wettelijke verplichtingen die bijzonder zwaar kunnen blijken wanneer zij nog hoogstens vijf procent minderheidsaandeelhouders tellen. Bovendien verlopen zowel het openbaar aanbod tot aankoop van een openbare vennootschap als de *squeeze out* volgens strikte procedures. Ze gebeuren onder het toezicht van de Commissie voor het Bank- en Financieuzen, die voorkomt dat de minderheidsaandeelhouders worden benadeeld. Tenslotte belet niets hen om zich op grond van het gemeen recht tot de bevoegde rechter te wenden.

De specifieke gegevens voor de openbare vennootschappen verantwoorden dat de *squeeze out*-procedure uitsluitend ten aanzien van die vennootschappen kan worden gevoerd.

Worden de minderheidsaandeelhouders van een openbare vennootschap niet gediscrimineerd, in zoverre het Wetboek van vennootschappen hun niet toestaat de inkoop van hun effecten na afloop van een zogeheten *reverse squeeze out*-procedure te eisen ? Zo luidt de tweede vraag.

De *squeeze out* beoogt de goede werking van de vennootschap, die voortaan bevrijd is van de verplichtingen waaraan de openbare vennootschappen zijn onderworpen. De minderheidsaandeelhouders die minder dan vijf procent van een openbare vennootschap bezitten, kunnen zich ten aanzien van de vennootschap niet beroepen op hetzelfde belang van vereenvoudiging. Zij zullen alle maatregelen blijven genieten die, in de openbare vennootschap, op de minderheidsaandeelhouders van toepassing zijn. Vermits hun belang niet identiek is aan de belangen van de meerderheidsaandeelhouders, is het verantwoord hen niet in staat te stellen een inkoop te eisen die hun situatie geenszins wijzigt.

32. *De goud- en deviezenreserves van de Nationale Bank (arrest nr. 160/2003).*

Sedert haar oprichting in 1850 is de Nationale Bank van België (N.B.B.) een privaatrechtelijke vennootschap. Naast de Belgische Staat, referentieaandeelhouder, bezitten andere personen, rechts- of natuurlijke personen, effecten van de Nationale Bank, die overigens beursgenoteerd zijn.

In het intern recht is de Bank thans geregeld bij de wet van 22 februari 1998 tot vaststelling van het organiek statuut van de Nationale Bank van België. Artikel 2 van die wet preciseert dat de Nationale Bank deel uitmaakt van het Europees Stelsel van Centrale Banken, dat zij onderworpen is aan die wet, aan haar eigen statuten en, aanvullend, aan de bepalingen betreffende de naamloze vennootschappen.

De wet van 22 februari 1998 is op 2 augustus 2002 aangevuld met een artikel *9bis*, dat luidt : « In het kader vastgesteld door artikel 105, lid 2, van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap en door de artikelen 30 en 31 van het Protocol betreffende de statuten van het Europees Stelsel van centrale banken en van de Europese Centrale Bank, worden de officiële externe reserves van de Belgische Staat aangehouden en beheerd door de Bank. Deze tegoeden vormen een doelvermogen dat bestemd is voor de taken en verrichtingen die onder dit hoofdstuk vallen, evenals voor de andere opdrachten van algemeen belang die door de Staat aan de

Bank zijn toevertrouwd. De Bank boekt deze tegoeden en de betreffende opbrengsten en kosten in haar rekeningen overeenkomstig de regels bedoeld in artikel 33 ».

Verschillende minderheidsaandeelhouders vorderen de vernietiging van dat artikel *9bis*.

Volgens hen draagt de nieuwe bepaling de eigendom van de officiële goud- en externe reserves van de Nationale Bank van België over aan een van haar aandeelhouders, de Belgische Staat, zonder compensatie voor de Bank, noch voor haar aandeelhouders.

Zij voegen eraan toe dat niet alleen de eigendom van die reserves niet aan een enkele aandeelhouder had mogen worden toegekend, maar dat die had moeten worden verdeeld onder alle aandeelhouders als gevolg van het verlies van het emissierecht van de N.B.B. Hun argumentatie in verband met dat laatste punt steunt op artikel 31, tweede lid, van de voormelde wet van 22 februari 1998, dat bepaalt : « Bij het verstrijken van het emissierecht van de Bank, valt een vijfde van het reservefonds de Staat prioriteitshalve ten deel. De overige vier vijfden worden onder al de aandeelhouders verdeeld ». Zij vorderen de vernietiging van artikel 141, § 9, van de wet van 2 augustus 2002, dat luidt : « Artikel 31, tweede lid, (van de wet van 22 februari 1998) wordt uitgelegd in die zin dat het emissierecht waarvan daarin sprake is, het emissierecht omvat dat de Bank mag uitoefenen krachtens artikel 106, lid 1, van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap. »

In verband met de eigendom van de goud- en externe reserves herinnert het Hof eraan dat de overdracht, door de lidstaten, van hun bevoegdheden tot het voeren van een monetaire politiek, aan de Europese Gemeenschap, heeft geleid tot de oprichting van het Europees Stelsel van Centrale Banken (E.S.C.B.), dat bestaat uit de Europese Centrale Bank (E.C.B.) en de nationale centrale banken.

In de nieuwe artikelen 105 tot 111 van het E.G.-Verdrag worden de draagwijdte en de grenzen van het gemeenschappelijk monetair beleid gedefinieerd.

In artikel 105, lid 2, van het E.G.-Verdrag wordt het E.S.C.B. ermee belast de officiële externe reserves van de lidstaten aan te houden en te beheren. Daartoe hebben die lidstaten aan de E.C.B. een deel van hun reserves overgedragen, dat op gedecentraliseerde wijze wordt beheerd door de nationale centrale banken, binnen het door de E.C.B. bepaalde beleidskader.

Naast die overdracht kunnen de nationale centrale banken nog officiële externe reserves aanhouden. De transacties in die reserves behoeven boven een bepaalde grens evenwel de goedkeuring van de E.C.B.

De bestreden bepaling beperkt zich ertoe het juridisch statuut van de officiële externe reserves van België, zoals het E.G.- recht het bepaalt, te bevestigen.

Bij de totstandkoming van de wet van 22 februari 1998 tot vaststelling van het organiek statuut van de Nationale Bank van België was de wetgever al van plan een bepaling uit te vaardigen die soortgelijk is met die van artikel 9bis, waartegen het beroep is gericht. Aan dat voornemen is geen concreet gevolg gegeven, omdat de afdeling wetgeving van de Raad van State had geoordeeld dat een dergelijke bepaling een regel van het gemeenschapsrecht met rechtstreekse werking enkel zou bevestigen. Bij de totstandkoming van de bestreden wet is de wetgever bij zijn eerste voorstel gebleven, waarbij hij het wenselijk achtte het juridisch statuut van de officiële externe reserves van de Belgische Staat binnen het E.S.C.B. te definiëren.

In tegenstelling tot wat de verzoekende partijen beweren, wijzigt de bestreden bepaling, in zoverre zij bepaalt dat binnen het E.S.C.B. de officiële externe reserves worden aangehouden en beheerd door de Nationale Bank, niets aan het eigendomsrecht van de bedoelde reserves. Zij regelt enkel het statuut ervan binnen het Europese stelsel.

De grieven van de verzoekende partijen in verband met de eigendom van de goud- en externe reserves steunen op een onjuiste interpretatie van de wet.

In hun tweede grief klagen de verzoekende partijen aan dat de reserves volgens hen hadden moeten worden verdeeld onder alle aandeelhouders van de Bank als gevolg van het verlies van het emissierecht na de invoering van de euro, emissierecht dat voortaan toekomt aan internationale overheden. Teneinde hun aandeel van die reserves te innen, hebben de verzoekende partijen verschillende vorderingen voor de bevoegde rechtscolleges ingesteld, vorderingen die de bestreden wet zou trachten teniet te doen door het emissierecht van de Nationale Bank met terugwerkende kracht te herstellen.

Luidens artikel 106, lid 1, van het E.G.-Verdrag en artikel 16 van de statuten van het E.S.C.B. wordt het emissierecht binnen het E.S.C.B. voortaan gedeeld door de E.C.B. en de nationale centrale banken (N.C.B.). De door die instellingen uitgegeven bankbiljetten zijn de enige bankbiljetten die binnen de Gemeenschap de hoedanigheid van wettig betaalmiddel hebben. De E.C.B. heeft het alleenrecht machtiging te geven tot de uitgifte van bankbiljetten binnen de Gemeenschap.

Ter uitvoering van die bepalingen stelt het besluit van de E.C.B. van 6 december 2001 betreffende de uitgifte van eurobankbiljetten dat de E.C.B. en de N.C.B.'s eurobankbiljetten uitgeven (artikel 2), dat alle eurobankbiljetten, met inbegrip van de door de E.C.B. uitgegeven eurobankbiljetten, door de N.C.B.'s in omloop worden gebracht en uit circulatie worden genomen, dat de fysieke verwerking van die bankbiljetten eveneens door de N.C.B.'s wordt verricht [...] (artikel 3).

Bij de totstandkoming van de wet van 22 februari 1998 tot vaststelling van het organiek statuut van de Nationale Bank van België, waarbij het statuut van de Nationale Bank werd aangepast aan de inwerkingtreding van het E.S.C.B., was de wetgever van oordeel dat het emissierecht in het nieuwe stelsel niet verstreek. De wetgever werd in die stellingname gesteund door het advies van de voorzitter van het Europees Monetair Instituut waarin werd gesteld dat het emissierecht binnen het E.S.C.B. voortaan zou worden gedeeld door de E.C.B. en de nationale banken.

In tegenstelling tot de aanvankelijke bedoeling werd de bevestiging van het emissierecht van de N.B.B. binnen het E.S.C.B. niet in de organieke wet van 22 februari 1998 vermeld, omdat dit volgens de afdeling wetgeving van de Raad van State niets toevoegde aan het ter zake geldend Europees recht. Artikel 2 van de wet stelt dat de Nationale Bank integrerend deel uitmaakt van het E.S.C.B., terwijl de artikelen 29 en 30 de toebedeling regelen aan de N.B.B. van de financiële inkomsten die voortvloeien uit het emissierecht binnen het E.S.C.B. Het reservefonds bedoeld in artikel 31 van de organieke wet op de Nationale Bank heeft vóór en na de invoering van de euro dezelfde functie en wordt op dezelfde manier gestijfd.

Bij de totstandkoming van de wet van 2 augustus 2002 heeft de wetgever geoordeeld dat een uitdrukkelijke precisering van het emissierecht van de N.B.B. noodzakelijk was geworden, om de speculatieve beweging rond de aandelen van de N.B.B. op de financiële markten tegen te gaan.

Vóór de aanneming van de wet had de E.C.B. op 9 juli 2002 het volgende advies verstrekt met betrekking tot het ontwerp dat tot de bestreden bepaling heeft geleid : « Artikel 141, § 9, van het wetsontwerp geeft een interpretatie van een bepaling betreffende het emissierecht van de N.B.B. De E.C.B. herinnert eraan dat de E.C.B. en de N.C.B.'s, krachtens artikel 106, lid 1, van het Verdrag en artikel 16 van de statuten, eurobankbiljetten mogen uitgeven. Het primair gemeenschapsrecht heeft dus voorzien in een systeem waarin verscheidene instellingen eurobankbiljetten uitgeven, systeem dat is bekrachtigd bij artikel 2 van het besluit ECB/2001/15 van 6 december 2001 betreffende de uitgifte van eurobankbiljetten. Dat artikel bepaalt : ' De ECB en de NCB's geven eurobankbiljetten uit. ' De interpretatie van artikel 31, tweede lid, van de organieke wet, die een uitdrukkelijke bekrachtiging van het emissierecht van de N.B.B. inhoudt, is volkomen in overeenstemming met die bepalingen van het gemeenschapsrecht. Die uitdrukkelijke bekrachtiging wordt door de E.C.B. gunstig onthaald, vermits zij de rechtszekerheid versterkt. »

Uit het bovenstaande blijkt dat de bestreden bepaling het emissierecht van de N.B.B. niet met terugwerkende kracht herstelt. Zij bevestigt slechts het bestaan van dat emissierecht binnen het

E.S.C.B., zoals dat is vastgelegd door het primair E.G.-recht, zoals meermaals bevestigd werd door de Europese monetaire autoriteiten, en zoals dat reeds was begrepen in de wet van 22 februari 1998 tot vaststelling van het organiek statuut van de Nationale Bank van België.

Over het feit dat de wetgever zou zijn opgetreden in een geding dat thans voor een ander rechtscollege hangende is, zij opgemerkt dat de bestreden bepaling een werkelijk interpretatieve bepaling is, aangezien de bepaling die zij interpreteert redelijkerwijze niet anders kon worden begrepen vanaf de aanneming ervan.

De wetgever kan niet de bedoeling hebben gehad het verloop van een hangende procedure te beïnvloeden, daar de bestreden bepaling door haar louter interpretatief karakter niets verandert aan de bestaande regelgeving.

Statistieken van de activiteiten van het Hof¹

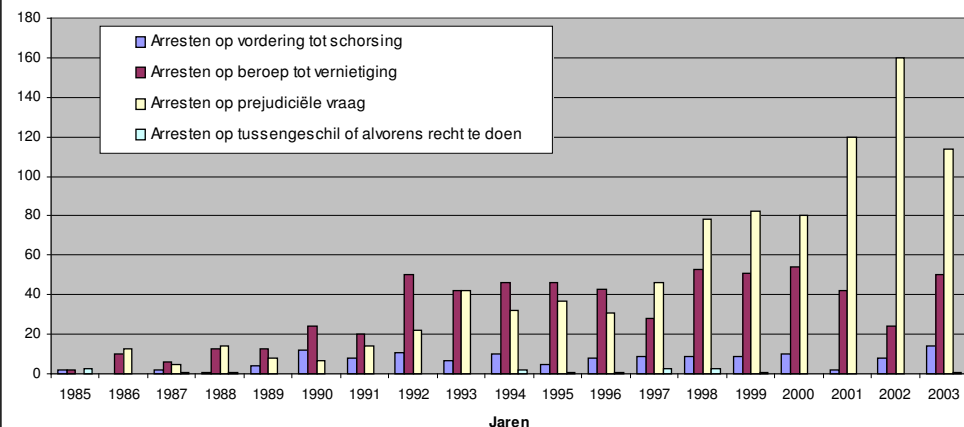
TABEL I

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
<i>Uitgesproken arresten (totaal aantal)</i>	7	23	14	29	25	42	41	81	89	90	88	82	84	140	141	141	163	191	177	1648
<i>Nieuwe zaken ingeschreven op de rol</i>	28	17	25	12	82	93	99	152	125	169	116	112	238	312	281	246	205	280	291	2883
<i>Behandelde en beëindigde zaken</i>	4	23	17	28	43	57	74	114	150	153	162	115	107	198	345	216	248	270	277	2601
<i>Voorafgaande rechtspleging (arresten gewezen na -)</i>	z.v.	z.v.	z.v.	z.v.	10	10	3	6	10	16	12	9	11	19	14	15	19	30	30	214
<i>Arresten op vordering tot schorsing</i>	2	-	2	1	4	12	8	11	7	10	5	8	9	9	9	10	2	8	14	131
<i>beroep tot vernietiging</i>	2	10	6	13	13	24	20	50	42	46	46	43	28	53	51	54	42	24	50	617
<i>prejudiciële vraag</i>	-	13	5	14	8	7	14	22	42	32	37	31	46	78	82	80	120	160	114	905
<i>tussengeschild of alvorens recht te doen</i>	3	-	1	1	-	-	-	-	-	2	1	1	3	3	1	-	-	-	1	17
<i>Beschikkingen waarbij een einde wordt gemaakt aan de rechtspleging</i>	2	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	8

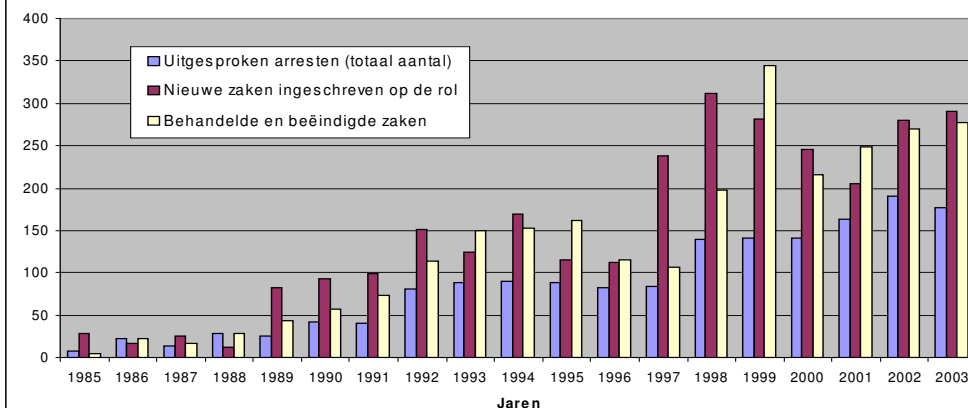
z.v. = zonder voorwerp

Opmerking : Het verschil tussen het aantal behandelde en afgehandelde zaken en het aantal uitgesproken arresten vindt een verklaring in de samenvoegingen van zaken; het verschil tussen het totale aantal uitgesproken arresten (1648) en de som van de aantallen arresten gewezen op vordering tot schorsing, beroep tot vernietiging, prejudiciële vraag en tussengeschild (1670), is zijnerzijds toe te schrijven aan het feit dat het Hof bij sommige gelegenheden in één enkel arrest uitspraak heeft gedaan over een beroep tot vernietiging en een prejudiciële vraag, of over een vordering tot schorsing en een beroep tot vernietiging (zie de eenentwintig arresten nrs. 14/90, 22/91, 1/92, 22/92, 37/93, 73/93, 55/95, 22/96, 50/97, 51/97, 28/98, 69/98, 134/98, 96/99, 141/99, 9/2000, 89/2000, 125/2000, 26/2001, 21/2003, 85/2003).

Jaarlijkse evolutie volgens het type van uitgesproken arresten

Jaarlijkse evolutie van het aantal uitgesproken arresten, afgesloten zaken en nieuwe zaken ingeschreven op de rol per 31 december

¹ opgesteld door F. MOLINE, Attaché-jurist bij het Arbitragehof en B. PATY, Eerste adviseur-revisor bij het Arbitragehof.

TABEL II

Institutionele verzoekers	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal	%	
<i>Ministerraad</i>	2	4	5	9	1	2	1	4	2	1	2	3	1	4	6	3	-	-	1	51		
<i>Vlaamse Regering</i>	-	5	-	2	-	-	1	1	-	2	-	2	2	1	5	5	1	-	1	28		
<i>Waalse Regering</i>	-	-	1	2	2	-	-	2	-	-	-	1	-	2	2	-	-	-	-	12		
<i>Franse Gemeenschapsregering</i>	-	1	1	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	7		
<i>Regering van de Duitstalige Gemeenschap</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0		
<i>Brusselse Hoofdstedelijke Regering</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	-	-	-	4		
<i>Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0		
<i>College van de Franse Gemeenschapscommissie</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	3		
<i>Voorzitter van de Raad van de Duitstalige Gemeenschap</i>	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
<i>Voorzitter van de Raad van de Franse Gemeenschapscommissie</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
<i>Voorzitter van de Vlaamse Raad</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	1	1	-	-	5		
<i>Voorzitter van de Senaat</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1		
<i>Voorzitter van de Franse Gemeenschapsraad</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1		
<i>Voorzitter van de Waalse Gewestraad</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1		
<i>Voorzitter van de Raad van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2		
Totaal	2	10	7	13	3	2	4	8	2	3	5	7	4	10	22	9	3	-	3	117	14,8 %	
Individuele verzoekers																					Totaal	
<i>Natuurlijke personen</i>	z.v.	z.v.	z.v.	z.v.	10	19	11	25	24	32	20	31	18	31	28	30	23	15	27	344		
<i>Rechtspersonen</i>	z.v.	z.v.	z.v.	z.v.	1	4	12	28	22	24	32	21	12	32	24	29	24	14	29	308		
<i>Andere (feitelijke verenigingen,...)</i>	z.v.	z.v.	z.v.	z.v.	-	-	-	1	1	1	3	4	1	2	2	2	1	1	2	21		
z.v. = zonder voorwerp	Totaal	z.v.	z.v.	z.v.	z.v.	11	23	23	54	47	57	55	56	31	65	54	61	48	30	58	673	85,2 %
Algemeen totaal																					790	100 %

Opmerkingen : - De individuele verzoekers hebben toegang tot het Hof sinds de bijzondere wet van 6 januari 1989.

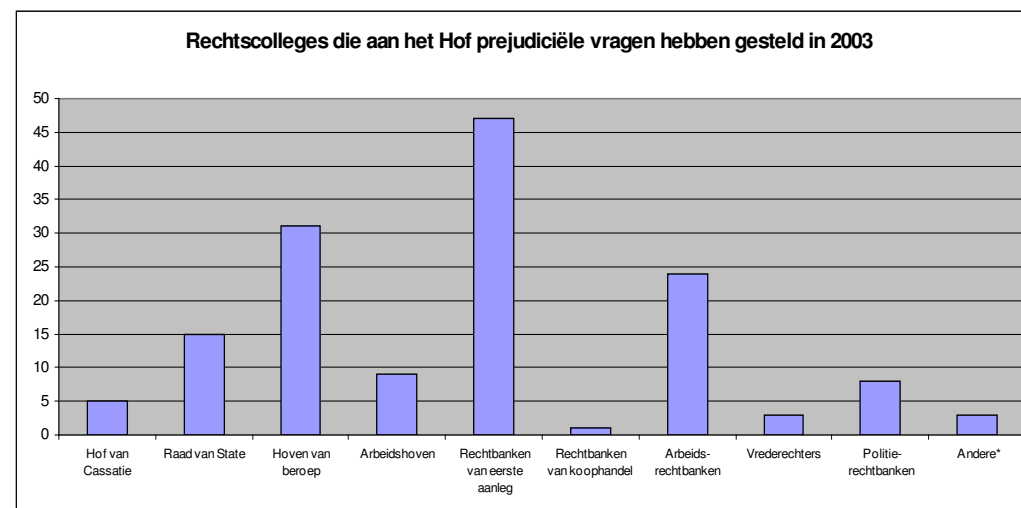
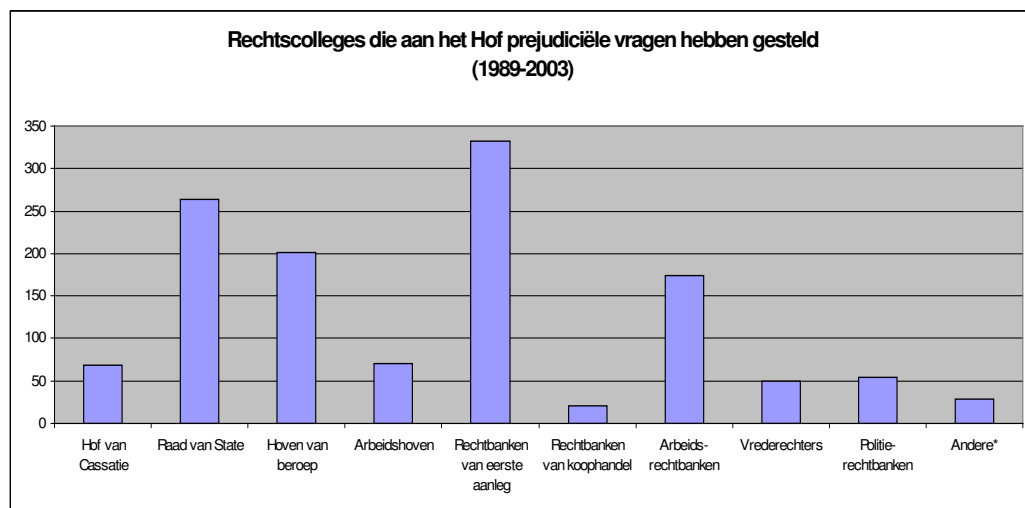
- In deze tabel zijn de verzoekers **per categorie** weergegeven, alleen voor de arresten gewezen op beroep tot vernietiging; in een zelfde procedure kunnen bovendien verschillende categorieën van verzoekers optreden.

TABEL III

Verwijzende rechtscolleges	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
<i>Hof van Cassatie</i>	1	4	2	3	3	2	4	5	6	6	5	10	6	7	5	69
<i>Raad van State</i>	2	3	4	12	18	15	12	14	20	19	20	22	42	46	15	264
<i>Hoven van beroep</i>	-	1	6	5	4	7	6	9	11	24	29	31	17	20	31	201
<i>Arbeidshoven</i>	1	-	2	1	-	2	2	1	6	5	3	12	19	7	9	70
<i>Rechtbanken van eerste aanleg</i>	4	7	3	12	7	11	7	16	28	30	40	39	44	38	47	333
<i>Rechtbanken van koophandel</i>	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	8	4	6	1	21
<i>Arbeidsrechtbanken</i>	-	-	1	12	3	2	1	13	17	12	18	36	20	15	24	174
<i>Vrederechters</i>	1	-	-	1	2	1	1	5	6	7	2	6	8	6	3	49
<i>Politie rechtbanken</i>	1	1	7	-	-	-	1	1	6	6	3	11	6	3	8	54
<i>Andere*</i>	-	-	2	1	2	-	-	6	-	2	3	4	5	1	3	29
Totaal	10	16	27	47	39	40	34	71	100	111	124	179	171	149	146	1264

* Militieraad, herkeuringsraad, Militair Gerechtshof, bestendige deputatie, Vaste Beroepscommissie voor vluchtelingen, Raad voor de Mededinging, administratieve beroepscommissie, Commissie voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke geweldhanden, Controlecommissie van het RIZIV.

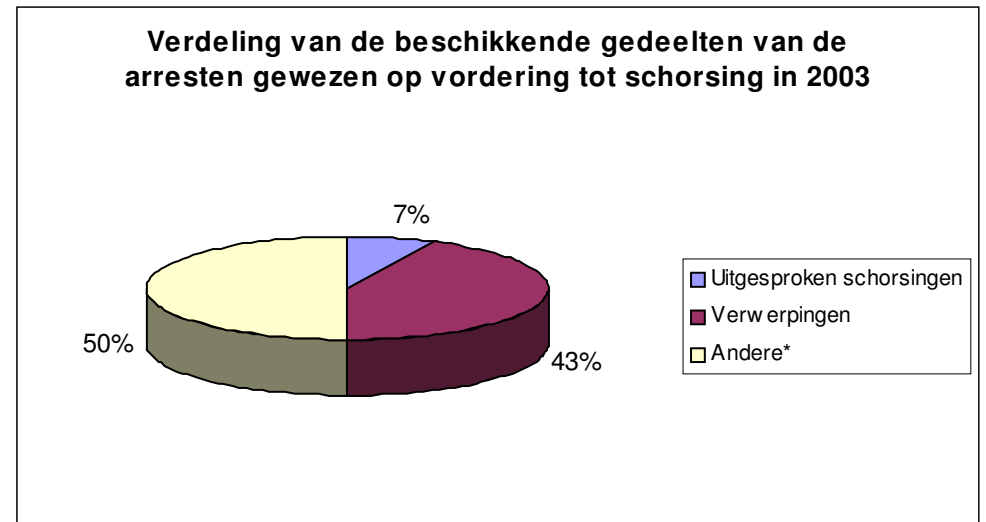
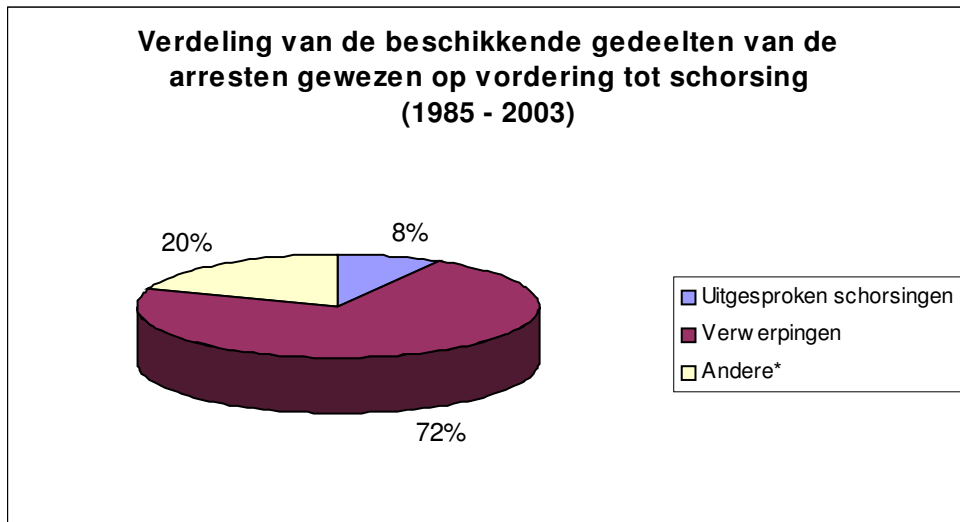
Opmerkingen : Voor de getallen van deze tabel wordt enkel rekening gehouden met de datum van ontvangst van de verwijzingsbeslissing, en niet met die van het arrest van het Hof, en ook van de prejudiciële vragen die zijn gesteld in de zaken die thans voor het Hof hangende zijn.

TABEL IV

Vorderingen tot schorsing	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
<i>Uitgesproken schorsingen</i>	1	-	-	-	1	-	-	2	1	-	-	1	1	1	1	-	-	1	1	11
<i>Verwerpingen</i>	1	-	2	1	3	11	8	8	6	8	4	6	6	5	5	7	2	5	6	94
<i>Andere*</i>	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2	1	1	2	3	3	3	-	2	7	26
Totaal	2	0	2	1	4	12	8	11	7	10	5	8	9	9	10	2	8	14	131	

* (Klaarblijkelijke) onbevoegdheid, (klaarblijkelijke) niet-ontvankelijkheid, klaarblijkelijke ongegrondheid, afstand, vordering die zonder voorwerp is verklaard.

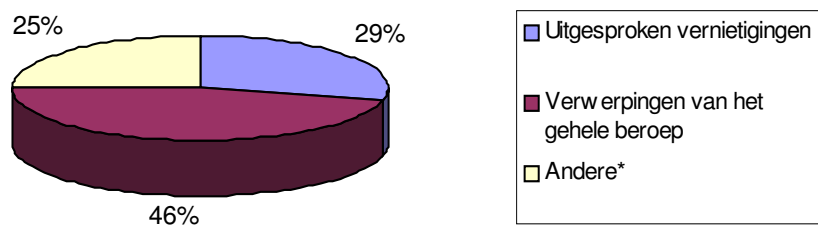

TABEL V

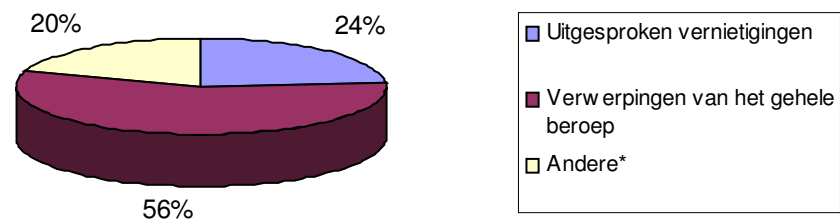
Beroepen tot vernietiging	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
<i>Uitgesproken vernietigingen</i>	2	6	5	11	4	4	5	13	9	12	8	17	9	18	9	16	11	5	12	176
<i>Handhaving van de gevolgen van de vernietigde bepalingen</i>			2	3	2	1	1	4	3	1		2	2	2	1	2	2	1	3	32
<i>Verwerpingen van het gehele beroep</i>		4	1	1		4	12	22	25	18	28	16	10	25	32	29	20	12	28	287
<i>Andere*</i>				1	9	16	3	15	8	16	10	10	9	10	10	9	11	7	10	154
Totaal	2	10	6	13	13	24	20	50	42	46	46	43	28	53	51	54	42	24	50	617

* (Klaarblijkelijke) onbevoegdheid, (klaarblijkelijke) niet-ontvankelijkheid, klaarblijkelijke ongegrondheid, afstand, beroep dat zonder voorwerp is verklaard.

Verdeling van de beschikbare gedeelten van de arresten gewezen op beroep tot vernietiging (1985 - 2003)

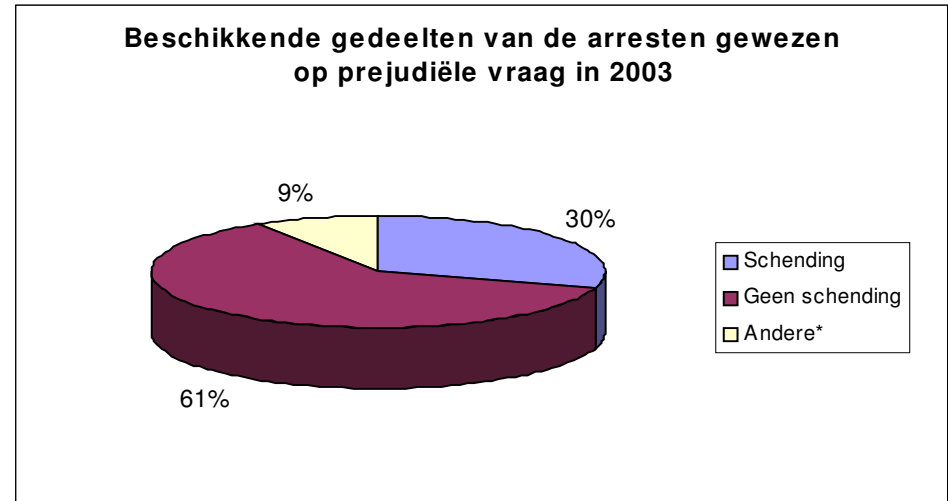
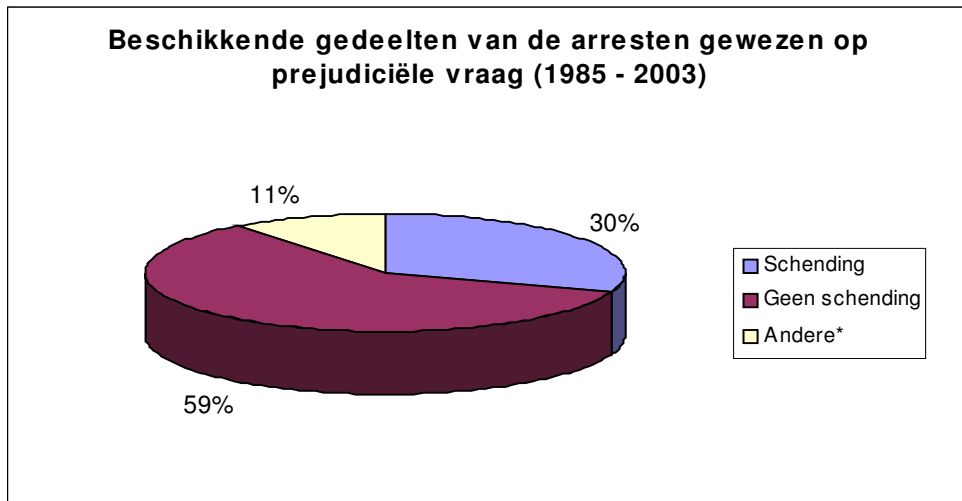
Verdeling van de beschikbare gedeelten van de arresten gewezen op beroep tot vernietiging in 2003

TABEL VI

Prejudiciële vragen	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
<i>Schending</i>	-	-	3	5	1	3	3	6	11	11	10	11	24	28	29	28	31	38	34	276
<i>Geen schending</i>	-	11	2	8	6	3	11	13	24	17	22	17	20	38	46	39	78	108	70	533
<i>Andere*</i>	-	2	-	1	1	1	-	3	7	4	5	3	2	12	7	13	11	14	10	96
Totaal	0	13	5	14	8	7	14	22	42	32	37	31	46	78	82	80	120	160	114	905

* (Klaarblijkelijke) onbevoegdheid, afstand voor de verwijzende rechter, schrapping van de rol, vraag die (klaarblijkelijk) zonder voorwerp is, (klaarblijkelijke) niet-ontvankelijkheid van de vraag, vraag die geen antwoord behoeft, terugzending van de zaak naar de verwijzende rechter.

TABEL VII

Voorafgaande rechtsplegingen - Beschikkende gedeelten	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
<i>Klaarblijkelijke onbevoegdheid</i> (art. 71 - Bijz. wet 6 jan. 1989)	8	9	-	1	6	7	4	6	2	6	3	2	2	6	4	66
<i>Klaarblijkelijke niet-ontvankelijkheid</i> (art. 71 - Bijz. wet 6 jan. 1989)	2	3	1	3	3	3	3	2	6	1	3	6	2	3	11	52
<i>Klaarblijkelijke ongegrondheid</i> (art. 72 - Bijz. wet 6 jan. 1989)	-	-	1	-	-	3	1	1	-	-	-	-	-	-	1	7
<i>Arresten van onmiddellijk antwoord</i> (art. 72 - Bijz. wet 6 jan. 1989)	-	-	1	2	1	3	4	2	3	11	7	7	14	22	15	92
<i>Andere (afstand)</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	1	4
Totaal	10	12	3	6	10	16	12	11	11	19	14	15	19	30	32	221

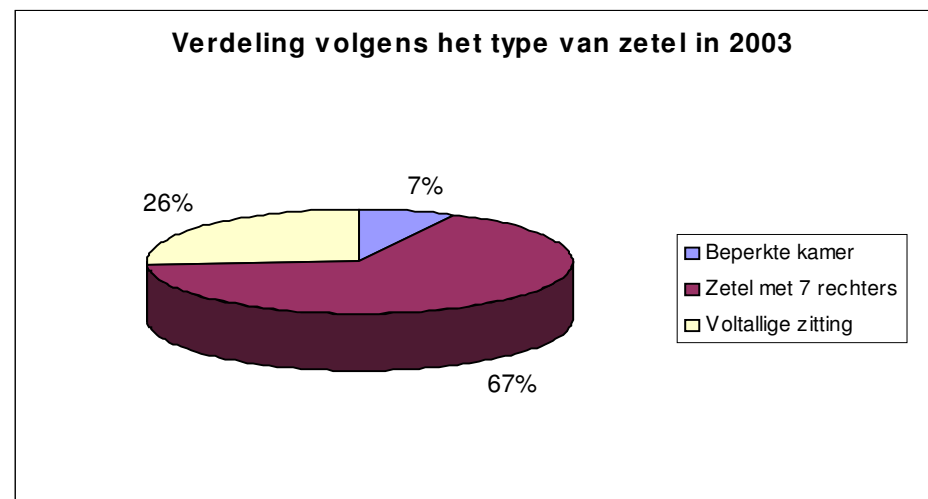
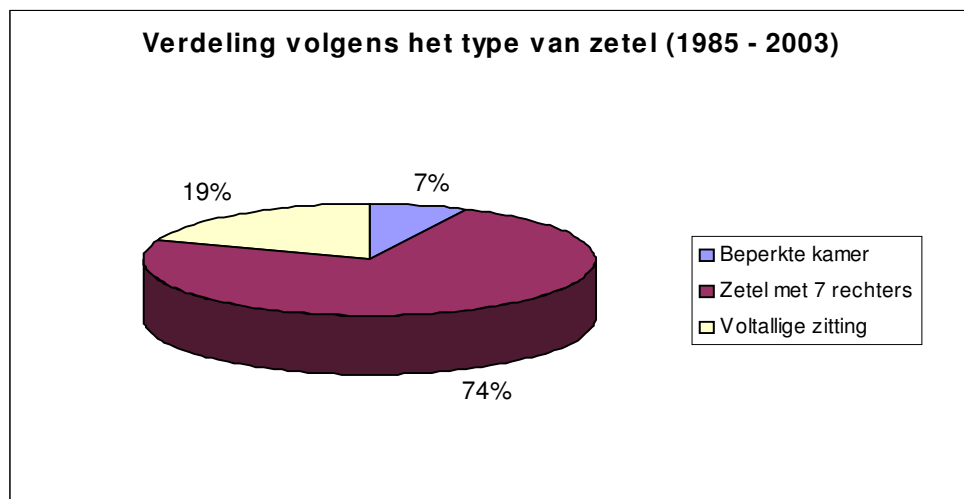
Opmerking : Sommige na voorafgaande rechtspleging gewezen arresten hebben een gemengd beschikkend gedeelte, dit wil zeggen dat zowel tot de klaarblijkelijke onbevoegdheid als tot de klaarblijkelijke niet-ontvankelijkheid is geconcludeerd (zie arresten nrs. 12/90, 16/90, 22/96, 53/96, 137/2002, 21/2003 en 44/2003), wat het verschil verklaart tussen de totalen van deze tabel en die van de regel *Voorafgaande rechtspleging* van tabel I.

TABEL VIII

Samenstelling van de zetel	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
<i>Beperkte kamer</i>	z.v.	z.v.	z.v.	z.v.	10	10	1	4	9	10	7	6	8	8	7	8	5	8	13	114
<i>Zetel met 7 rechters</i>	4	19	4	18	8	20	32	65	70	64	64	56	59	119	117	112	130	136	118	1215
<i>Voltallige zitting</i>	3	4	10	11	7	12	8	12	10	16	17	20	17	13	17	21	28	47	46	319

z.v. = zonder voorwerp

Opmerking : De bijzondere wet van 6 januari 1989 voorziet in de voorafgaande rechtspleging en in de mogelijkheid, voor het Hof, om in beperkte kamer arresten te wijzen.

TABEL IX

Soort contentieux	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Totaal
<i>Bevoegdheidsverdeling</i>	10	6	8	21	12	13	26	18	13	19	21	22	21	17	22	249
<i>Gelijkheid en niet-discriminatie</i> (art. 10 en/of 11 Grondwet)	1	10	27	39	59	48	56	47	54	99	106	121	145	180	159	1151
<i>Onderwijs</i> (art. 24 Grondwet)	-	1	3	7	6	6	5	13	3	13	6	7	5	6	5	86

Opmerkingen : – Dat overzicht geldt niet voor de periode vóór 1989, want het Hof was toen enkel bevoegd voor de toetsing aan de bevoegdheidsverdeling.
 – Een groot aantal arresten behoort tot een gemengd contentieux, waarbij twee en zelfs drie bevoegdheidsferen van het Hof met elkaar worden gecombineerd.

